

TRITON
Praha / Kroměříž

**Metody sociální práce
s imigranty, azylanty a jejich dětmi**

Příručka pro pedagogy

Dvořáková, J., Horská, J. a kol.

Publikace je směřována studentům zdravotně sociálních oborů, sociální práce, sociální pedagogiky, andragogiky a příbuzným oborům, dále pracovníkům veřejné správy v oblasti sociálního zabezpečení a zdravotnictví, pracovníkům neziskových organizací poskytujících sociální služby, sociálním pracovníkům, event. dalším pracovníkům v sociální sféře.

Pro studenty Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity je doporučeným studijním pramenem.

METODY SOCIÁLNÍ PRÁCE S IMIGRANTY, AZYLANTY A JEJICH DĚTMI

Příručka pro pedagogy

Dvořáková, J., Horská, J. a kol.

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Obsah

KAPITOLA 1 ÚVOD	11
A) Obecné výukové cíle	13
B) Specifické výukové cíle	13
KAPITOLA 2 OBECNÉ ASPEKTY MIGRACE	17
Úvod	17
2.1 Výukové cíle	17
2.2 Výukové metody	18
2.2.1 Mohu vstoupit?	18
2.2.2 Dokumentární pořady a setkávání s imigranty	22
2.3 Příloha ke kapitole 2	22
KAPITOLA 3 MIGRACE: MOŽNOSTI A PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S INTEGRACÍ	25
Úvod	25
3.1 Výukové cíle	26
3.2 Výukové metody	26
3.2.1 „Role-play“ hra O krok vpřed	26
3.2.2 Projekt „cizinci jsou našimi sousedy“	30
3.2.3 Kvíz	37
3.2.4 Diskuse	40
3.3 Odkazy a literatura	42
3.4 Přílohy	42
3.5 Příloha 1 ke kapitole 3	42
3.6 Příloha 2 ke kapitole 3	43
3.7 Příloha 3 ke kapitole 3	44
3.8 Příloha 4 ke kapitole 3	49

© Jitka Dvořáková, Jana Horská a kolektiv, 2007

© TRITON, 2008

Cover © Renata Brtnická, 2008

Vydalo Nakladatelství TRITON, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-044-7

KAPITOLA 4 SOCIÁLNÍ PRÁCE S TRAUMATIZOVANÝMI UPRCHLÍKY	51
Úvod	51
4.1 Výukové cíle	52
4.2 Výukové metody	52
4.2.1 Přednášky a diskotování	52
4.2.2 Využití dokumentárních pořadů	53
4.2.3 Případové studie	54
4.3 Literatura	54
KAPITOLA 5 INTERKULTURNÍ KOMUNIKACE V SOCIÁLNÍ PRÁCI	55
Úvod	55
5.1 Cíle výuky	55
5.2 Výukové metody	56
5.2.1 Práce s kauzistikami: Jak pracovat s informacemi, které se týkají odlišného chování podmíněného sociokulturním zázemím	56
5.2.2 Vlakem po Evropě	57
5.2.3 Interkulturně komunikační hra	59
5.2.4 Vztahy mezi kulturami: Hra Roefa Roefa	61
5.2.5 Cvičení, která prezentoval David Frans	63
5.2.6 Aynuřin kvíz	67
5.2.7 Aynuřina hra s asociacemi	67
5.2.8 Představy ovlivněné videozáznamem	69
5.2.9 Testování interkulturního povědomí	69
5.3 Citované zdroje	70
5.4 Použité zkratky	71
5.5 Seznam příloh této kapitoly	71
5.6 Příloha 1 ke kapitole 5	72
5.7 Příloha 2 ke kapitole 5 – Scénář pro hru Vlakem po Evropě	83
5.8 Příloha 3 ke kapitole 5 – Interkulturně komunikační hra: Karty pro každou skupinu	85
5.9 Příloha 4 ke kapitole 5 – Interkulturní vztah	91

KAPITOLA 6 PŘIJÍMACÍ ROZHOVOR (INTAKE)	93
Úvod	93
6.1 Výukové cíle	94
6.2 Výukové metody: „Role-play“ cvičení	95
6.3 Literatura	98
KAPITOLA 7 ZÁKLADNÍ INFORMACE A KONTAKTNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM	99
Úvod	99
7.1 Výukové cíle	99
7.2 Výukové metody	100
7.2.1 Přednášky	100
7.2.2 Případová studie	101
7.2.3 „Role-play“ cvičení	101
7.2.4 Projekt: „Cizinci jsou našimi sousedy“	102
KAPITOLA 8 VYUŽITÍ REGIONÁLNÍCH ZDROJŮ V INTEGRAČNÍM PROCESU	103
Úvod	103
8.1 Cíle výuky	103
8.2 Výukové metody	104
8.2.1 Sociální observace v místě praxe sociálního pracovníka (studenta) ve vztahu k uprchlíkům, imigrantům a jejich dětem	104
8.2.2 Vytvoření ideálního integračního modelu	107
8.3 Citační zdroje	108
8.4 Přílohy	109
8.5 Příloha 1 ke kapitole 8	110
8.6 Příloha 2 ke kapitole 8	114
8.7 Příloha 3 ke kapitole 8	118
8.8 Příloha 4 ke kapitole 8	122

KAPITOLA 9 AKTIVNÍ VYHLEDÁVÁNÍ KLIENTŮ A MULTIKULTURNÍ CENTRA	123
Úvod	123
9.1 Výukové cíle	123
9.2 Výukové metody	124
9.2.1 Diskuse	124
9.2.2 Praxe v organizacích: Jeden den v roli profesionála (od Courtney Schusheim)	124
9.2.3 Projekt: Uspořádání kulturního večera pro uprchlíky, imigranty a zvláště pro jejich děti	125
KAPITOLA 10 BOJ S DISKRIMINACÍ	127
Úvod	127
10.1 Výukové cíle	127
10.2 Výukové metody	128
10.3 Vyprávění příběhu: Antonio a Ali	129
10.3.1 Silová hra Dostaň se do kruhu	131
10.4 Příloha ke kapitole 10	134
KAPITOLA 11 PRÁCE S DOBROVOLNÍKY	137
Úvod	137
11.1 Výukové cíle	137
11.2 Výukové metody	137
11.2.1 Diskuse v kruhu	137
11.2.2 Vytvoř model koučování dobrovolníků	140
11.2.3 Spolupráce s organizacemi	142
11.3 Přílohy	142
11.4 Příloha 1 ke kapitole 11	142
11.5 Příloha 2 ke kapitole 11	143
DODATEK, případová studie „Søholmene“	144

KAPITOLA 1

Úvod

Autorka: Jacquélien Rothfus

Příručka pro pedagogy obsahuje metodiku výuky metod sociální práce popsaných v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azy-lanty a jejich dětmi*. Příručka vznikala v rámci projektu „Integration of immigrants and refugees: towards citizenship in a democratic so-cietý“ (v překladu: Integrace imigrantů a uprchlíků prostřednictvím občanství v demokratické společnosti). Projekt byl dotován z grantu Evropské unie, fondu Leonardo da Vinci*. Příručka byla vypracována na pomoc univerzitním lektorům působícím na poli sociální práce, a to zvláště těm, kteří by chtěli do výukového programu začlenit téma týkající se integrace imigrantů, a nebo těm, kdo by chtěli napomoci k integraci imigrantů a uprchlíků prostřednictvím občanství v demo-kratické společnosti.

Tato metodika byla sestavena a vyvinuta na základě výukových zku-šeností dánských, českých a holandských lektorů. Výsledkem je pestrá směsice vzdělávacích metod a technik. Čtenáři si z příručky mohou vy-brat takové výukové postupy, které jim budou nejvíce vyhovovat. Roz-manitost metodiky vychází z odlišnosti prostředí tří univerzit ve třech zemích, ve kterých byla vyvinuta a vyzkoušena. Vzhledem k tomu může být použita téměř na všech vysokých školách či vyšších vzdělávacích in-stitucích oborově zaměřených na sociální práci s imigranty, uprchlíky, a to v rámci celé Evropské unie.

* Pozn.: Evropská unie se zřídka přímé odpovědnosti za výsledky projektu ani nezaručuje, že výsledky projektu mohou být považovány za oficiální stanoviska a postoje Evropské unie.

Kontakt studentů s imigranty

Čeští studenti nejsou příliš zvyklí potkávat se ve škole se studenty z jiných zemí. V Dánsku a Holandsku je studentů-imigrantů mnohem více. To však neznamená, že by dánští a holandsští studenti měli mít hlubší znalosti o problematice imigrantů. V rámci projektu, z něhož tato příručka vzešla, působili i tzv. spoluškolitelé. Byli to studenti-imigranti a spolupracovali při výuce s lektory a pedagogy. Jejich úkolem bylo zpětnou vazbou hodnotit výuku a mluvit se studenty o osobních zkušenostech s imigrací. Začlenění spoluškolitelů se ukázalo jako hodnotná součást výuky. Přímý kontakt mezi „domácími“ studenty a imigranty se stal součástí studijních postupů a přispíval ke zvýšení úrovně kvality vzdělávání. Mimo to byli do výuky zváni i lektori a přednášející z řad imigrantů. Součástí výuky byly také exkurze do azylových zařízení a přímé rozhovory s imigranty.

Výukové metody

Čeští studenti jsou zvyklí na dlouhé přednášky, ale také oceňují zahrnutí praktických cvičení. Dánští studenti pracují v krátkých časových intervalech. Jejich způsob výuky je mnohem aktivnější. V Holandsku se teoretická výuka velice prolíná s praxí. Studenti se učí praktickými zkušenostmi a vypracovávají různé projekty. České a dánské vzdělávací systémy v oblasti integrace kladou mnohem větší důraz na znalosti zákonů a lidských práv. Holandsští sociální pracovníci totiž nepůsobí jako poradci v oblasti práv. V případě, že klient potřebuje nějakou informaci o právních normách, je poslán k odborníkům specializujícím se právě na otázky zákona. Dánští studenti mají velkou volnost ve výběru výukových předmětů. Mohou si tak více vybírat, ve které oblasti se chtějí profilovat.

Důsledky těchto rozdílných výukových postojů se odrážejí v různorodosti výukových metod popisovaných v příručce.

Hodnocení výuky

Způsoby hodnocení studentů byly také rozdílné. V Holandsku tvorba metodických plánů začíná právě na rozhodnutí, jakým způsobem bude výuka následně hodnocena. Studenti vyplňují mnoho testů. Dánští studenti

z našeho projektu měli v každém školním roce pouze dvě zkoušky. Česká republika se nachází někde mezi holandským a dánským postupem. Výukové metody v příručce zahrnují některé návrhy na hodnocení.

Výukové cíle

Následující výukové cíle vznikaly a byly upravovány v průběhu trvání celého projektu. Podíleli se na nich všichni projektoví partneři. Shody všech stran bylo dosaženo i přes určité rozdíly vycházející z odlišných kulturních prostředí partnerů. Níže jsou popsány znalosti a kompetence, kterých by měli studenti dosáhnout po absolvování výuky. Tematicky jsou také přiřazeny ke každé kapitole. Jsou rozděleny na obecné a specifické cíle. Specifické cíle jsou dále děleny na základní znalosti, znalosti širších souvislostí, znalosti metod sociální práce, získané schopnosti a získané postoje.

A) Obecné výukové cíle

- Studenti umějí vést imigranty a uprchlíky směrem k aktivní účasti na životě společnosti, a to v závislosti na jejich kompetencích.
- Studenti umějí ovlivňovat život společnosti tak, že budou zkvalitňovat příležitosti imigrantů a uprchlíků směrem k jejich aktivnímu členství ve společnosti.

B) Specifické výukové cíle

Základní znalosti

- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma.

Znalosti širších souvislostí

- Studenti získají znalosti o základních demokratických hodnotách.
- Studenti se dozvědí o oficiálních politických záměrech a projektech v oblasti integrace, budou obeznámeni s aktuálními politickými diskusemi a jejich argumentací.

- Studenti získají znalosti o politice zaměstnanosti.
- Studenti si osvojí znalosti a porozumění právu země, které se týká integrace.
- Studenti získají základní znalosti o mezinárodním právu a úmluvách.
- Studenti získají přehled o situaci a vyhlídkách imigrantů v zemích původu.
- Studenti budou schopni porovnat situaci imigrantů v jejich zemi a v některých zemích jiných.
- Studenti získají přehled o politické, ekonomické a sociální situaci zemí, ze kterých imigranti pocházejí, a zároveň se seznámí s politickými vlivy, které formují migraci na nadnárodní úrovni.

Znalosti metod sociální práce

- Studenti umějí používat základní metody sociální práce vztahující se k imigrantům, např. holistický přístup, vytváření sítí, základní poradenství a komunikace.
- Studenti vědí, jak používat a předávat informace důležité pro integraci imigrantů.
- Studenti získají znalosti o metodách sociální práce, které se používají v kontaktu s traumatizovanými imigranty.

Získané schopnosti

- Studenti umějí vytvořit pozitivní atmosféru a jsou schopni vystavět vztah na vzájemné důvěře. Studenti umějí vytvořit oboustranný fungující osobní vztah s klientem.
- Studenti umějí používat a předávat informace důležité pro integraci imigrantů.
- Studenti umějí rozpoznat trauma, rozumějí jeho dopadům a umějí traumatizovaného imigranta poslat a předat do specializované terapie.
- Studenti umějí spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.
- Studenti umějí poskytnout imigrantům pomoc ve věcech týkajících se trhu práce.

- Studenti umějí najít imigrantům vhodnou práci či je kontaktovat na pracovní úřady a dokáží pracovat se zřetelem na legislativu v jejich zemi.
- Studenti umějí pracovat s dospělými, dětmi a rodinami pocházejícími z jiného kulturního prostředí než rodiny v jejich vlastní zemi.
- Studenti umějí na všech úrovních plánovat, realizovat a hodnotit sociální intervence, které se vztahují k imigrantům.
- Studenti umějí v otázkách situace imigrantů postupovat s ohledem na zákony a právní normy.
- Studenti umějí aplikovat adekvátní a vhodné strategie řešení problémů vycházejících z diskriminace a rasismu.

Získané postoje

- Studenti mají nezaujatý přístup k práci s imigranty.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.
- Studenti mají pozitivní přístup vůči imigrantům pocházejícím z jiného kulturního prostředí a kulturní rozdíly umějí zužitkovat v práci s klientem. Pozitivní přístup stojí na respektu a vstřícnosti.
- Studenti stavějí svůj přístup k práci s imigranty na demokratických hodnotách.
- Studenti jsou schopni diskutovat o etických problémech vztahu mezi imigrantem a sociálním pracovníkem.

Struktura kapitol

Každá kapitola začíná stručným definováním pojmů, kterých se týká. Pak následuje odkaz na související kapitoly z publikace *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Počet kapitol obou manuálů se liší, protože není nutné výukové metody rozepisovat ke všem kapitolám knihy o metodách sociální práce s imigranty. Po úvodu následuje výčet výukových cílů, kterých lze použitím navrhované metodiky dosáhnout. V dalších kapitolách jsou již popisované konkrétní výukové metody. Některé kapitoly obsahují i užitečné odkazy. Následují přílohy s formuláři či pracovními listy. Dodatek obsahuje případovou studii „Søholmene“, kterou lze použít pro více kapitol.

Partneři projektu doufají, že popisované metody budou moci inspirovat pedagogy sociální práce nejen na území jednoho státu, ale plošně v rámci celé Evropské unie.

KAPITOLA 2

Obecné aspekty migrace

Autorky: Jana Horská, Jacqueline Rothfus

Úvod

Imigrace, ve smyslu, jak jej budeme používat v této knize, začíná momentem opuštění rodné země. Existuje mnoho důvodů, proč se stát imigrantem. Pokud necháme studenty přemýšlet o tom, co znamená imigrace, a necháme je se vžít do role imigrantů, možná pak lépe pochopí, co skutečný imigrant prožívá.

Kapitola přináší několik cvičení, které by měli studentům pomoci získat vhled do problematiky imigrantů a jejich potřeb. K této kapitole není přiřazena žádná konkrétní kapitola z *Metod sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

2.1 Výukové cíle

- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma.
- Studenti získají přehled o politické, ekonomické a sociální situaci zemí, ze kterých imigranti pocházejí, a zároveň se seznámí s politickými vlivy, které formují imigraci na nadnárodní úrovni.

2.2 Výukové metody

2.2.1 Mohu vstoupit?*

„Vraťte se domů, uprchlíci! Kdyby mohli, udělali by to.“

Téma: Zkušenost, co to znamená, být uprchlíkem/žadatelem o mezinárodní ochranu

Velikost skupiny: 6–20 studentů

Trvání: 1 hodina

Jedná se o tzv. role-play cvičení (hráči hrají role jiných lidí). Skupina uprchlíků se snaží utéci do jiné země. Cvičení je zaměřeno:

- na neutěšenou situaci uprchlíků,
- na sociální i ekonomické argumenty pro/proti udělení azylu.

Související práva a předpisy:

- právo žádat o mezinárodní ochranu a požívat azylu v jiných zemích z důvodů pronásledování,
- právo „non-refoulement“ (právo, podle kterého nesmějí být uprchlíci vráceni do země původu, pokud jim tam hrozí pronásledování nebo smrt),
- právo být nediskriminován.

Cíle hry

- Rozvinout povědomí a porozumění o žadatelích o mezinárodní ochranu/uprchlících a jejich právech
- Porozumět argumentům pro povolení a proti povolení vstupu žadatelů o mezinárodní ochranu/uprchlíků do země
- Podpořit solidaritu s lidmi, kteří jsou nuceni opustit svůj domov

Potřeby ke hře

- Hrací karty (v příloze za touto kapitolou)
- Křída či nábytek k vytvoření hraničního přechodu
- Psací potřeby a papír

* v anglickém originálu dostupné z <http://www.coe.int/compass>

Příprava hry

- Zkopíruj hrací karty, pro každého jednu (nalezeš v příloze za touto kapitolou).
- Připrav scénu pro hru, např. nakresli na podlahu linii, která bude reprezentovat hraniční čáru, nebo přestav nábytek tak, aby vytvořil hranici s mezerou pro hraniční přechod. Použij stůl jako přepážku pro imigrační kancelář a tento prostor označ tak, aby bylo patrné, že se jedná o imigrační kancelář, atd.

Postup hry

1. Vysvětlí, že se jedná o „role-play“ hru o skupině žadatelů o mezinárodní ochranu/uprchlíků, kteří z důvodu, aby našli bezpečí, opouštějí svou rodnou zem a chtějí se dostat do země jiné.
2. Pak nechej studenty metodou brainstormingu hovořit o všem, co vědí o žadatelích o mezinárodní ochranu/uprchlících. Piš poznámky z brainstormingu na velký kus papíru či tabuli, aby je bylo možno použít později pro diskusi.
3. Seznam studenty s uspořádáním prostoru pro hru (kde je hranice, kde hraniční přechod, kde kancelář).
4. Motivuj studenty ke hře. Např. můžeš nahlas přečíst tento text: „Je temná, studená a vlhká noc někde na hranicích mezi státy X a Y. Právě se zde objevila skupina žadatelů o mezinárodní ochranu, kteří chtějí uniknout válce v zemi X. Skupina chce přejít přes hranici do země Y. Uprchlíci jsou hladoví, unavení a je jim chladno. Mají málo peněz a jsou bez všech dokladů o totožnosti včetně dokladů cestovních. Imigrační úředníci země Y však mají rozdílné názory na vstup této skupiny do země – někteří by je nechali přes hranice přejít, jiní však ne. Uprchlíci jsou v zoufalé situaci a snaží se použít nejrůznějších argumentů, aby jim byl vstup do země Y povolen.“
5. Následně rozděl hráče na tři skupiny. Jedna skupina reprezentuje žadatele o mezinárodní ochranu/uprchlíky ze země X, druhá reprezentuje imigrační úředníky ze země Y. Třetí skupina jsou pozorovatelé situace.
6. Řekni uprchlíkům a imigračním úředníkům, aby se připravili na svou roli a propracovali možnosti argumentů, které by mohli ve

hře použít. Rozdej všem hrací karty (v příloze za touto kapitolou). Studenti mají na tuto část hry 15 minut.

7. Začni hru. Použij svůj vlastní úsudek při rozhodnutí o tom, kdy hru ukončit. Zhruba deset minut by měla být dostatečná doba.
8. Následně mají pozorovatelé situace pět minut na to, aby si připravili zpětnou vazbu ke hře.

Zpětná vazba a vyhodnocení hry

Začněte zpětnou vazbou od „pozorovatelů situace“. Zeptej se hráčů, jak se cítili v kůži uprchlíků a imigračních úředníků. Pak přejděte na všeobecnou diskusi o tématu uprchlictví a vyvodte závěry a ponaučení ze hry.

- Jak spravedlivě bylo zacházeno s uprchlíky během hry?
- Uprchlíci jsou pod právní ochranou článku 14 Všeobecné deklarace lidských práv a také pod ochranou Protokolu o právním postavení uprchlíka z roku 1951. Byla tato ochrana uprchlíkům během hry poskytnuta? Proč ano/proč ne?
- Měla by mít země právo uprchlíky odmítnout?
- Odmítli byste uprchlíky, kdybyste byli v pozici imigračního úředníka? A udělali byste to, kdybyste věděli, že jsou ve své zemi vystaveni hrozbě smrti?
- Na jaké problémy by uprchlíci narazili ve vaší zemi?
- Co by mělo být vykonáno, aby byly vyřešeny problémy s akceptováním a přijímáním uprchlíků?
- Jsou ve vaší zemi či v zemích okolních nějaké „vnitřně přesídlené osoby“?
- Co může a mělo by být na prvním místě uděláno pro to, aby lidé nebyli nuceni stávat se uprchlíky?

Tipy pro vedoucí hry/facilitátory

Použij brainstorming ke zjištění, kolik studentů již ví, proč se lidé stávají žadateli o mezinárodní ochranu/uprchlíky, proč lidé prchají z jejich domovů, odkud pocházejí a do kterých zemí míří? Toto ti pomůže rozhodnout, jak máš vést zpětnou vazbu a hodnocení hry a jaké další informace je ještě nutno k tomuto tématu přidat.

Přemýšlej o tom, co je třeba udělat, pokud je někdo ze skupiny stu-

dentů uprchlíkem. Samozřejmě by neměl být ve skupině hrající roli uprchlíků. To by mu mohlo vyvolat bolestivé vzpomínky na jeho vlastní zkušenosti.

Tři skupiny hráčů nemusejí být stejně velké. Můžeš, například, vybrat jen tři či čtyři pozorovatele situace. Můžeš poskytnout pozorovatelům nad rámec další informace o problematice uprchlictví a oni pak mohou ostatní hráče ve fázi přípravy na jejich role seznámit např. s právy uprchlíků.

Scéna se odehrává v tmavé, chladné a vlhké noci. Tak proč např. v zímě během hry nezhasnout světla a neotevřít okna? Nádavkem, ještě pro větší zmatení uprchlíků, můžeš hranice označit cizím či vymyšleným jazykem. Nezapomeň v takovém případě informovat imigrační úředníky, co nápisy znamenají.

Pozn.: Tato hra je upravena podle publikace *First Steps: A Manual for starting human rights education*, Amnesty International, London, 1997. Heslo „Vraťte se domů, uprchlíci! Kdyby mohli, udělali by to.“ bylo sloganem v kampani UHNCR.

Variace hry

Hrajte hru znovu, ale zaměňte si role uprchlíků a imigračních úředníků. Pozorovatelé zůstávají stejní a zaměří se na rozdíl mezi prvním a druhým kolem hry. Zvláště si mohou všimnout např. toho, která skupina více chránila práva uprchlíků.

Vytvoř si vlastní pokračování hry. Můžeš do něj zahrnout např. pracovní skupinu UNHCR na pomoc uprchlíkům ze země X. Studenti z pracovní skupiny UNHCR mohou pak třeba vyhledat další informace o UNHCR (www.unhcr.org). Informace mohou např. sepsat do zprávy hodnocení pro imigrační pracovníky, která bude zahrnovat následující body:

- Argumenty, kterými přesvědčovali imigrační úředníky, aby nechali uprchlíky vstoupit do země.
- Popis jakéhokoli nepatřičného chování imigračních úředníků.
- Doporučení, která by měla země Y zavést k větší ochraně práv uprchlíků.

2.2.2 Dokumentární pořady a setkávání s imigranty

Mezi velmi efektivní způsoby, jak se dozvědět něco o prostředí a podmínkách, ze kterých imigranti vycházejí, a o důvodech, proč lidé opouštějí své rodné země, je setkávání se s cizinci, kteří jsou otevření ke sdělování svých zkušeností. Dalším způsobem je využití dokumentárních pořadů v rámci výuky. Dokumenty mohou také studenty informovat o situaci, která nutí lidi opouštět své země. Dokumenty mohou přispět k boji proti předsudkům. Studentům, kteří si prohloubí svůj vhled do situace, mohou napomoci změnit zkreslené názory na cizí země. Přehled konkrétních dokumentárních pořadů nepřinášíme. V každé zemi jsou v televizi, rozhlase či na internetu dostupné jiné dokumenty.

2.3 Příloha ke kapitole 2

Hrací karty ke hře Mohu vstoupit?

Hrací karta Uprchlíci	
<p>Argumenty a podmínky pro role uprchlíků:</p> <p>Měli byste si připravit argumenty a taktiku hry. Je pouze na vás, zda budete vystupovat jako skupina či jednotlivci, kteří si vytvoří vlastní argumenty, za něž převezmou odpovědnost sami. Můžete použít např. tyto argumenty, ale samozřejmě i jakékoli jiné:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obdržení azylu je naše právo. • Naše děti jsou hladové, máme morální odpovědnost nám pomoci. • Pokud se vrátíme, budeme zabiti. • Nemáme žádné peníze. • Nemůžeme jít nikam jinam. • My chceme pouze přístřešek pro dobu, než bude možno se bezpečně vrátit. 	<ul style="list-style-type: none"> • A ostatní uprchlíci do vaší země mohou! <p>Současně přemýšlejte o následujících možnostech:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozdělíte se (jako skupina či rodina), pokud to po vás imigrační úředníci budou chtít? • Vráťte se domů, pokud se vás imigrační úředníci pokusí poslat zpět? <p>Hrajete roli různorodé skupiny uprchlíků, proto si již předem určete svou identitu: věk, pohlaví, rodinné zázemí, profese, množství majetku, náboženské vyznání a další osobní charakteristiky.</p>

Hrací karta Pozorovatelé situace	
<p>Vaším úkolem je stát se nestrannými pozorovateli hry. Na konci hry budete požádáni, abyste podali informace o tom, jak se vám jevil průběh hry. Vyberte si ze své skupiny jednoho, kdo vás bude reprezentovat jako mluvčí.</p> <p>Pokud možno, zajímejte se mimo jiné zvláště o následující:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozdíly mezi způsobem, jak hrají svou roli uprchlíci a imigrační úředníci. 	<ul style="list-style-type: none"> • Všimněte si, jaké argumenty používají a jakým způsobem je prezentují. • Dávejte pozor na známky jakéhokoli porušování lidských práv a práv žadatelů o mezinárodní ochranu/uprchlíků. <p>Je pouze na vás, jakým způsobem se zhostíte svého úkolu. Můžete se například předem rozdělit na dvě skupiny a každá pozorovat jinou skupinu hráčů.</p>

Hrací karta Imigrační úředníci	
<p>Argumenty a podmínky pro role imigračních úředníků:</p> <p>Měli byste si připravit argumenty a taktiku. Je pouze na vás, zda budete vystupovat jako skupina či jednotlivci, kteří si vytvoří vlastní argumenty, za něž převezmou odpovědnost sami.</p> <p>Můžete např. použít tyto argumenty, ale samozřejmě i jakékoli jiné:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oni jsou v zoufalé situaci, nemůžeme je poslat zpět. • Pokud je pošleme zpět, budeme odpovědní za to, když budou uvězněni, vystaveni mučení či zabiti. • My máme legální prostředky pro přijímání uprchlíků. • Nemají žádné peníze a potřebují podporu od státu. Naše země jim ji poskytnout nemůže. • Mohou dokázat, že jsou opravdu uprchlíky? Možná jsou zde jen proto, aby využili lepší životní standard naší země. • Možná jsou mezi nimi odborníci z oborů, které v naší zemi potřebujeme. 	<ul style="list-style-type: none"> • V naší zemi je už dost uprchlíků. My musíme chránit hlavně naše lidi. Měli by odejít do bohatších států. • Naše země je vojenským a obchodním partnerem jejich země. Nemůžeme dát najevo, že přijímáme pod ochranu jejich lidi. • Pokud je necháme vstoupit, budou se i ostatní dožadovat vstupu. • Neumějí hovořit naším jazykem, jsou jiného náboženského vyznání a mají jiné stravovací zvyky. Nebudou se moci dobře integrovat do naší společnosti. • Přinesou nám politické potíže. • Mohou mezi nimi být teroristé či váleční zločinci. <p>Současně přemýšlejte o následujících možnostech:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Necháte projít přes hranice všechny uprchlíky? • Necháte projít jen některé? • Rozdělíte je podle skupiny, profese, množství majetku...? <p>Napadá vás ještě něco jiného?</p>

Migrace: Možnosti a problémy související s integrací

Autorka: Jana Horská

Spoluautorky:

Gryt Pebesma, Jacquélien Rothfus, Charlotte Wekker

Úvod

Co je akulturační proces a co je akulturační stres? Každý, kdo musí žít delší dobu v nové zemi nebo se tam musí usadit, stojí před těmito dvěma otázkami: Co si chci uchovat ze své původní kultury? Co chci přijmout z nové kultury? Člověk musí zaujmout stanovisko, vybrat si jednu ze čtyř možných odpovědí (viz níže), jak bylo dokázáno výzkumem (Berry 1992).

Asimilace: proces, při kterém se imigrant vzdává své původní kultury a přijímá kulturu novou.

Separace: návrat do původní kultury, popírání a odmítání kultury nové

Marginalizace: zaujetí proti nové kultuře a současně také ztrácení kontaktu s lidmi vlastní kultury

Integrace: jde o vhodnou kombinaci vlastní kulturní identity s kulturou novou.

Asimilace na první pohled vypadá jako dobrá alternativa, ačkoli integrace, jak se ukazuje, je mnohem úspěšnější, a to z dlouhodobějšího hlediska.

Více informací naleznete v kapitole 2 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

3.1 Výukové cíle

- Studenti získají přehled o situaci a vyhlídkách imigrantů v zemích původu.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.
- Studenti mají nezaújatý přístup vůči práci s imigranty.
- Studenti mají pozitivní přístup vůči imigrantům pocházejícím z jiného kulturního prostředí a kulturní rozdíly umějí zužitkovat v práci s klientem. Pozitivní přístup stojí na respektu a vstřícnosti.

3.2 Výchové metody

3.2.1 „Role-play“ hra O krok vpřed *

„Everything flows from the rights of others and my never-ending duty to respect them.“

(„Vše vyplývá z práv ostatních a mé nikdy nekončící povinnosti respektovat je.“) [Emmanuel Lévinas]

Téma: Diskriminace a xenofobie, chudoba, všeobecná lidská práva

Velikost skupiny: 10–30 studentů

Trvání: 1 hodina

Pozn. překladatele: Při „role-play“ hře hráči hrají role jiných lidí.

Cíle hry

- Schopnost reflektovat vlastní postoje i stereotypy a jejich možný vliv na klientův obraz světa
- Schopnost rozpoznat vlastní předsudky a jejich následky pro práci s klienty
- Schopnost ocenit rozdílnosti mezi lidmi a umět je využít v sociální práci
- Získání přehledu o celkovém postavení uprchlíků a imigrantů a jejich možnostech v rámci Evropské unie

* dostupné z <http://eycb.coe.int/compass>

- Získat znalosti o problémech, které mohou ústít z jiných kultur i rozlišných forem chování.

Shrnutí tématu hry

Všichni jsme si rovni, ale někteří jsou si rovnější. Během této aktivity hráči prožívají, jaké je to být odlišným ve vlastní kultuře. Cvičení je zaměřeno:

- na sociální nerovnost jako zdroj diskriminace a sociálního vyloučení,
- na empatii a její limity.

Další cíle hry

- Podpořit rozvoj empatie pro odlišné lidi
- Zvýšit povědomí o nerovnosti příležitostí ve společnosti
- Pomoci rozvinout větší porozumění pro lidi náležející k určitým sociálním minoritám a kulturním skupinám; pomoci si uvědomit následky, které to s sebou může přinášet.

Potřeby ke hře

- Hrací lístky (viz Příloha 1 za touto kapitolou)
- Otevřený prostor (chodba, větší místnost, venkovní prostranství)
- Kazetový/CD přehrávač s příjemnou či relaxační hudbou

Příprava hry

- Přečti si pozorně návod ke hře. Prohlédni si „Situace a události“ v Příloze 1 a uprav je na poměry skupiny studentů, pro kterou tuto aktivitu chystáš.
- Připrav pro každého hráče „Hrací lístky“ (v Příloze 1). Vystříhej či zkopíruj je tak, aby každý hráč obdržel charakteristiku jedné osoby.

Návod ke hře

1. Vytvoř příjemnou atmosféru pomocí relaxační hudby. Požádej hráče o to, aby byli v tichosti.
2. Rozdej „Hrací lístky“ s charakteristikami osob, každému jednu. Upozorni je, aby se na kartičky zatím nedívali a ani je nikomu neukazovali. „Hrací lístky“ nalezněš v Příloze 1.
3. Vyzvi účastníky, aby se posadili (nejlépe na podlahu) a přečetli si kartičku.

4. Nyní vyzvi hráče, aby se připravili na svou novou identitu, kterou získali pomocí kartiček. Můžeš jim pomoci tak, že přečteš některé z následujících otázek:
  - Jaké bylo tvé dětství? V jakém typu domu jste bydleli? Jak jste si hráli? Co dělali tví rodiče?
  - Jak vypadá tvůj všední den v současnosti? S kým se stýkáš? Co děláš ráno, v poledne a večer?
  - Jaký je tvůj životní standard? Kde bydlíš? Jaký je tvůj měsíční příjem? Jak trávíš svůj volný čas? Jak trávíš víkendy a svátky?
  - Co tě láká a čeho se bojíš?
5. Nyní požádej hráče o naprosté ticho a o to, aby se seřadili vedle sebe do jedné linie (jako na startovní čáru).
6. Řekni hráčům, že jim budeš předčítat různé situace a události v podobě otázek. Pokud by mohli na otázku odpovědět „ano“, udělají jeden krok vpřed. Pokud nebudou moci souhlasit, zůstanou stát na místě. (viz „Situace a události“ v Příloze 2 za touto kapitolou)
7. Čti situace jednu po druhé tak, aby měli hráči čas na otázky reagovat a zároveň sledovat postup spoluhráčů.
8. Na konci vyzvi každého, aby si zapamatoval svou konečnou pozici. Následně nechej hráčům několik volných minut, aby mohli opustit své fiktivní role a znovu se vrátit do současnosti. Hra končí zpětnou vazbou a zhodnocením hry.

Zpětná vazba a vyhodnocení hry

Nejprve vyzvi hráče, aby seznámili ostatní se svou fiktivní rolí a s tím, jak se v ní cítili. Následně pak pokračujte diskusí nad problémovými zážitky, které během hry účastníci pociťovali:

1. Jak se hráči cítili v případě, že mohli udělat krok vpřed, a jak v případech, kdy nemohli?
2. Jak se cítili ti, kdo postupovali vpřed rychleji, a co si mysleli o těch, kteří tak rychle nepostupovali?
3. Dostal se někdo do situace, kdy se mu zdálo, že jsou porušována jeho základní práva?
4. Podařilo se někomu uhodnout, jakou roli hráli někteří ze spolu-

- hráčů? (Toto je vhodný okamžik, aby hráči informovali ostatní, kým fiktivně byli.)
5. Jak složité či jednoduché bylo hrát fiktivní roli? Jakým způsobem se vžili do osob, které představovali?
6. Odrážela hra skutečnou lidskou společnost? Jak?
7. Pociťoval někdo ohrožení svých lidských práv? Může někdo přímo říci, že jeho práva nebyla respektována či že na ně nemohl dosáhnout?
8. Co by mohlo být uděláno pro podporu rovnosti ve společnosti?

Tipy pro vedoucí hry/facilitátory

Pokud hrajete tuto aktivitu na volném prostranství či s větším počtem hráčů, nezapomeňte se přesvědčit, že vás všichni dobře slyší.

Na začátku hry mohou mít někteří hráči pocit, že se nejsou schopni vžít do své fiktivní role. Uklidněte je, aby si s tím nelámali hlavu a použili svou představivost a obtížné charakteristiky si vymysleli.

Velice důležité je, aby hráči sledovali vzrůstající vzdálenosti mezi nimi a spoluhráči, a zvláště jejich výsledné pozice. Také je možno fiktivní charakteristiky osob přizpůsobit a přiblížit skutečným životním možnostem hráčů. V tomto případě je však nezbytné, vytvořit fiktivní role tak, aby mezi hráči vznikali dostatečné rozestupy (aby nemohli postupovat vpřed stejně rychle). Stejně je nutno postupovat, pokud si vedoucí hry z důvodu příliš velké skupiny hráčů musejí nějaké fiktivní charakteristiky ještě vymyslet.

Během zpětné vazby je možno se zeptat, zda mají hráči nějaké osobní či zprostředkované zkušenosti s fiktivními rolmi. Tuto hru lze využít i pro diskusi, jak fungují předsudky a jak ovlivňují naše chování.

Tato aktivita směřuje do oblasti různých práv (občanských, politických, sociálních, ekonomických, kulturních) a do problematiky přístupu k nim. Chudoba a sociální vyloučení totiž nemusejí stát pouze na existenci či neexistenci nějakých práv, ale i v dosažitelnosti těchto práv pro různé sociální skupiny a minority.

Variace hry

Pokud se rozhodnete vytěžit ze hry více myšlenek a dosáhnout většího vzhledu do situace ohledně sociální nerovnosti, je dobré hráče po fázi zpětné vazby rozdělit do menších skupinek a nechat je diskutovat na určitá témata. Hráči se mohou pokusit odhadnout, kdo má v rámci jejich malé skupiny nejméně a kdo nejvíce sociálních šancí a co je možno podniknout pro zmenšení sociální nerovnosti. Také může skupina „probírat“ každou fiktivní roli zvlášť a u každé se pokusit definovat, co mohou proti sociální nerovnosti podniknout oni sami, co komunita a co vláda.

Návrhy pro pokračování v tématu

Zajímavé a poučné situace může přinést skutečná diskuse či setkání s lidmi lobujícími za práva sociálních minorit či skupin, o které při hře šlo. Studenti tak mohou být konfrontováni s reálnými problémy těchto skupin a zároveň s reálnými možnostmi pomoci. Taková setkání mohou také odhalit mnohé další předsudky a stereotypy, které většinová společnost vůči minoritám pociťuje.

Další poznámky

Myšlenky ze setkání se skutečnými představiteli minorit mohou studentům pomoci v jejich budoucí práci s klienty z těchto sociálních vrstev.

Klíčové datum

18. prosinec – Mezinárodní den migrace

3.2.2 Projekt „Cizinci jsou našimi sousedy“

Téma: Sociální problémy a integrace ve vašem sousedství, metody sociální práce

Velikost skupiny studentů: několik skupin složených přibližně z pěti studentů

Trvání: zhruba 80 hodin, nejlépe v osmi či devíti týdnech, v případě potřeby možno zintenzivnit výuku v menším počtu týdnů

Shrnutí obsahu projektu

Všeobecně je uznáváno, že by se uprchlíci a imigranti měli dobře integrovat do své nové společnosti. Úspěch integrace záleží i na jejich vlastní aktivitě, která by však měla umožňovat podržet si i svou původní kulturu (samozřejmě do míry, která nezpůsobuje komplikace s nedodržením či přestoupením zákona). Většina zemí má podobná kritéria pro integraci uprchlíků a imigrantů: umět používat jazyk nové země, mít zaměstnání a zapojit se do sociálních aktivit (nejlépe i s dalšími členy svých komunit). Cesta k integraci je však dlouhá a je dlážděna mnohými psychologickými, sociálními, ekonomickými, politickými i byrokratickými překážkami.

Příklady problematické integrace (pozn. překladatele – v Holandsku):

- V určité bělošské oblasti by mělo být postaveno nové přijímací středisko pro žadatele o azyl. Ale místní podnikatelé i obyvatelstvo mají jiné zájmy než žadatelé o azyl. Panuje zde tedy velké napětí.
- V některých čtvrtích existují oblasti, kde žijí pouze imigrantské skupiny. Prakticky zde neexistuje kontakt mezi imigranty a místními obyvateli. Imigranti se často cítí vůči většinové společnosti opomíjeni a diskriminováni a většinová společnost těmto jejich nářkům nerozumí a ani nemá přehled o skutečné úrovni života v takových čtvrtích.
- Města, jako je Amsterdam či Rotterdam, mívají problémy s mladými Marokánci, kteří nejsou dostatečně vzdělaní a ani si nehledají zaměstnání. Tito mladí se však zároveň cítí být ze společnosti ostrčeni. Pohybují se ulicemi ve skupinách, vandalizují okolí a zastrašují kolemjdoucí.
- Nákupní centrum ve městě Groningen je obklopeno skupinou mladých imigrantů. Potloukají se kolem, poslouchají hlasitou hudbu, pijí alkohol a nabízejí drogy. Lidé z okolí příliš obchodní centrum nenavštěvují, protože tuto skupinu lidí považují za hrozbu.

Na druhé straně existuje mnoho iniciativ a aktivit na podporu řešení takových problémů. Takové programy vycházejí jak z řad dobrovolníků, tak i profesionálů:

- Skupina starších Marokánců odstartovala projekt „Maročtí otcové“. Večer vycházejí do ulic a hovoří s mladými marockými chlapci, potloukajícími se po ulici, ve snaze, že tak změní jejich životní postoje.

- V Groningenu se profesionálové i dobrovolníci (mezi nimi i imigranti) snaží navázat kontakt s mladými, kteří se sdružují v okolí obchodního centra. Pomáhají jim nalézt vhodnější alternativy způsobu života, které by přinesly větší životní pohodu.
- Velké množství aktivit na podporu integrace bylo rozjeto v roce 2004, poté, co byl zabit holandský filmový producent Theo Van Gogh.
- Studenti imigranti, kteří zažívají školní neúspěch, mohou využít služeb soukromého učitele své národnosti.

Cílem projektu „Cizinci jsou našimi sousedy“ je studenty informovat o imigrantech (nových obyvatelích), naučit je většímu porozumění a schopnosti komunikovat s těmito skupinami, přistěhovalcům účinně pomáhat, a tím vším přispívat k rozvoji klidné multikulturní společnosti.

Studenti získají následující kompetence:

- Studenti budou mít větší znalosti a větší vhled do problematiky týkající se integrace, jiných kultur, jazykových bariér, identity, diskriminace, sociálních ztrát a traumat.

Cíle:

- Studenti se dozvědí o oficiálních politických záměrech a projektech v oblasti integrace, budou obeznámeni s aktuálními politickými diskusemi a jejich argumentací.
- Studenti získají znalost o politice zaměstnanosti.
- Studenti se budou alespoň částečně orientovat v mezinárodním právu týkajícím se integrace.
- Studenti si udělají obrázek o pozici imigrantů a jejich výhledech do budoucnosti.
- Studenti jsou schopni porovnat situaci imigrantů v jejich zemi a v některých jiných zemích.
- Studenti získají přehled o politické, ekonomické a sociální situaci imigrantů v zemích původu.

Další schopnosti, které studenti získají:

- Studenti budou schopni koordinovat a spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.

- Studenti budou umět aplikovat adekvátní a vhodné strategie řešení problémů vycházejících z diskriminace a rasismu.

Části projektu

Meeting

Studenti budou mít roli sociálních pracovníků v komunitě s mnoha problémy mezi imigranty a většinovým obyvatelstvem. Studenti budou muset vytvořit plán integrace, který bude směřovat k nalezení východisek z těchto problémů a bude podporovat integraci imigrantů do komunity. Studenti tento plán představí na setkání uspořádaném pro fiktivní obyvatele.

Důvodová zpráva

Základem plánu integrace bude zpráva. Tato zpráva bude určena městské radě a profesionálním pracovníkům v oblasti integrace a bude je informovat o vytvořeném plánu integrace za účelem získání podpory – pokud možno též finanční. Integrační plán bude postaven na *analýze problémů v komunitě a teoretickém průzkumu* kulturních i akulturačních aspektů či podobných problémů, jako je např. diskriminace. Studenti by měli využít již existujících informací z práce s dobrovolníky i s místními organizacemi. Tyto informace je možno získat v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Pro větší přehlednost důvodové zprávy, by měla obsahovat i přílohy, např. přehled práv či oficiálních strategií používaných v oblasti integrace.

Struktura a obsah důvodové zprávy by měly být následující:

- Úvod
- Analýza problémů v komunitě
- Teoretický průzkum
- Závěry vyplývající z analýzy a teoretického průzkumu
- Návrhy/plán řešení problémů
- Konkrétní rozepsaná strategie řešení problémů
- Shrnutí
- Přílohy
- Odkazy

Ukončení projektu

Poté, co studenti formulují integrační plán a sepiší důvodovou zprávu, připraví meeting s prezentací (viz „Instrukce pro meeting“).

Podpora a kontrola průběhu projektu

Studenti pracují ve třech skupinách po pěti osobách (pozn. – počet skupin může být odlišný). Každá z těchto skupin vypracuje vlastní důvodovou zprávu, kterou na meetingu sama prezentuje. Přesný průběh projektu je rozepsán v Příloze 3 za touto kapitolou.

Studenti konzultují svou práci s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...)

Fáze projektu (viz Příloha 3 za touto kapitolou)**1. fáze: Orientace**

Seznámení se s projektem: Jaké znalosti studenti mají, co od projektu očekávají a kde a jak budou získávat informace k projektu?

Výsledek: Smlouva (zavázání se k plnění projektu)

2. fáze: Analýza a plánování

Formulace základních problémů, plán aktivit v rámci průběhu projektu

Výsledek: Plán aktivit

3. fáze: Implementace**3.1 Sběr informací**

Sběr informací důležitých pro řešení sociálních problémů v komunitě. Studenti mohou informace získat jak prohledáváním různých informačních zdrojů, tak konzultacemi s profesionály.

3.2 Výběr vhodných informací

Výsledek: Koncepce důvodové zprávy

3.3 Sepsání důvodové zprávy**4. fáze: Prezentace důvodové zprávy**

Studenti prezentují výsledky své práci formou psanou i ústní.

Výsledek: Prezentování důvodové zprávy ostatním studentům, kteří hrají roli obyvatel komunity.

5. fáze: Zhodnocení projektu

Písemné či ústní zhodnocení celého projektu

Zhodnocení projektu**Kritéria pro zhodnocení důvodové zprávy:**

Obsah důvodové zprávy by měl vycházet z těchto teoretických oblastí:

Následující informace by měly být zahrnuty v analýze problémů komunity a v návrzích na řešení problémů.

Zákony a integrační politika:

- Popis zákonů a právních závazků v oblasti integrace imigrantů
- Popis holandské integrační politiky (pozn. překladatele – mělo by se jednat samozřejmě vždy o popis integrační politiky země, ve které studenti projekt vypracovávají) a aktuálních politických diskusí. Nástin výhod a nevýhod integrace a asimilace. Zde je prostor i pro vlastní názor studentů.
- Popis souvislostí a vztahů mezi politickou a ekonomickou situací a vývojem (včetně pracovního trhu) v zemi. Popis doplňují statistická a demografická data.

Společenské vědy:

- Popis pojmu *kultura* a popis problémů, které mohou prožívat jedinci žijící na pomezí dvou kultur.
- Popis teorií týkajících se procesu akulturace
- Popis možných sociálních ztrát a traumat u dospělých a dětí způsobených migrací, zkušenostmi s násilím či nepříznivou situací v zemi původu imigrantů

Sociální práce:

- Popis teoretického konceptu metody, kterou studenti navrhnou pro řešení problémů s integrací.
- „Mapa“ místních institucí, s kterými imigranti přicházejí do kontaktu.

- Popis následujících metod sociální práce: rozpoznávání sociálních traumat, systémová sociální práce, networking („vytváření sítí“), empowerment („posílení klienta v integraci“), outreaching work („aktivní vyhledávání klientů“) a dalších metod (pozn. překladatele – tyto metody lze nalézt v publikaci *Method for integration of immigrants and refugees*).

Další důležité kritérium:

- Použité informační zdroje musejí být v důvodové zprávě uvedeny, aby nedošlo ke zcizení myšlenek jiných autorů.

Instrukce pro meeting

Studenti skupin, kteří právě neprezentují výsledky své práce, tvoří posluchače, a to v roli obyvatel z komunity, kterých se projekt týká.

Prezentaci je vhodné začít nástínem sociálních problémů v dané komunitě, pak by měly být popsány strategie, jak tyto problémy řešit. Není vhodné zatěžovat posluchače přemírou suchých informací.

Je také velice důležité, aby byli studenti schopni správně ztvárnit role obyvatelstva a zvláště pak imigrantů. Studenti potřebují informace o situaci imigrantů, zemi původu, možných důvodech pro odchod ze země, způsobech, jak získat trvalé povolení k pobytu, zákonech v nové zemi imigrantů atd.

Kritéria pro zhodnocení meetingu

Meetingu by se měl zúčastnit vedoucí studentů (pedagog, facilitátor...).

Kritéria pro hodnocení prezentace výsledků práce studentů:

- Odpovídá plán na řešení problémů komunity skutečným možnostem? Je reálný?
- Jsou prezentované informace jasné a srozumitelné?
- Je nonverbální komunikace (oční kontakt, řeč těla...) odpovídající?
- Kreativita ve způsobu prezentace
- Jsou postoje studentů vůči imigrantům shodné s vizemi projektu?

Studenti jsou hodnoceni jako skupina. Pokud je k tomu dobrý důvod, mohou být studenti v rámci skupiny hodnoceni individuálně.

Variace k aktivitě Cizinci jsou našimi sousedy

Problém v oblasti integrace imigrantů, který bude v projektu řešen, může být fiktivní i reálný. Výsledný výukový efekt může být posílen např. tak, že studenti vyrazí do svého okolí a pomocí rozhovorů s imigranty získají informace o skutečných problémech, které tito konkrétní lidé mají. V dodatku této publikace je popsána případové studie *Søholmene* (dodatek na konci publikace), která může být taktéž použita jako podklad k projektu.

3.2.3 Kvíz *

Všichni rovni – každý jinak?

„All human beings are universally equal and specifically different. Universal equality and specific differences must be respected.“

(„Všichni lidé jsou si rovni a každý je jiný. Rovnost a zároveň jedinečnost musí být respektována.“)

Téma: Diskriminace a xenofobie, všeobecná lidská práva, globalizace

Velikost skupiny: 6–60 studentů

Trvání: 40 minut

Shrnutí kvízu

Jedná se o krátký kvíz, který je sám o sobě zajímavý a navíc se může stát podkladem pro podnětnou diskusi ve skupině.

Cíle kvízu

- Uvědomit si univerzalitu lidských práv
- Uvědomit si etnocentrismus a předsudky, které máme k sobě samým i ostatním.
- Rozvinout schopnost kriticky a nezávisle posuzovat čtené informace

* dostupné z <http://eycb.coe.int/compass>

Potřeby

- Pracovní list (viz Příloha 4 za touto kapitolou)
- Větší kus papíru (A3) či flipchartová tabule, popisovače

Příprava kvízu

Zkopíruj pracovní list tak, aby měl každý účastník kvízu jeden.

Návod

1. Vysvětlí hráčům, že se jedná o kvíz, ve kterém však nejde o počet správných odpovědí.
2. Rozdej všem pracovní list a nechej jim čas na přečtení.
3. Požádej je, aby si každý z nich vybral z daných možností:
  - a) Co je zdrojem prvního textu, z kterého dokumentu či knížky byl text vzat?
  - b) Z které země pochází autor druhého textu?
4. Následně rozděl hráče po třech do skupin, ve kterých budou po dobu 20 minut diskutovat nad možnostmi, které si v pracovním listu zvolili. Současně by měli vzít v potaz následující otázky:
  - a) Jakým způsobem došli k rozhodnutí?
  - b) Co texty říkají o jejich autorech?
  - c) Co si myslí o textu?
5. Následně každá skupina seznámí ostatní se svými závěry, nejprve ohledně prvního textu, pak textu druhého. Vysvětlí, co každého vedlo k rozhodnutí.
6. Nakonec vedoucí (pedagog, facilitátor...) prozradí, že autorem je Said al-Andalusi ze Španělska (více o autorovi v tipech pro vedoucí hry).

Zpětná vazba a vyhodnocení hry

Po krátkém shrnutí celého kvízu, odpovězte na následující otázky (možno opět utvořit skupiny):

- Byli účastníci překvapeni, když se dozvěděli, kdo je autorem hry?
- Jak si lidé vytvářejí názory? Zakládají je na pouhých dohadách? Na intuici? Nebo na skutečných znalostech?

- Mohou lidé změnit názor, pokud o něm diskutují v malých skupinách? Co vede ke změně názorů? Tlak ostatních? Dobré argumenty?
- Jak lidé hájí své názory, pokud o nich diskutují v rámci malé skupiny lidí? Trvají na svých názorech slabě nebo silně?
- Proč autor popsal lidi ze severních oblastí takovým způsobem?
- Do jaké míry je obsah textu ovlivněn autorovým etnocentrismem a předsudky? Jak daleko je autor vůči tvrzení, že lidé ze severu jsou méně „civilizovaní“ než jeho vlastní kultura?
- Jakým směrem mohou čtenáře ovlivnit články podobné druhému textu pracovního listu?
- Jak články podobné druhému textu ovlivňují způsob uvažování účastníků kvízu? Jak se studenti cítili, když si přečetli, že jsou v textu vykresleni jako nějaký druh méněcenných lidí?
- K čemu může vést zkrácené posuzování lidí? Můžeme nalézt nějaké příklady takových následků v historii? A v současnosti?
- Co bychom měli dělat, abychom zabránili předsudkům? Jsou lidé v zemi účastníků tohoto textu ovlivňováni také nějakými předsudky? Kterými?

Tipy pro vedoucí hry/facilitátory

Úryvky textů pocházejí z díla významného učence z Córdoba v Andalusii (dnešní Španělsko). Narodil se v roce 1029 po Kristu (420 AH). Said al-Andalusi se proslavil jako velice moudrý a učený člověk. Jeho vnímání civilizace i vědy bylo silně spjato s koránem. Vynikal nejen v náboženských naukách, ale i v literatuře, medicíně, matematice, astronomii a dalších vědách.

Ještě je nutno připomenout, že tehdejší středozevní oblast (a zvláště Arabské království) byla považována za centrum civilizace. Severní Evropa nebyla tak rozvinutá jako např. arabský svět, Persie či Čína.

Možná bude nutno studentům připomenout, jak potřebné je umět číst kriticky. Druhý text říká mnoho i o autorovi, jeho vzhledu a kultuře, ze které pochází. Je patrné, že bude pravděpodobně patřit k lidem s tmavou pletí a kudrnatými vlasy. Kritické čtení nezahrnuje pouze schopnost rozumět tištěnému, ale i schopnost umět o obsahu přemýšlet. Kdo je autorem a proč píše právě tímto způsobem? Schopnost takového

zamyšlení je důležitým krokem na cestě ke kritickému čtení všech „vzkazů“ (historie, zprávy, básně, texty písní...) a ke schopnosti vidět v textu i hodnoty a postoje, které přenáší na čtenáře.

Po kvízu může následovat diskuse o tom, co je to etnocentrismus. Autor textu, člověk s tmavou kůží a kudrnatými vlasy, poskytuje velice dobrou definici lidí, které považuje za „normální“. Kulturní rozdíly nemohou být podkladem pro vyjádření, že někdo je „horší“ či „lepší“ než ostatní. Pokud hodnotíme ostatní, měli bychom to dělat bez předsudků. To však není dost dobře možné. Všichni jsme ovlivněni vlastní kulturou, kterou považujeme za měřítko normality. Pokud rozpoznáme, jak jsme ovlivněni naším vlastním etnocentrismem, můžeme prvky etnocentrismu rozpoznávat i v jednání ostatních a můžeme být lépe schopni komunikovat i s lidmi z jiných kultur.

Na závěr kvízu je možno diskutovat i další myšlenky, které během této aktivity vyplynuly napovrch. Např. se můžeme zamýšlet nad způsobem výuky a jak mnoho (či málo) se my, Evropané, vzděláváme ve znalostech o jiných kulturách.

Pozn.: Úryvky textů z pracovního listu jsou vzaty konkrétně z knížky *Book of the Categories of Nations – Science in the Medieval World* (Kniha o kategoriích národů – Věda středověkého světa) od Said al-Andalusí. Dílo do angličtiny přeložili Sema'an I. Salem a Alok Kumar z texaské univerzity.

3.2.4 Diskuse

Téma: Diskriminace a xenofobie

Velikost skupiny: 5–30 studentů

Trvání: 30–90 minut

Otázky do diskuse se studenty:

- Cítili jste se někdy diskriminováni?
- Znáš nějaké příklady xenofobie ze současnosti ve své zemi? Jaké?
- Myslíš si, že by měly vlády zemí, které dříve profitovaly z otroctví, platit nějaké odškodné?

- Jakým způsobem může být rasistická propaganda kontrolována či zakázána na internetu?
- Co se děje s žadatelci o azyl ve vaší zemi? Víš, co mohou dělat?
- Z jakých oblastí pocházejí uprchlíci ve vaší zemi? Proč se stali uprchlíky?
- Myslíš si, že by do vaší země měli být vpouštěni jen lidé, kteří mají peníze?
- Co se stalo s židovským obyvatelstvem ve vaší zemi za druhé světové války?
- Jak velká je komunita Romů ve vaší zemi?
- Které náboženské minority existují ve vašem městě/komunitě? Kde se shromažďují k bohoslužbám?
- Jaké představy máš o islámu?
- Co může být vykonáno ve vaší organizaci/škole pro zvýšení znalostí a porozumění o různých náboženstvích?
- Jste schopni rozpoznat, které skupiny jsou ve vaší komunitě obzvláště zranitelné?
- Jak snadné je pro muže přizpůsobit se změnám vycházejícím z přiznání práv ženám?
- Víš, odkud pochází oblečení, které nosíš, či jídlo, které jíš?
- Do jaké míry by měly nadnárodní síly pečlivě zkoumat a kontrolovat vnitřní politické záležitosti jednotlivých národů?
- Myslíš si, že působení nevhodných násilných příkladů, např. v televizi, může mít vliv na tvé vlastní myšlení a hodnoty?
- Co je to mír?
- Kdo z tvé komunity/oblasti by měl být odpovědný za implementaci strategií předcházejících násilí?
- Souhlasíš s tvrzením, že násilí není nikdy ospravedlnitelné, a to ani proti lidem, kteří ho způsobují nejvíce?
- Souhlasíš s názorem, že „skutečný muž“ se nikdy násilí nezalekne? Vedoucí diskuse sleduje a udržuje úroveň argumentů.

Studenti si mohou připravit různé úhly pohledu, které pak v diskusi využijí. Např. mohou studovat názory na integraci imigrantů různých politických stran a poté formulovat argumenty, které takové názory podporují či vyvracejí.

3.3 Odkazy a literatura

<http://www.coe.int/compass/>

Adams, R., Dominelli, L., Payne. M. Social Work. Themes, Issues and Critical Debates.

Caritas Europa Rapport sur la pauvreté en Europe. Rapport, 2001.

Challenges. Washington: World Bank, 2000.

European Roma Rights Center, 1999.

Gitterman, A., Shulman, L. Mutual Aid Groups, Vulnerable Populations and the Life Cycle. 2nd edition, New York: Columbia University Press, 1994.

Humanitarian Action Improving performance through improved learning. Annual Review, 2002.

Princová, Hackl, Barát, Pesjak. Roma Orientation. Caritas Europa, 2002.

Thompson, R. M. Theories of Ethnicity. New York, 1989.

3.4 Přílohy

Příloha 1 – Hrací lístky, „role-play“ hra O krok vpřed (3.2.1)

Příloha 2 – Situace a události, „role-play“ hra O krok vpřed (3.2.1)

Příloha 3 – Časový plán projektu, projekt „Cizinci jako sousedé“ (3.2.2)

Příloha 4 – Pracovní list, kvíz Všichni rovni – každý jiný? (3.2.3.)

3.5 Příloha 1 ke kapitole 3

Hrací lístky:

Každý hráč obdrží jeden lístek (jednu charakteristiku osoby)

Jsi nezaměstnaná svobodná matka.

Jsi dcerou bankovního manažera. Studuješ na vysoké škole ekonomii.

Jsi mladá dívka, arabská muslimka a žiješ se svými rodiči, kteří jsou fanaticky náboženští.

Jsi vojákem, plníš si povinný vojenský výcvik.

Jsi mladý postižený muž na invalidním vozíku.

Jsi sedmnáctiletá romská dívka, která nedokončila základní školní docházku.

Jsi HIV pozitivní prostitutka ve středních letech.

Jsi nezaměstnaný učitel v zemi, jehož jazykem nejsi schopen plynule hovořit.

Jsi čtyřadvacetiletý uprchlík z Afghánistánu.

Jsi ilegální imigrant z Mali.

Jsi hlavním představitelem politicky orientované mládežnické organizace, jejíž „mateřská“ politická strana je právě u moci.

Jsi synem čínského imigranta, který je úspěšným majitelem restaurace v oblasti rychlého občerstvení.

Jsi dcerou amerického ambasadora. Žijete v zemi, do které byl otec vyslán.

Jsi majitelem úspěšné import-export firmy.

Jsi v důchodu, pracoval jsi jako dělník ve firmě na výrobu bot.

Jsi přítelkyní mladého umělce závislého na heroinu.

Jsi dvaadvacetiletá lesbicky orientovaná žena.

Jsi modelkou afrického původu.

Jsi mladý bezdomovec, je ti dvacet sedm let.

Jsi devatenáctiletým synem farmáře v zapadlé horské vesnici.

3.6 Příloha 2 ke kapitole 3

Situace a události:

Následující tvrzení čti nahlas s dostatečně dlouhou pauzou, aby se hráči mohli rozmyslet, zda mohou souhlasit a udělat krok vpřed či zda zůstanou stát na místě.

1. Nikdy ses nedostal do vážných finančních problémů.
2. Máš slušné bydlení s telefonní linkou a televizí.
3. Pociťuješ, že tvůj mateřský jazyk, náboženství a kultura jsou ve společnosti respektovány.
4. Považuješ se za právoplatného občana. Máš možnost vyjadřovat se k politickým a sociálním záležitostem.
5. Ostatní lidé se zajímají o tvé názory a respektují je.
6. Nebojíš se, když tě chce zastavit policie.
7. Víš, na koho se můžeš obrátit, když potřebuješ radu nebo pomoc.

8. Nikdy ses necítil být diskriminován kvůli svému původu.
9. V případě potřeby se ti dostává adekvátní sociální a lékařská péče.
10. Můžeš si dopřát odjet na dovolenou alespoň jednou ročně.
11. Můžeš si pozvat přátele domů na oběd.
12. Tvůj život je zajímavý a výhlídky na budoucnost jsou dobré.
13. Můžeš studovat či se připravovat na povolání v oboru, který sis zvolil.
14. Nemusíš se bát, že bys byl obtěžován či napaden na ulici, nebo zesměšňován v médiích.
15. Máš právo volit.
16. Můžeš slavit nejdůležitější náboženské svátky v okruhu svých blízkých a přátel.
17. Můžeš se zúčastnit mezinárodních stáží či setkání v zahraničí.
18. Můžeš si dovolit návštěvu kina či divadla alespoň jedenkrát týdně.

3.7 Příloha 3 ke kapitole 3

Časový plán projektu:

Týd.	Aktivity	Výstupy
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Úvod do projektu, seznámení se s projektem • Rozdělení studentů do pracovních skupin • Vysvětlení cíle a účelu projektu • Každá skupina vytvoří smlouvu o spolupráci na projektu. 	<p><i>Smlouva</i> Náležitosti smlouvy jsou v Dodatku A Přílohy 3. Každá skupina vytvoří vlastní smlouvu, kterou předá vedoucímu projektu (pedagog, facilitátor...) na konci 1. týdne.</p>
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Vedoucí projektu zhodnotí smlouvu, popř. navrhne její změny, skupiny tyto návrhy do smlouvy zapracují. Smlouva je následně podepsána studenty i vedoucím projektu. • Práce ve skupinách: každá skupina vytvoří plán aktivit, tzn. jakým způsobem budou vytvářet důvodovou zprávu a jak budou výsledky práce prezentovat. 	<p><i>Plán aktivit</i> Náležitosti plánu aktivit jsou v Dodatku B Přílohy 3. Každá skupina vytvoří vlastní plán aktivit a předá jej vedoucímu projektu na konci 2. týdne.</p>

Týd.	Aktivity	Výstupy
3.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Vedoucí zhodnotí plán aktivit, případné návrhy a doporučení skupina do plánu aktivit zapracuje. • Práce ve skupinách: získávání a studování odborných informací z literatury, internetu... 	
4.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Studenti se v případě potřeby radí s vedoucím o vzniklých problémech. • Práce ve skupinách: Studium literatury. Každý student zaznamenává, co přečetl, o který typ informací se jedná a co bylo jejich obsahem. Současně studenti zaznamenávají, kolik hodin nad studiem literatury strávili. Tyto zápisy poskytují vedoucímu projektu, který je tímto způsobem může kontrolovat. • Základní literaturu by měli přečíst všichni studenti. Další tituly by se měly lišit. Studenti se navzájem informují o tom, co přečetli a co bylo obsahem a zároveň, zda mohou se získanými informacemi souhlasit. 	
5.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Studenti se v případě potřeby radí s vedoucím o vzniklých problémech. • Práce ve skupinách: Skupiny vypracovávají koncepci důvodové zprávy. 	<p><i>Koncepce důvodové zprávy</i> Náležitosti struktury důvodové zprávy jsou v Dodatku C Přílohy 3. Každá skupina vytvoří vlastní koncepci důvodové zprávy, kterou odevzdají vedoucímu projektu koncem tohoto týdne.</p>

Týd.	Aktivity	Výstupy
6.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Diskuse nad koncepcí důvodové zprávy. Skupina zapracuje návrhy na změny koncepce důvodové zprávy, které jim vedoucí projektu doporučí. • Práce ve skupinách: Příprava důvodové zprávy a příprava formy závěrečné prezentace výsledků. Každá skupina seznámí ostatní skupiny s průběhem svého projektu. 	<p><i>Forma prezentace výsledků</i> K nalezení v Dodatku D Přílohy 3. Každá skupina písemně zapracuje formu prezentace výsledků a předá ji vedoucímu projektu na konci tohoto týdne.</p>
7.	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání s vedoucím projektu (pedagog, facilitátor...): Diskuse nad formou prezentace. • Práce ve skupinách: Skupiny dokončují důvodovou zprávu i prezentaci. 	<p><i>Důvodová zpráva</i> Důvodová zpráva je v Dodatku E Přílohy 3. Studenti odevzdají důvodové zprávy vedoucímu projektu na konci tohoto týdne.</p>
8. nebo 9.	Prezentace výsledků práce. Uspořádání meetingu. Zhodnocení projektů.	<p><i>Prezentace</i> Viz Dodatek F Přílohy 3. Viz Dodatek G Přílohy 3.</p>

Dodatky Přílohy 3:

Dodatek A

Smlouva o spolupráci na projektu (její náležitosti):

- Seznam členů pracovní skupiny
- Identifikační údaje členů pracovní skupiny (jméno, adresa, telefon, e-mail...)
- Ujednání ohledně času a místa, kdy a kde bude skupina pracovat.
- Ujednání ohledně rozdělení rolí v rámci skupiny (kdo bude vedoucím, kdo mluvčím apod.).
- Ujednání ohledně případné absence některého ze členů skupiny
- Ujednání ohledně časové investice každého člena skupiny, povinností a práv
- Očekávání vzhledem k pozici vedoucího skupiny, jeho povinnosti a práva

Dodatek B

Plán aktivit

- Hlavní úkoly projektu
- Popis a rozpis hlavních úkolů projektu
- Časový plán plnění úkolů projektu
- Bibliografická rešerše zdrojů informací
- Ujednání o povinnostech, které má každý člen skupiny vzhledem ke studiu literatury a zdrojů k projektu.

Každá skupina by měla prostudovat alespoň pět zdrojů informací (knížky, články...) společně.

Každý student by měl přečíst alespoň 200 stran odborné literatury týkající se projektu. Každý student by měl vytvořit seznam prostudované literatury s krátkým popisem obsahu. Tento seznam slouží vedoucímu projektu pro kontrolu, jak studenti pracují a zda správně plní zadání projektu.

Dodatek C

Struktura důvodové zprávy

- Obsah
- Úvod
- Kapitoly (dělení kapitol podle získaných informací ze studia literatury a vzhledem k problémům v oblasti integrace, které skupina řeší)
- Literatura, zdroje a citace

Dodatek D

Forma prezentace výsledků v rámci meetingu

- Popis ve zkratce, jaké informace chtějí studenti prezentovat.
- Popis, jakým způsobem chtějí informace prezentovat a jak chtějí zapojit publikum, média apod.
- Ujednání o rozdělení povinnosti vyplývajících s organizace a průběhu prezentace. Povinnosti by měli být rozděleny mezi všechny členy skupiny.
- Prezentace jedné skupiny trvá 30 minut, poté následuje 10 minut zhodnocení, diskuse.

Dodatek E**Důvodová zpráva***Struktura:*

- Úvod
- Popis integrační problematiky podložený studiem odborné literatury
- Závěry s předchozích kapitol, návrhy řešení
- Shrnutí
- Odkazy a literatura

Úprava důvodové zprávy:

- Kapitoly vlastního textu důvodové zprávy by měly mít 10 až 15 stran formátu A4.
- Jména členů skupiny by měla být v práci uvedena.
- Měly by být též uvedeny odkazy na podobná témata či problematiku.
- Obsah kapitol by měl být psán vlastními slovy studentů.
- Studenti nesmějí kopírovat text z žádných jiných dokumentů. Nej důležitější části takových textů mohou použít jako citace. V tomto případě nesmějí zapomenout na citační etiku a zdroje dokumentů v práci uvést.

Autorská odpovědnost:

- V práci by měl být seznam všech členů skupiny s následujícími poznámkami o podílu jednotlivých členů:
  - a) počet hodin, které jednotlivý člen strávil na projektu,
  - b) literatura a počet stran, jež přečetl,
  - c) kterou část textu kdo napsal.

Dodatek F**Prezentace v rámci meetingu**

- Každá skupina prezentuje výsledky své práce a sleduje prezentace ostatních skupin.

Dodatek G**Zhodnocení**

Každý student se po prezentaci k projektu vyjádří, toto zhodnocení může mít ústní či písemnou formu.

3.8 Příloha 4 ke kapitole 3*Pracovní list***Všichni rovni – každý jiný?**

1. Co je zdrojovým dokumentem následujícího textu? Z které knížky či dokumentu je text vybrán?

„Všichni lidé, od východu na západ, od severu na jih, tvoří jednu skupinu; liší se ve třech rysech: chováním, fyzickým vzhledem a řečí, kterou mluví.“

Vyber jednu z následujících možností:

- UNESCO, Deklarace o rasismu, 1958
- Herodotova Historie, 440 před Kristem
- Vědy, Indie, přibližně 1000 před Kristem
- Said al-Andalusi, 1029 po Kristu
- Zpráva z mládežnické kampaně „Všichni rovni – každý jiný“, Rada Evropy, 1996
- žádná z předchozích

2. Z které země/oblasti světa pochází autor následujícího textu?

„Ti, kdož bydlí ve vzdáleném severu (Evropy), trpí z nedostatku slunce, které je od nich tak daleko. Jejich vzduch je studený a obloha zamračená. A proto je jejich temperament chladný a povaha drsná. Jsou velkých těl a jejich barvy bělají. I vlasy jim plihnou. To vše následkem. Také jsou málo dychtiví vědění a jejich vnímání není hbité. Byli zdoláni nedostatečnou vzdělaností a leností, a zamořeni únavou a hlupstvím.“

Vyber jednu z následujících možností:

- Čína
- Evropa
- Indie
- Afrika
- Persie
- jiná oblast

Sociální práce s traumatizovanými uprchlíky

Autorky: Godette Walmod a Anne Øxenborg

Úvod

Při snaze o integraci uprchlíků je nezbytné myslet na problémy, kterými mohou trpět v důsledku prožitých traumat. Ty ovlivňují úspěšnost celého procesu integrace. Nedobrovolný odchod ze země původu znamená značnou část uprchlíků pocitem ztráty a následky prožitých traumatických epizod. Definování pojmů, jako je trauma, a další bližší informace k tomuto tématu obsahuje kapitola 3 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Znalosti o následcích sociálních ztrát a traumat, mučení či válečných prožitků, jsou nutné pro pomoc, vedení a posilování imigrantů/uprchlíků v integraci do nové společnosti.

Zpětná vazba studentů a komentáře studentů, kteří sami přišli do našich zemí jako uprchlíci, nás utvrzují v přesvědčení, jak nezbytné je učit studenty sociální práce sociální práci s traumatizovanými uprchlíky. Studenti by měli získat hluboké a rozsáhlé poznatky o vzniku, působení a následcích traumatických zkušeností na bio-psycho-sociální složku osobnosti uprchlíků. Sociální pracovník by měl umět rozpoznat symptomy traumat, aby mohl v případě potřeby uprchlíkovi zprostředkovat vhodný druh terapie. Důležité je nestavět uprchlíka do role oběti.

4.1 Výukové cíle

- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma.
- Studenti získají znalosti o metodách sociální práce, které se používají v kontaktu s traumatizovanými imigranty.
- Studenti umějí rozpoznat trauma, rozumějí jeho dopadům a umějí traumatizovaného imigranta poslat a předat do specializované terapie.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.

Téma traumat nelze od problematiky integrace oddělit. Pokud má být výukových cílů dosaženo, je třeba, aby byli studenti vzděláváni o integraci i z jiných úhlů pohledu.

4.2 Výukové metody

Nejprve by studenti měli získat teoretické znalosti, co je to trauma či ztráta. To jim poskytne základní vhled do tematiky. Můžeme k tomu využít přednášek a debat stejně tak jako dokumentárních pořadů či případových studií.

4.2.1 Přednášky a diskutování

Téma: Trauma – rozpoznání příznaků a vhodná terapie

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 30 minut až 3 hodiny

Vhodnými tématy pro přednášky a studijní debaty mohou být:

- Sociální ztráta a trauma uprchlíků
- Psychologické důsledky a principy vyhnanství (včetně problematiky identity)
- Psychiatrická onemocnění se vztahem k traumatu

- Pojetí nemoci (a zdraví) v rozdílných kulturních prostředích
- Mučení a válečné zážitky
- Tělesné, psychické a sociální příznaky traumat v dětství a v dospělosti
- Odolnost a zranitelnost člověka
- Sekundární traumatizace
- Podmínky terapie a nápravy poskytované traumatizovaným uprchlíkům a jejich rodinám
- Důsledky traumat pro integrační proces

Do vyučování mohou být pozváni hostující lektori, kteří pracují s traumatizovanými uprchlíky, nebo studenti, kteří se do země dostali jako uprchlíci a mají nějaké vlastní zkušenosti s prožitkem traumat. Pedagog, který hostující lektory či studenty do přednášek pozve, musí dbát samozřejmě na dodržení všech etických a profesních pravidel, aby přednášející nebyli vystavováni nevhodným otázkám či příliš citlivým tématům.

4.2.2 Využití dokumentárních pořadů

Téma: Trauma – rozpoznání příznaků a vhodná terapie

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 1 až 3 hodiny

K výuce mohou být velice dobře využity dokumentární filmy a pořady zaměřující se na přiblížení prostředí, z kterého uprchlíci pocházejí. Výpovědi uprchlíků, kteří byli vystaveni traumatickým zážitkům, jsou zajímavou studijní látkou pro studenty, stejně tak i vykreslení důsledků a následků traumat pro samotné uprchlíky i jejich rodiny. Pokud dokument vypovídá o způsobu terapie a nápravy/rehabilitace včetně popisu role sociálního pracovníka, je pro výuku ještě vhodnější. Studenti si potřebují osvojit teoretické poučky a zároveň musejí získat vhled do podmínek sociální intervence a terapie. Nejde jen o to informace znát, ale i jim rozumět.

Po zhlédnutí dokumentu by měla následovat diskuse. Níže jsou uvedena témata, která mohou být při zpětné vazbě diskutována:

- Rozpoznání příznaků traumat
- Následky traumat odrážející se v procesu integrace uprchlíků, včetně v oblasti osvojování si nového jazyka a participace na trhu práce

- Specifické potřeby uprchlíků a jejich rodin, které se mohou objevit v průběhu intervence.
- Možnosti sociální intervence, postoje sociálních pracovníků
- Kompetence sociálního pracovníka v práci s traumatizovanými uprchlíky
- Mezioborová spolupráce v oblasti pomoci traumatizovaným uprchlíkům
- Kompetence, znalosti a dovednosti, které studenti potřebují pro práci s traumatizovanými uprchlíky.

4.2.3 Případové studie

Téma: Trauma – rozpoznání příznaků a vhodná terapie

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 1 až 3 hodiny

V návaznosti na dokumentární film se studenti mohou zaměřit na rozbor případových studií traumatizovaných uprchlíků, které v pořadu zhlédli.

Pedagogové si pro osvětlení problematiky traumat mohou připravit více různých případových studií. Studenti budou moci svou pozornost zaostřit na různé problémy a dilemata. Po rozboru případové studie je vhodný čas na diskusi a vyjádření vlastních postojů. V dodatku (na konci knížky) naleznete případovou studii *Søholmene*, kterou můžete využít.

Hodnocení této aktivity: Rozbor případové studie může být součástí univerzitních zkoušek či samostatné práce na projektech v různých předmětech, např. v sociální práci, psychologii, psychiatrii či v předmětech propojujících více oborů.

4.3 Literatura

Existuje mnoho literatury, která se z odborného hlediska zabývá sociální ztrátou a traumaty u uprchlíků, včetně témat, jako jsou válečné zážitky a mučení. Literatura se zaměřuje na práci s dětmi i dospělými.

V rámci anglicky psané literatury doporučujeme následující dva autoři: Judith Lewis Herman a Guus van der Veer.

KAPITOLA 5

Interkulturní komunikace v sociální práci

Autorky: Jitka Dvořáková, Jana Horská

Spoluautoři: David Frans, Aynur Kaya, Jacqueline Rothfus, Charlotte Wekker

Úvod

Kapitola „Interkulturní komunikace v sociální práci“ se týká problematiky komunikace mezi sociálním pracovníkem (jako členem majority), imigranty/azylanty a jejich dětmi. Jejím předpokladem je otevřenost a porozumění s vzhledem do situace imigranta/azylanta, který se chce usadit v nové zemi. Jedním z nejdůležitějších faktorů – je vzájemné porozumění, které umožňuje vytvoření přínosného vztahu mezi sociálním pracovníkem a jeho klientem. Více informací o této metodě získáte ve 4. kapitole „Interkulturní komunikace v sociální práci“ v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

5.1 Cíle výuky

- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma.
- Studenti budou schopni porovnat situaci imigrantů ve své zemi a v některých jiných zemích.
- Studenti umějí vytvořit pozitivní atmosféru a jsou schopni vystavět vztah na vzájemné důvěře. Studenti umějí vytvořit oboustranný fungující osobní vztah s klientem.

- Studenti umějí pracovat s dospělými, dětmi a rodinami pocházejícími z jiného kulturního prostředí.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.
- Studenti mají pozitivní přístup vůči imigrantům pocházejícím z jiného kulturního prostředí a kulturní rozdíly umějí zužitkovat v práci s klientem. Pozitivní přístup stojí na respektu a vstřícnosti.
- Studenti stavějí svůj přístup k práci s imigranty na demokratických hodnotách.
- Studenti jsou schopni diskutovat o etických problémech vztahu mezi imigrantem a sociálním pracovníkem.

5.2 Výukové metody

5.2.1 Práce s kazuistikami: Jak pracovat s informacemi, které se týkají odlišného chování podmíněného sociokulturním zázemím

Téma: Kulturní rozdíly

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 60 minut

Cíle

- Schopnost vyhledat dostupné informace týkající se kulturních zvyků různých imigrantů/azylantů vztahujících se k vytváření sociálních kontaktů.
- Schopnost vybrat důležité informace, které jsou důležité pro úspěšný průběh sociální práce s imigranty/azylanty (např. pro práci s vietnamskými imigranty).
- Schopnost rozpoznat kulturní rozdíly menšin žijících na našem území a orientovat se v nich

Instrukce

Studenti se na cvičení připraví tak, že najdou v různých zdrojích informace týkající se kulturních rozdílů imigrantů/azylantů (příp. si může tyto informace připravit sám pedagog). Informace budou využity v průběhu této aktivity.

Studenty je potřeba rozdělit do dvojic (podle počtu kazuistik, které má pedagog k dispozici). Každá dvojice dostane k řešení jednu kazuistiku imigranta/azylanta. Jejich úkolem bude rozpoznat problémy v komunikaci a navrhnout možná řešení. Poté následuje hra rolí, při níž studenti opět odhalují komunikační chyby a příčiny vzájemného nedorozumění sociálního pracovníka a klienta.

V Příloze 1 za touto kapitolou najdete několik kazuistik, které je možné využít v rámci této aktivity.

Jednotlivé případy je nutné řešit z následujících hledisek:

- právní pomoc,
- sociální asistence (při níž je možné využít navržených metod – viz networking, empowerment atd.),
- psychologická pomoc (příp. smlouzení konzultace s psychologem).

5.2.2 Vlákem po Evropě

Tato aktivita byla převzata z publikace *All different – All equal*; Education pack. Ideas, resources, methods and activities for informal intercultural education with young people and adults. Strasbourg: Council of Europe, 1995. [ref. 2005-4-20] Available from www.ecri.coe.int. Upraveno Jitkou Dvořákovou.

Téma: Předsudky a stereotypy

Velikost skupiny: 10–15 studentů

Trvání: 45 minut

Cíle

- Studenti budou schopni rozpoznat a identifikovat předsudky a stereotypy, které se týkají cizinců.

- Studenti znají vlastní omezení vztahující se k toleranci.
- Studenti budou schopni konfrontovat své vlastní předsudky a stereotypy s ostatními členy ve skupině.
- Studenti budou schopni porozumět bariérám, které mohou vyvstat mezi členy majority a imigranty/azylanty (ve vztahu k předsudkům a stereotypům).

Instrukce

Rozdejte scénář této aktivity (viz Příloha 2 za touto kapitolou) každému členu ze dvojice. Vysvětlete pravidla hry – jejich úkolem je představit si týdenní cestování v jednom vlaku, který jede z Lisabonu do Znojma. Požádejte všechny hráče, aby si vybrali tři spolucestující, s nimiž by rádi sdíleli cestu v kupé, a tři, se kterými by cestovat nechtěli. Nejprve každý z hráčů zaškrtně varianty sám za sebe, poté budou studenti požádáni, aby vytvořili skupiny o 4–5 členech, v nichž mají:

- podělit se o svou osobní volbu spolucestujících,
- porovnat způsob výběru a důvody, které je k němu vedly (cílem je najít podobnosti),
- sestavit společný seznam tří cestujících (společná dohoda), s nimiž by členové skupiny mohli trávit týden v jednom kupé.

Na konci hry má každá skupina za úkol prezentovat svůj seznam spolucestujících a důvody, které je k tomuto výběru vedly. Zároveň mají označit výběr těch „pasažérů“, u nichž docházelo k největším neshodám.

V Příloze 2 za touto kapitolou najdete „Scénář“ pro hru Vlakem po Evropě a informace pro hráče.

Otázky k diskusi

1. Měli jste dostatek informací?
2. Máte podobné zkušenosti s obdobnými volbami ze svého vlastního života?
3. Které stereotypy ve vás vyvolávaly příklady jednotlivých pasažérů?
4. Kde podle vás tyto stereotypy vznikají? Děje se tak v našich myslích, ve společnosti apod.?

5. Jak byste se cítili, kdyby si k vám nikdo nechtěl přisednout do kupé?

5.2.3 Interkulturně komunikační hra

Tato hra byla převzata od autorů Pike, G., Selby, D. (1994) „Globální výchova“ a upravena Jitkou Dvořákovou.

Téma: Interkulturní komunikace

Velikost skupiny: 30 studentů

Trvání: 50 minut

Cíle

- Studenti jsou schopni nahlédnout, jak obtížné je usadit se v nové zemi.
- Studenti získají vhled do zkušeností imigranta/azylanta.
- Studenti si procvičí více typů komunikace (hlavně komunikaci neverbální).
- Studenti budou schopni odhalit bariéry, které mohou vyvstat v komunikaci mezi členy majority a imigranty/azylanty.

Instrukce

Studenti jsou rozděleni do skupin po pěti, tyto skupiny představují jednotlivé kmene. Každá skupina dostane osobní charakteristiku svého kmene, v níž najde i přesně vymezený způsob komunikace s okolím (popis role najdete v Příloze 3 za touto kapitolou – Interkulturně komunikační hra: Karty pro každou skupinu). Úkolem každé skupiny je produkce a prodej určitého druhu ovoce s omezeným druhem pomůcek – tzn. členové skupiny musejí komunikovat s ostatními kmeny a vyměnit si s nimi nástroje. Při této komunikaci zjistí, co je typické pro další kmeny (jaké chování a komunikace). Vyhrává ta skupina, která prodá nejvíce svého ovoce. Ovoce vykupuje vedoucí hry/pedagog.

Instruktor na začátku vysvětlí pravidla hry, která jsou shrnuta na začátku všech různobarevných karet, jež obdrží jednotlivé skupiny (viz Příloha 3 za touto kapitolou). Ceny různých druhů ovoce jsou vyvěšeny na viditelném místě (viz tab. 1 – Tržní ceny ovoce). Pro lepší porozumě-

ní pravidlům hry je vhodné, aby pedagog dopředu vyrobil jednotlivé typy ovoce a předvedl je studentům, aby získali představu, co budou tvořit.

Diskuse, která hru završuje, by se měla týkat interkulturní komunikace mezi jednotlivými skupinami, rozdílů mezi národy a komunikačních bariér, jež tyto rozdíly způsobují.

V Příloze 3 za touto kapitolou najdete různobarevné hrací karty pro jednotlivé skupiny.

Tabulka 1 Tržní ceny ovoce

Tržní ceny ovoce	
Cena za 1 kg:	
• Třešně (10 ks = 1 kg, minimální průměr – 4 cm):	10 euro/Kč
• Borůvky (20 ks = 1 kg, min. průměr – 2 cm):	15 euro/Kč
• Jablka (5 ks = 1 kg, min. průměr – 8 cm):	5 euro/Kč
• Citrony (10 ks = 1 kg, min. průměr – 4 cm):	10 euro/Kč
• Pomeranče (5 ks = 1 kg, min. průměr – 6 cm):	15 euro/Kč
• Blumy (5 ks = 1 kg, min. průměr – 4 cm):	15 euro/Kč

Otázky k diskusi a zhodnocení hry

Interkulturně komunikační hra

1. Proč si vzájemně nerozumíme?
2. Co si myslíte o jednotlivých kulturních zvycích, způsobech komunikace (ve vztahu k této hře)?
3. Jaký je váš názor na nerovnost v rozdělení nástrojů mezi jednotlivé „kmeny“, které se účastnily hry?
4. S kterými problémy (příp. konflikty) jste se museli v průběhu hry potýkat?
5. Co jsou největší bariéry v komunikaci?
6. Které znalosti jsou klíčové pro vzájemné porozumění?
7. Které role se pojí s předsudky a stereotypy v různých společnostech?
8. Co je podle vás nejdůležitější pro imigranty/azylanty při integraci v nové zemi?

9. Jakým způsobem sami můžeme přispět k usnadnění komunikace mezi sociokulturně odlišnými skupinami obyvatel?
10. další...

5.2.4 Vztahy mezi kulturami: Hra Roefa Roefa

Téma: Interkulturní komunikace

Velikost skupiny: 10–14 studentů

Trvání: 40 minut

Motivace

Pokud se chcete stát profesionály v oblasti interkulturní komunikace, je nezbytné znát vlastní hodnotový systém, zvyky a tradice své kultury. V první části tohoto cvičení budete konfrontovat vlastní hodnoty a zvyky s hodnotami a zvyky ostatních. Díky tomu zjistíte, jakým způsobem si vytváříte první dojem při setkání s neznámými lidmi (cizinci) a jaké k nim zaujímáte postoje.

Cíle

- Studenti si uvědomují své vlastní normy, hodnoty a zvyky.
- Studenti chápou, jak vznikají stereotypy.
- Seznámení studentů navzájem. Studenti seznámí ostatní s tím, co znamená jejich křestní jméno a co příjmení. Význam jmen velmi často vypovídá o historii dané rodiny. Jména pocházející z jiných zemí mohou podávat informace o minulé migraci v této zemi. To je velmi vhodný způsob, jak upozornit na fakt, že migrace v žádném případě není novým fenoménem.
- Získání multikulturní zkušenosti
- Hra Roefa Roefa představuje hraní rolí, při němž jsou studenti konfrontováni s vlastní kulturou a způsobem, jak se stavějí k různorodosti.
- **Hlavní cíl tohoto cvičení:** Získat povědomí o tom, jak jsou kulturní rozdíly hierarchicky členěny a zvnitřněny. Jaké to je cítit, že mi někdo nerozumí, a já naopak nerozumím někomu jinému. Zjistit, jak mohou rozdíly spojit, a naopak jaké konflikty mohou způsobit.

vat. Cvičení má *de facto* pomoci studentům porozumět, jak kulturní rozdíly ovlivňují způsoby komunikace.

Instrukce pro pedagogy

Rozdělte studenty na dvě skupiny. Každá skupina dostane list s informacemi. V Příloze 4 za touto kapitolou naleznete informace pro účastníky (pro Derdiany a pro delegaci z UNESCO). Je velmi důležité, aby studenti neodhalili instrukce druhé skupiny. Pro přípravu jednotlivých skupin je vhodné disponovat dvěma místnostmi.

Časový rozvrh: je nutné přesně dodržet časový rozvrh

15 minut: Derdiané vytvoří vlastní vesnici a zjistí si co nejvíce informací o své kultuře. Jejich kultura je tajemstvím pro delegaci z UNESCO!!! UNESCO připraví otázky pro Derdiany a jejich pravděpodobné odpovědi. UNESCO pověří dva vědce několika úkoly, o nichž však vědci nesmějí hovořit. Učitel přechází mezi těmito dvěma skupinami a vysvětluje pravidla hry – ne však její obsah.

5 minut: Dva vědci z delegace UNESCO navštíví Derdiany.

5 minut: Vědci se vrátí ke své delegaci, aby informovali své kolegy. Derdiané hodnotí a opravují své chování.

15 minut: Celá delegace z UNESCO navštíví Derdiany a diskutuje s nimi o jejich požadavcích a snaží se jim předat své zkušenosti.

Přítomný učitel může použít poznámek z pozorování a získaných informací k hodnocení.

Možnosti evaluace hry Roefa Roefa

- Které zásady byly nejdůležitější (pro obě strany) během této hry?
- Cítily se obě strany respektovány (cítily, že je jim porozuměno)?
- Byl/a jsi nespokojen/a s některými prvky svého chování?
- Jak bys hodnotil/a chování ostatních?

Zakončete hodnocení následující otázkou:

„Co ti tato hra přinesla z osobního i profesního hlediska?“

Diskuse (a zpětná vazba)

Zásadní otázky pro diskusi jsou následující:

- Vytvořili jste si nějaké stereotypy o druhé skupině? Které? Jakou měly tyto stereotypy funkci?
- V kterých případech jste se situovali do role – my (naše skupina) a oni (druhá skupina)?
- Podobá se tato hra skutečnému kulturnímu šoku? Jak?
- Které jste našli kulturní rozdíly?
- Co můžete udělat, abyste se vyhnuli kulturnímu šoku, případně jeho následkům?
- Co je důležité v budování interkulturního vztahu?

Ohlas skutečných imigrantů na tuto hru

Imigranti hodnotili Roefa Roefa hru velmi kriticky. Domnívali se, že existuje mnoho představ o rozdílnosti imigrantů a lidí třetího světa, které mohou posílit již zažitě stereotypy. Zároveň si mysleli, že tato hra je příliš exotická s malým přesahem do reálné situace v jejich zemích. Používají jiná cvičení, která jsou uvedena dále v této kapitole.

Dodatečné úkoly

Přečtěte si kapitolu týkající se interkulturní komunikace v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Jde o kapitolu 4.

5.2.5 Cvičení, která prezentoval David Frans

David Frans pracuje v holandské organizaci, která podporuje zájmy klientů pocházejících z Aruby a Antill. Narodil se v Bonaire. Domnívá se, že mnoho klientů, kteří pocházejí z Karibiku, opouští instituce nabízející sociální služby ze dvou důvodů. Jedním z nich jsou jazykové bariéry. Druhým pak příliš mnoho otázek, na které klienti neumějí ani odpovědět. David po příchodu do Holandska, jak sám vypovídá, dostával jako imigrant tolik otázek, že se cítil po rozhovorech se sociálním pracovníkem často velmi vyčerpaný. David zastává názor, že mnozí imigranti pak raději odpovídají na otázky kladně, i když si myslí opak, aby se vyhnuli

dalším zdoluhavým „výslechům“. David připravil pro studenty sociální práce několik doporučení.

Doporučení formulovaná Davidem Fransem:

- Uvědomte si, že klient má jiné zázemí a způsob myšlení.
- Mějte stále na zřeteli, že klient nehovoří svým mateřským jazykem. I když se zdá, že jeho jazykové dovednosti jsou dostatečné, mohou se v komunikaci stále objevovat nedorozumění.
- Některé znaky a symboly mají v jiných kulturách rozdílné významy.
- Buďte opatrní na přepřilísné kladení otázek – klient to může vnímat jako útočné a urážlivé.
- Někteří lidé se mohou přetvařovat, pokud kladete příliš mnoho otázek.
- Uvědomte si, že v některých kulturách není běžné hovořit o problémech s někým, kdo není příslušníkem vaší skupiny.
- Oční kontakt může působit jako výraz malého respektu ke klientovi.
- Někteří lidé vám nemusejí důvěřovat, protože se domnívají, že můžete být agentem (informátorem).
- Ukažte, že chcete spolupracovat, a nepokládejte příliš mnoho otázek.
- Vždy se zeptejte, zda vám klient rozumí a zda informace, kterou podáváte, je jasná (srozumitelná).
- Jestliže je klient zaměřen pouze na svou minulost a přítomnost, nezapomínejte jeho pozornost nenásilně obracet i na budoucnost a dobré perspektivy, které mu může přinést.

Návrhy cvičení podle Davida

a) Cvičení 1: Rozumíte mi?

Téma: Jazykové problémy v komunikaci

Velikost skupiny: 5–10 studentů

Trvání: 30 minut

Dva studenti v rámci hraní rolí představují sociálního pracovníka a imigranta, kteří spolu komunikují. Pokud je mezi vašimi studenty imigrant, nechte ho hrát roli sociálního pracovníka a nechte ho mluvit

jeho rodným jazykem. Ostatní studenti si tak lépe uvědomí, v jak obtížné situaci se imigrant nachází.

Konverzace nemusí být příliš dlouhá, jejím cílem je, aby student vyjádřil, jaké to je být v cizí zemi a hovořit jazykem, kterému nikdo nerozumí.

Nejméně polovina studentů by si měla vyzkoušet toto cvičení.

Cíl

Studenti zjistí, jak je důležité umět užívat jiný než verbální typ komunikace, a jak obtížně se vymýšlí taktika takového rozhovoru.

Diskuse

Imigranti se mohou cítit podobně, když jsou v kanceláři u sociálního pracovníka. Jak byste tuto situaci řešili, kdybyste byli v roli sociálního pracovníka?

b) Cvičení 2: „Otázky“

Téma: Porozumění kulturním rozdílům

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 45 minut

Student (nejlépe imigrant) vyjadřuje své pocity poté, co mu byly kladeny otázky. Ostatní studenti se pokusí na základě jeho výpovědi popsat zvyky a způsob prožívání pocitů, které vyplývají z jeho odlišného původu. Poté si studenti vyzkouší cvičení znovu v párech – tentokrát již s novými informacemi.

Diskuse

Student-imigrant hovoří o své vlastní zkušenosti s životem v nové zemi. Ostatním studentům může pomoci v porozumění např. vlastní zkušenost z pobytu, který strávili v cizině. Někteří studenti-imigranti se domnívají, že ti, kteří pobývali nějaký čas v cizině, mají větší pochopení pro jejich potřeby (příp. odlišnosti). Samozřejmě záleží též na tom, jak hluboké jsou kontakty s původními obyvateli, které se studentům vyjíždějícím do ciziny, podařilo navázat.

Někdy stačí k vyvolání komunikačního konfliktu i nepatrné interkulturní nedorozumění. Stačí si představit situaci, kdy holandský sociální pracovník nabízí v 11 hodin dopoledne svému klientovi z Karibiku něco k pití a očekává, že si s ním klient vypije šálek kávy. Lidé z Karibiku jsou však zvyklí pít dopoledne mnohem méně kávy, než jak je tomu u Holanďanů. Podle zkušenosti pracovníků z holandské organizace Humanitas má mnoho imigrantů odlišný způsob, jak požádat o pití – tento způsob bývá více přímý a méně přátelský ve srovnání se zvykem Holanďanů. Toto chování pak bývá považováno za neslušné, pokud si je imigrant včas neuvědomí. Podobné rozdíly se vztahují k tzv. profesionálnímu odstupu mezi sociálním pracovníkem a klientem. Velmi dobře je známa situace, kdy imigrant požádá sociálního pracovníka, aby s ním povečeřel. Sociálním pracovníkům však připadá povečeření mnohem méně formální než u imigrantů z Karibiku. Dalším příkladem je zvyk imigrantů oslovovat nepřibuzné lidi „mami“ či „teto“. Takové oslovení vyvolává v evropských sociálních pracovnících pocit přílišného a zároveň neprofesionálního sblížení se s klientem.

c) Varianty pro Davidem navržené cvičení 1

Mezinárodní skupiny

Toto cvičení je velmi užitečné a zábavné právě pro mezinárodní skupiny. Bylo prezentováno jako součást projektu v rámci mezinárodního týdne ve Finsku. Tamní skupina se skládala ze studentů z Keni, Finska a Holandska. Bylo velmi zajímavé pozorovat, k jakým nedorozuměním dochází, pokud lidé hovoří svým mateřským jazykem.

Vyplňte formuláře

Následující cvičení bylo navrženo skupinou holandských studentů v rámci jejich prezentace.

Instrukce: Vyhledejte nějaké formuláře v jazyce, jež je velmi odlišný od mateřského jazyka studentů. Nevysvětľujte studentům, co je obsahem formuláře, nechte jim jej prostě vyplnit. Poté s nimi diskutujte o tom, jak porozuměli otázkám a k čemu byl formulář určený. Tuto zkušenost přirovnajte ke zkušenostem imigrantů, kteří musejí vyplňovat velmi mnoho podobných formulářů.

Cvičení, která prezentovala Aynur Masik

Aynur Masik se narodila v Turecku, v současné době studuje v Holandsku a zabývá se tvorbou multikulturních aktivit určených ke zlepšování multikulturního prostředí na školách. Navrhla následující cvičení:

5.2.6 Aynuřin kvíz

Téma: Znalost kulturních rozdílů

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 45 minut

Kvíz se týká kultury, náboženství a zvyků některé skupiny imigrantů. Lze jej použít jako velmi živý úvod do interkulturní práce.

Cíle

- Motivovat studenty k zájmu o interkulturní práci.
- Pomoci studentům uvědomit si, na jaké úrovni jsou schopni pracovat interkulturně.

Instrukce

- Učitel studenty krátce seznámí s testem.
- Každý student vyplňuje test sám.
- Studenti se vzájemně seznámí se svými odpověďmi a podají vysvětlení, pro které varianty a proč se rozhodli. Učitel opravuje nesprávné odpovědi (má k dispozici klíč).

Pozn. překladatele: Kvízové otázky nebyly součástí anglického originálu textu.

5.2.7 Aynuřina hra s asociacemi

Téma: Stereotypy

Velikost skupiny: 10–30 studentů

Trvání: 30 minut

Cíle

- Studenti si vyzkoušejí, jakým způsobem jsou stereotypy využívány v rámci získání kontroly nad děním ve světě.
- Studenti zjistí, že stereotypy nemusejí být vždy negativní, je však zřejmé, že jsou spojeny s určitými riziky. Mohou podpořit jednostranné a zavádějící představy o člověku. Být vnímán stereotypně bývá nepříjemné a urážlivé i v případě pozitivně laděných stereotypů. Např. tvrzení, že tmaví lidé jsou dobří tanečníci a mají rytmus v krvi, je vcelku pozitivní. Ale lidé „tmavé“ pleti, kteří neumějí tancovat, nemusejí toto hodnocení vnímat kladně (ba naopak). Zároveň může být velmi nepříjemné být hodnocen jen pro dobrý tanec, přičemž ostatní kvality jsou opomíjeny.

Instrukce pro hru s asociacemi

Co vás napadne, když se řekne „Holandaň“ (případně občan země, kde se toto cvičení zkouší)? Nejprve odpovídají jen ti, kteří sami sebe považují za imigranty, v druhé části občané dané země. Pokud nejsou ve skupině žádní imigranti, je možné použít „výčet představ“, který je uveden níže. Pedagog zaznamenává odpovědi na tabuli.

Co vás napadne, když se řekne „imigrant“? Nejprve opět odpovídají ti, kteří sami sebe považují za imigranty, v druhé části občané dané země. Pedagog zaznamenává odpovědi na tabuli.

Nakonec následuje diskuse o shodách a rozdílech v představách týkajících se imigrantů a občanů dané země. Pedagog se ptá studentů – jaké byly jejich pocity, když byly uváděny stereotypy týkající se imigrantů a občanů (tedy jich samotných).

Příklady asociací, které mohou být použity, pokud ve skupině nejsou žádní imigranti

Představy imigrantů o „Holandaňech“:

- Studený a odtažití/věcní
- Odměření a upřímní
- Bez rodinného citění, individualisté
- Ztráta sexuálního chování
- Potlačující emoce a jsou necitliví k bolesti

- Drogy
- Průmysl
- Mnoho osobní svobody, která dává možnost dělat si, co chcete.

Představy imigrantů o „imigrantech“:

- Mnoho sociální kontroly
- Více svobody pro syny než pro dcery
- Respekt ke starším lidem
- Pohostinní
- Spontánně se podělí.
- Pocit úcty
- Dobré jídlo

5.2.8 Představy ovlivněné videozáznamem

Téma: Znalost různých zemí původu

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: variabilní

Cíle

Studenti se učí vidět rozdíly mezi jednotlivci v rámci jedné kultury. Uznávají důležitost kultury, ale uvědomují si, že prioritní je rozlišovat podle norem, hodnot a zvyků individuálně jedince, ne celou skupinu.

Instrukce

Studenti sledují videozáznam např. tureckých měst a venkova. V rámci této zkušenosti jsou schopni vidět rozdíly mezi různými místy v jedné zemi.

5.2.9 Testování interkulturního povědomí

Téma: Interkulturní kompetence

Velikost skupiny: variabilní

Trvání: variabilní

Van Oudenhoven (2002) vytvořil test kulturního povědomí pro pří-

slušníky majoritní populace, kteří se chystají pracovat s lidmi z jiných zemí. Tento test je podložen výzkumem, v rámci něhož bylo zjištěno, že na úspěšných kontaktech mezi kulturami se podílí pět vlastností. Dvě vlastnosti jsou relativně stálé: emoční stabilita a flexibilita. Ty další však mohou být trénovány. Patří mezi ně kulturní empatie, otevřenost a sociální iniciativa. Test měří tyto vlastnosti pomocí odpovědí na otázky týkající se chování v různých interkulturních situacích, které jsou prezentovány jako film. Po testu následuje specifický trénink těchto vlastností, jež mají být rozvinuty. Pro další doplnění je doporučeno přečíst si kapitolu 4.1 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

Instrukce

Na webových stránkách Holandského institutu pro tropy je možné najít tento test. Doporučuje se, aby studenti pracovali u počítače ve dvojicích.

Podívejte se na následující stránku:

www.kit.nl

Vyberte: „trénování“ (training)

KIT interkulturní management & komunikace (KIT intercultural management & communication)

„Kulturní kvíz“ (Culture quiz)

Vyplňte test a diskutujte o odpovědích ve dvojicích.

Přečtěte si komentář k testu.

Udělejte si poznámky u neobvyklých otázek a diskutujte o nich v plénu.

G. J. Hofstede (1991) vytvořil simulační hru, ve které využil kulturní dimenze vytvořené vlastním otcem. Pro další informace čtěte kapitolu 4 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

5.3 Citované zdroje

All different – All equal. Education pack. Ideas, resources, methods and activities for informal intercultural education with young people and adults. Strasbourg: Council of Europe, 1995. [ref. 2005-4-20] Available from www.ecri.coe.int
Gottelová, K., Kopuleťá, G. *Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu*

v ČR. *Monitorovací zpráva za období září 2003–červen 2004*. Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2004.

Hofstede, G. H. *Cultures and organizations: software of the mind*. London: McGraw-Hill, 1991.

Murin, J. *Sociální práce v prostředí azylových zařízení správy uprchlických zařízení ministerstva vnitra* (stav legislativy: druhé pololetí roku 2002). In: Sociální práce s uprchlíky. Praha: OPU.

Oudenhoven, J. P. L. M. van. *Cross-culturele psychologie: de zoektocht naar verschillen en overeenkomsten tussen culturen*. Bussum: Coutinho, 2002.

Pelikán, P. *Afghánci*. In: Šišková, T., ed. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9

Pike, G., Selby, D. *Globální výchova*. Praha: Grada, 1994.

Tržilová, J. *Na útěku*. Praha: OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům. ISBN 80-239-3813-4

Wong, M. *The Chinese American Family*. In: Mindel, Ch., Habenstein, R., Wright, R., Jr. *Ethnic Families in America*. Patterns and Variations. New York: Elsevier Science Publishers Co., Inc., 1988. Third Edition. ISBN 0-444-01319-9

Zilynskyj, B., Kočík, R. *Ukrajinci v České Republice*. In: Šišková, T., ed. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9

5.4 Použité zkratky

OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům (nezisková organizace v ČR)

5.5 Seznam příloh této kapitoly

Příloha 1 – Kazuistiky (pro aktivitu v kapitole 5.2.1)

Příloha 2 – Scénář pro hru Vlakem po Evropě (pro aktivitu v kapitole 5.2.2)

Příloha 3 – Karty pro Interkulturní komunikační hru (pro aktivitu v kapitole 5.2.3)

Příloha 4 – Interkulturní vztah – Hra Roefa Roefa (pro aktivitu v kapitole 5.2.4)

5.6 Příloha 1 ke kapitole 5

PRÁCE S KAZUISTIKAMI (ke kapitole 5.2.1)

1. kazuistika: Chlapec ze Somálska

1. Chlapec ze Somálska

(Kazuistika je převzata z publikace: Gotteltová, K., Kopuleťá, G. *Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu v ČR. Monitorovací zpráva za období září 2003–červen 2004. Str. 46.* Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2004.)

Věk v době příchodu do ČR: klient udává 14 let

Současný stav případu: zmizelý

Stručný popis případu:

Klient přišel do ČR v květnu roku 2003. S pracovníky naší organizace se setkal poprvé v srpnu 2003 v Pobytovém středisku v Kostelci nad Orlicí.

Na základě pohovoru sociálních pracovníků pobytového střediska bylo zjištěno, že jeho rodina žije v Somálsku. Klient hovořil pouze rodným jazykem somálským, jen velmi málo rozuměl anglicky. Základní školu nenavštěvoval.

Vzhledem ke zjevným pochybnostem byl klient podroben lékařskému a psychologickému vyšetření za účelem zjištění věku. Vyšetření stanovilo věk na 19 let. Klient při sociálním pohovoru uvedl, že je mladší. Údajně mu někdo poradil, že uvede-li věk pod 15 let, bude o něj v azylovém zařízení lépe postaráno. Datum narození změnil klient později na rok 1985.

Zemi původu opustil v dubnu 2003 kvůli zuřící občanské válce ze strachu o svůj život.

Koncem srpna 2003 bylo klientovi zastaveno azylové řízení z důvodu pokusu o nedovolené překročení státní hranice. Proti tomuto rozhodnutí správního orgánu byla podána žaloba ke krajskému soudu.

Podle své výpovědi překročil klient státní hranice bez svého vědomí. Byl za hranice vylákan mužem, který mu přislíbil zprostřed-

kování práce. Klient se domníval, že půjde o práci v ČR, byl však oklamán.

Klient se v pobytovém zařízení rád účastnil volnočasových aktivit. Byl velmi zručný v keramické tvorbě. Byl poměrně tichý, což bylo zřejmě způsobeno hlavně jazykovou bariérou. Choval se přátelsky a nekonfliktně, kontakt však navazoval jen pomalu a obtížně.

Koncem roku 2003 klient zmizel beze stopy.

2. kazuistika: Tři bratři z Afghánistánu

2. Tři bratři z Afghánistánu

(Kazuistika je převzata z publikace: Gotteltová, K., Kopuleťá, G. *Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu v ČR. Monitorovací zpráva za období září 2003–červen 2004. Str. 50.* Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2004.)

Věk v době příchodu do ČR: 17, 20 a 22 let

Současný stav případu: zmizelí

Stručný popis případu:

Se sourozenci se pracovníci naší organizace setkali počátkem roku 2003 v pobytovém středisku. Sourozenci hovořili jazykem darí a farsí, prostřední z nich také anglicky, ale jen v základech a velmi lánaně.

Afghánistán opustili z důvodu obav o svůj život. Otec byl před nástupem Talibanu stoupencem vlády, proto byl zabit. Situace v Afghánistánu je i přes svržení moci Talibanu stále nestabilní, sourozenci se obávají o svůj život.

Bratři jsou velmi přátelští a komunikativní. Hlavou rodiny se zdá být prostřední, dvacetiletý bratr. Jako by na sobě nesl tíhu celé odpovědnosti za rodinu. Nejstarší bratr působí spíše zakřiknutě a trochu podivínsky. Nejmladší je velmi usměvavý a přátelský, živě s námi komunikuje i přes jazykovou bariéru. Zejména dva mladší bratři se účastní všech aktivit ve volném čase, který organizujeme, jeví velký zájem o studium a výuku českého jazyka.

Na podzim roku 2003 dostávají bratři rozhodnutí ministerstva vnitra ve věci žádosti o azyl, je negativní. Hlavně prostřední bratr, který je nejvíce schopen uvědomovat si situaci, ve které se všichni tři nacházejí, je zdrcen. Toto rozhodnutí nechápe, je přesvědčen, že domů se vrátit nemohou, protože by byli zabiti. Právnička naší organizace píše žalobu ke krajskému soudu proti rozhodnutí MV ČR.

Na konci roku 2003 oslaví nejmladší z bratrů své osmnácté narozeniny. Takřka ze dne na den jsou přesunuti nejprve z chráněného bydlení do budovy k ostatním žadatelům o azyl. Později jsou přesunuti do jiného pobytového střediska, i přes jejich žádost, aby mohli zůstat v původním středisku, kde už si zvykli.

Koncem ledna dostáváme zprávu, že sourozenci opustili ČR. Další informace o nich nemáme.

Zvyky Afghánců

Afghánci mají velmi silný vztah k rodině (skládá se až z více než sta členů), který určuje zásadní záležitosti v jejich životě. Pokud se ocitnou v cizině mimo vlastní komunitu, je pro Afghánce důležitý alespoň původ ze stejné provincie nebo oblasti, pak teprve „afghánství“, a teprve na posledním místě – třeba i přes časté zdvořilostní ujišťování o opaku – je to sounáležitost vymezená společným náboženstvím, přátelstvím apod. (Pelikán, 2001, s. 49). Afghánci důvěřují více rodinným příslušníkům než přátelům. Cizinec proto někdy může být zklamán chováním svého afghánského přítele, které považuje za „zradu“. Pro Afghánce je přirozené, že na solidaritu s „cizím“ člověkem přece nikdo nemůže spoléhat (Pelikán, 2001, s. 49). U Afghánců v plné míře funguje kolektivní odpovědnost: vina i zásluha jednotlivce dopadá na celou širokou rodinu, a proto rod tvrdě vymáhá chování podle uznávaného modelu i v záležitostech, jež jsou z našeho hlediska čistě soukromé (Pelikán, 2001, s. 49).

3. kazuistika: Chlapec z Ghany

3. Chlapec z Ghany

(Kazuistika je převzata z publikace: Gotteltová, K., Kopuleťá, G. *Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu v ČR. Monitorovací zpráva za období září 2003–červen 2004. Str. 47.* Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2004.)

Věk v době příchodu do ČR: 17 let

Současný stav případu: zmizelý

Stručný popis případu:

O azyl v ČR požádal v červenci 2003. S pracovníky naší organizace se setkal poprvé v srpnu 2003 v Pobytovém středisku v Kostelci nad Orlicí.

Hovořil kmenovým jazykem twi, ale byl schopen domluvit se lámanou angličtinou. Zbytek rodiny stále žije v Ghaně, odkud pochází. Základní vzdělání nedokončil, absolvoval šest tříd.

Ghanu opustil z důvodu náboženských problémů. Přestupem k jiné církvi porušil tradici poslušnosti rodině, která se změnou vyznání zásadně nesouhlasila. Otec jej chtěl zastrašováním přimět k poslušnosti. Vyhrožoval mu zabitím. Po napadení cizími muži, kteří byli najati otcem, se rozhodl uprchnout kvůli obavám o svůj život.

Při hlavním pohovoru, který má podrobně zjišťovat důvody žádosti o azyl v ČR, bylo zjištěno, že klient není schopen podrobně hovořit o svých problémech v zemi původu v anglickém jazyce. Opatrovnice pro správní řízení tedy jeho jménem požádala, aby byl pohovor odložen a veden za účasti tlumočnicka do jazyka twi. Později bylo zjištěno, že tlumočnicka do jazyka twi v ČR není. Hledání náhradního řešení zabralo mnoho měsíců, ale řešení nebylo nalezeno.

Klient jevil velký zájem učit se česky, aktivně se zapojoval do výuky českého jazyka a také do volnočasových aktivit.

Po příchodu do pobytového střediska působil velmi vyděšeně, projevovala se u něj úzkost a strach z budoucnosti. Nejvíce se obával toho, že by se musel vrátit do Ghany. Cítil se osaměle.

Jeho stav se v průběhu pobytu v ČR zlepšil, uklidnil se, přestal být tak ustrašený, i vzhledově vypadal o mnoho lépe. Stal se oživujícím prvkem v bytovém středisku. Komunikoval živě a přátelsky, rád a aktivně se účastnil aktivit ve volném čase. Stěžoval si pouze na to, že výuka češtiny není příliš intenzivní, a na to, že nemůže chodit do školy. Byl také nespokojen s nedostatkem možností trávení volného času.

Klient se často při našich návštěvách vyptával na své azylové řízení, zda už byl nalezen tlumočnicko do jazyka twi a zda už bude mít brzy pohovor a dozví se, jak jeho případ dopadne. Pokaždé jsme ho museli zklamat, tlumočnicko do jazyka twi stále nebyl nalezen.

Po dlouhém čekání, které nevedlo k žádným výsledkům, se v dubnu 2004 rozhodl svévolně opustit azylové zařízení a patrně také Českou republiku. Dále nemáme o klientovi žádné zprávy.

4. kazuistika: Dívka z Číny

4. Ya, China

(Kazuistika je převzata z publikace: Tržilová, J. *Na útěku*, s. 47. Praha: OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům. ISBN 80-239-3813-4)

Ya (17 let) žije s otcem a matkou více než 10 let v České republice. Zažívala velké problémy s adaptací. V Číně měla spoustu přátel, ale zde neznala nikoho. Plakala každý večer a přesvědčovala matku, aby se vrátili zpět do Číny. Po dvou letech si již na Čechy zvykla, ale stále pociťuje jazykovou bariéru. Málokdo ze spolužáků mluví anglicky, ona česky příliš dobře neumí, takže si moc nepovídá. Přeje si stát se překladatelkou z čínštiny do češtiny, chtěla by se dostat na Karlovu univerzitu. Nemá mnoho volného času, protože se musí učit všechny předměty v češtině.

Čínská tradice

Podle Wonga (1988) je tradiční čínská rodina je patriarchální. Autorita otců a později synů bývá absolutní. Ženy zaujímají pod-

řadnou pozici a žijí s rodiči svého muže v jedné domácnosti. To znamená, že dcery mají nižší hodnotu než synové, protože se stávají přínosem pro jinou rodinu (z těchto důvodů ve velmi chudých rodinách vraždili děvčátka).

Domlouvání manželství, jako jedna z dalších charakteristik čínské rodiny, bývá klasickým příkladem, že toto důležité rozhodnutí nemůže být ponecháno na neuvážlivých dětech (Wong, 1988, s. 233). Velmi často muži neznají svou ženu před svatebním obřadem.

Čínské rodiny respektují rodovou příslušnost s obvyklými vazbami, jejímž smyslem je podpora solidarity, bezpečnosti a příslušnosti k rodu.

Učitelé ve škole bývají velmi přísní; děti se musejí učit mnohým věcem nazpaměť. Hodiny začínají v šest ráno a končí pozdě večer.

5. kazuistika: Muž z Ukrajiny

5. Muž z Ukrajiny

(Kazuistika je převzata z publikace: Murín, J. *Sociální práce v prostředí azylových zařízení správy uprchlických zařízení ministerstva vnitra*, stav legislativy: druhé pololetí roku 2002, s. 33–34. In: Sociální práce s uprchlíky. Praha: OPU.)

Je mu 34 let, země původu Ukrajina, v Čechách žije už jeho sestra, je mladší než on, je rovněž v azylovém zařízení, má se svým druhem dítě, žijí spolu, je to Čech, chtěl by k nim odejít, oni se o něj postarají, potřebuje pomoc ze strany druhých, je totiž nemocný. První epileptický záchvat dostal už ve škole. Chodil osm let na základní školu, pak se tři roky učil. Odvedli jej na vojnu, vůbec nevzali v úvahu, že je nemocný. Tam byl dva roky, byly tam i horší případy, než byl on, tak to tam chodilo. Po návratu z vojny pracoval, jenom však krátce, o práci přišel na začátku devadesátých let. Roku 1991 umřel jeho tatínek, neví přesně na co, pamatuje si jen, že jim chyběly peníze na odpovídající péči, a proto on umřel. Měli potíže i s jeho pohřbem, každý chtěl na nich

zbohatnout. A to byl jen začátek jejich problémů, dále je čekal těžký život, on nemocný a bez práce, nezaopatřená sestra, stará máma. Museli se spolehnout jen na sebe, nikoho jiného neměli. Občas si našel příležitostnou práci, ale nic stálého. Stále míval ty své záchvaty, většinou se záchvat dostaví, když jej něco rozčílí. V roce 1998 dostal záchvat přímo v jejich domě na schodišti, spadl ze schodů, ošklivě si rozbil hlavu. Byl 14 dní v kómatu, měl frakturu lebky, krvácení do mozku, zhmoždění mozkové tkáně. Pak jej odeslali do psychiatrické léčebny. Tam to bylo hrozné, to nebyla nemocnice, to bylo vězení! Po dvou měsících byl propuštěn domů, poté jej čekala řada různých hospitalizací. Každý nemocniční pobyt znamená velký finanční výdaj, byla to pro rodinu velká pohroma. Maminka mu však chtěla dát jen to nejlepší, nakonec jí to ani nemohl oplatit. Ona měla také úraz hlavy, doktoři chtěli peníze, on je neměl a ona po pěti dnech umřela. To si vyčítá do současnosti, byl takový bezmocný. Bez mámy a bez sestry to bylo ještě horší, nakonec přišel o byt, zůstaly mu jenom peníze na cestu do Čech. Dostával sice invalidní důchod, ten bere od roku 1999, ale ten nestačí ani na potřebné léky. Neměl na jídlo ani na byt. Potřebuje hodně léků, když je nemá, tak dostane záchvat. Tady má ještě nějaké léky, bojí se, co bude, až mu dojdou. Bude se muset nahlásit co nejdříve ke zdejšímu lékaři, tomu se nesvěděl se svými zdravotními problémy.

Tady ještě našťastí záchvat neměl, co však bude, až mu dojdou jeho léky? Od toho úrazu jej často bolí hlava, má špatnou paměť, strašně zapomíná, na druhý den si bude jen mlhavě pamatovat, o čem konkrétním jsme se dnes bavili. Dále špatně udržuje pozornost, je takový roztěkaný, což se pozná při čtení. To si něco přečte a pak si uvědomí, že si z toho ale vůbec nic nezapamatoval, musí vše číst znovu a znovu. Vůbec čte dost pomalu, dříve takové potíže neměl. Zhoršily se i jeho matematické dovednosti. Dále udává, že špatně spí, často se budí, je pak neklidný, musí se projít, aby se zklidnil. Popírá užívání jiných psychoaktivních látek, jakož i alkoholu, popírá výskyt suicidálních úvah nebo tendencí k takovému jednání. Popírá rovněž emoční labilitu a impul-

zivní jednání. Při chůzi ztěžka našlapuje, jde kolébovým krokem, po celou dobu hovoru drží hlavu stranou, zdá se, že prsty na rukou jsou v tenzi až v svalové křeči, většinou má pootevřená ústa, lze u něj pozorovat zvětšenou produkci slin, má problémy s artikulací, jeho řeč je setřelá, odvrací pohled, pohlíží jakoby zasněně v dál, v hovoru musí být místy až direktivně veden, neboť je značně rozvláčný a ulpívavý, občas neznatelně vyplazuje jazyk, pomlaskává, mnohokrát ukazuje jisté dokumenty, které mají potvrdit pravdivost jeho vyprávění, když je instruován, aby stručně odpověděl na položenou otázku, tak je jeho odpověď vcelku přiléhavá, jeho emoční prožívání je stálé, když není zasahováno do jeho vyprávění, tak se stává lítostivým. Nutné další péče sociální služby i psychologa. Sám vyžaduje odbornou péči, chce se v České republice léčit.

Malý exkurz do charakteristiky Ukrajinců

Podle Zilynskij, Kočíka (2001) současná situace ukrajinské komunity ukazuje, že po sametové revoluci (1989) je možné pozorovat dvě skupiny Ukrajinců. „Tradiční“ skupina Ukrajinců vybavených českým občanstvím je dnes reprezentována lidmi převážně vyššího věku, kteří žijí v Čechách v mnoha případech už řad desetiletí (Zilynskij, B., Kočík, R, 2001, s. 85). Tito obyvatelé jsou v ČR převážně asimilováni. Druhá skupina je podle Zilynskij, Kočíka (2001) reprezentována Ukrajinci, kteří přicházejí do ČR hledat práci (84 % z nich tvoří muži). Tito imigranti se podle Zilynskij, Kočíka (2001) snaží zlepšit ekonomickou situaci svých rodin žijících na Ukrajině a pravděpodobně se nechtějí usadit na území ČR, většinou nejsou organizováni.

Při srovnání hodnot Čechů a Ukrajinců nenacházíme žádné výrazné rozdíly. Některé kulturní tradice jsou velmi podobné (např. vítání hostů chlebem a solí apod.). Zvyky a tradice udržované tradiční skupinou většinou souvisejí s významnými církevními svátky východního obřadu a s výročními dny některých výrazných osobností národní minulosti (zvláště jde o oslavy rodného dne básníka Tarase Ševčenka) (Zilynskij, B., Kočík, R, 2001, s. 85).

6. kazuistika: Žena z Iráku

6. Žena z Iráku

(Kazuistika je převzata z publikace: Oudenhoven, J. P. L. M. van *Cross-culturele psychologie: de zoektocht naar verschillen en overeenkomsten tussen culturen*. Bussum: Coutinho, 2002.)

G., žena, z Iráku, věk 44 let křesťanka. G. do Holandska přišla v roce 2001 a strávila dva měsíce ve středisku pro žadatele o azyl. Získala trvalý pobyt a přestěhovala se do města Groningenu. V Iráku ukončila vyšší vzdělání (v ekonomice a administrativě) a získala diplom. Pracovala jako státní úřednice po dobu osmnácti let. Je velmi aktivní, má zájem naučit se holandsky a najít své místo ve společnosti. Její zdraví jí nedovoluje chodit dlouhé vzdálenosti, jezdit na kole (které je základním dopravním prostředkem v Holandsku). Sezení na obyčejné židli po delší dobu jí též činí potíže. V Holandštině se neustále zlepšuje, všemu však ještě nerozumí (občas řekne, že rozumí, ale hned pokládá někomu jinému tutéž otázku).

V případě komplikací v dorozumění jsme využívali překladatele. Získat práci je pro ni stále nemožné. Na otázku, zda by chtěla být dobrovolnicí, odpovídá souhlasně. Chtěla dělat „něco“ s počítači, protože má v této oblasti zkušenosti. Je si vědoma, že práci nemůže sehnat kvůli jazykové bariéře.

Co bylo uděláno a proč:

Humanitas, organizace pro integraci imigrantů překládá informace pro imigranty do mnoha jazyků. Jeden z arabských překladatelů (V., dobrovolník, muž z Egypta, křesťan, pracující v hlavní holandské bance) může překládat, ale neumí psát arabsky na počítači. To se stalo příležitostí k nalezení řešení pro G. – V. překládá a G. jako dobrovolnice přepisuje překlady do počítače. Dalším důvodem pro spolupráci G. a V. je jejich společný jazyk, vzdělání a příslušnost ke stejné menšině. Samozřejmě i další věci hrály důležitou roli. Oba dva byli k sobě navzájem přátelští a otevření

(sociální pracovník sice nerozuměl arabsky, ale mohl si „přečíst“ jejich emoce z výrazu očí a obličeje). Hodně se spolu nasmáli a nebylo mezi nimi vidět žádné napětí.

Ovoce, jež by měla přinést spolupráce G. a V.:

Doufejme, že tento kontakt pomůže G. vytvořit vlastní síť kontaktů ve městě a získat nějaké informace o možnostech práce a vzdělávání v jejím oboru. Spolupráce s V. jí možná pomůže vidět vlastní schopnosti v novém kontextu a použít to, co si přinesla ze země původu. Zapojení se do dobrovolnické činnosti přispěje k jejímu pocitu, že „je součástí týmu“. Podle názoru sociálního pracovníka je velmi důležité stát se členem nějaké skupiny (v nové zemi), a ne být „pouze“ uprchlík, Iráčan, nově příchozí, student apod. Všechny tyto zkušenosti mohou G. pomoci získat představu o tom, jak naložit se svým životem v Holandsku.

7. kazuistika: Uprchlík z Iránu

7. Uprchlík z Iránu (1994)

Tato kazuistika je převzata z praxe organizace Humanitas, Groningen, Holandsko.

Muž, 38 let

Žena, 35 let

Dcera, 14 let

Syn, 12 let

Rodina je aktivní v organizaci „Mujahidi-e-Khalq“

Muž: hlava rodiny – učitel

Žena: učitelka, dcera: asistent Moshgan Parsaii.

Po dvouletém věznění a mučení se manželům podařilo uprchnout přes Pákistán do Holandska. Dcera navštěvující druhý stupeň základní školy, vykazuje v současné době poruchy chování (je hyperaktivní). Otec trpí symptomy fobie, bojí se vycházet na ulici, má problémy situovat se opět do role otce-hlavy rodiny. Jeho syn má velmi dobré výsledky ve škole a je oceňovaným členem fotba-

lového týmu. Matka se stala velmi aktivní členkou holandské společnosti.

Rodný jazyk: farsi, základní znalost angličtiny

Náboženství: šíité

Postavení: naturalizováni od roku 2002

Upřednostňují práci ve vlastním oboru (vzdělávání).

Úkol

Jaká byla sociální a politická situace v Iránu v roce 1994? Jaké bylo postavení mužů a žen ve společnosti (v rodině)?

S jakými problémy se může tato rodina potýkat po příchodu do nové země?

Uvažujte o následujících oblastech:

Bydlení

Příjem

Vzdělání/práce

Jazyk

Sociální síť

Zdravotní péče

Psychologická péče

8. kazuistika: Sloučení rodiny

8. Sloučení rodiny

Tato kazuistika je převzata z praxe organizace Humanitas, Groningen, Holandsko.

Otec: nekvalifikovaný zemědělec, narozen v Maroku

V Holandsku je již 20 let.

Matka: nekvalifikovaná, negramotná žena z marockého pohoří Ríf

Má čtyři děti a čeká páté.

Žijí společně s rodiči v malém bytě.

Věk:

Otec: 40 let

Matka: 35 let

Syn: 13 let

Dcera: 12 let

Dcera: 7 let

Syn: 3 roky

Matka žije velmi izolována, bývá celé dny doma. Nemá žádné kontakty se sousedy ani v širším okolí (sousedství). Nejstarší syn chodí nakupovat a funguje jako překladatel pro matku. Rodiče velmi málo kontrolují děti a nemají *de facto* žádné kontakty s jejich školou. Nejstarší syn chodí pravidelně „za školu“ (rodina o tom byla oficiálně školou informována). On a jeho sestra navštěvují nejvyšší třídu základního vzdělání.

Úkol

S jakými problémy se tato rodina potýká?

Uvažujte o následujících oblastech:

Bydlení

Příjem

Vzdělání/práce

Jazyk

Sociální síť

Zdravotní péče

Psychologická péče

5.7. Příloha 2 ke kapitole 5 – Scénář pro hru Vlakem po Evropě

(Tato hra je převzata z publikace: *All different – All equal*. Education pack. Ideas, resources, methods and activities for informal intercultural education with young people and adults. Strasbourg: Council of Europe, 1995. [ref. 2005-4-20] Available from www.ecri.coe.int.)

Scénář:

Nasedli jste do rychlíku a vydali se na týdenní cestu z Lisabonu do Znojma. Kupé, ve kterém cestujete, musíte sdílet spolu se třemi dalšími

cestujícími. Kterým třem z uvedených byste dali přednost a se kterými třemi byste nechtěli cestovat vůbec?

Instrukce pro hráče:

Nejprve si vyberte tři cestující, s nimiž byste chtěl/a sdílet cestu z Lisabonu do Znojma, poté opět tři, se kterými byste v žádném případě jet nechtěl/a. Na tento výběr máte 15 minut.

Následně si ve skupině sdělte své volby a důvody, proč jste cestující zvolili. Teď se pokuste, jako celá skupina, shodnout se na třech cestujících, s kterými byste jet chtěli a s kterými ne. Na tuto část máte 45 minut.

Nakonec v plénu každá skupina představí své volby a krátce shrne dojmy z tohoto cvičení.

Seznam cestujících:

Baskický nacionalista pravidelně cestující do Ruska

Slepý harmonikář z Rakouska

Český emigrant propuštěný z thajského vězení, kde byl zavřen za pašování drog

Holandská svérázná feministka

Francouzský farmář hovořící pouze francouzsky, vezoucí košík plný pořádně uleželého a zapáchajícího sýra

Německý rapper, který vede nezávislý způsob života

Kurdský uprchlík žijící v Německu a vracející se z Libye

Rumunka ve středních letech, která je bez víza a cestuje s ročním dítětem v náručí

Polská prostitutka z Berlína

Rom, který byl právě propuštěn z vězení v Maďarsku

Srbský voják z Bosny

Skinhead ze Švédska, který je zřejmě pod vlivem alkoholu

Fotbalový fanoušek z Belfastu, očividně jedoucí na fotbalové utkání

HIV pozitivní mladý umělec

Afričanka, která prodává kožené zboží

Americký voják vracející se kvůli obvinění z týrání vězňů ve věznici Abú Graib (Irák)

Italský diskžokej, který má zřejmě spoustu dolarů
Obézní švýcarský makléř (člověk, který obchoduje s cennými papíry na burze)

Ukrajinský student, který se nechce vrátit domů

Omámený holandský student nabízející jointy spolucestujícím

Bezdomovec, který jede na léčení do protialkoholní léčebny do Bohnic (doplněno pro ČR J. Dvořákovou)

Arabský magnát na invalidním vozíku jedoucí do rehabilitačního ústavu Kladruby (doplněno pro ČR J. Dvořákovou)

Vietnamský obchodník vezoucí v obrovské kostkované tašce oblečení údajně značky Nike (doplněno pro ČR J. Dvořákovou)

5.8 Příloha 3 ke kapitole 5 – Interkulturně komunikační hra: Karty pro každou skupinu

Karta 1 – Pomeranče, oranžová barva (oranžová kultura)

Instrukce:

Vaše skupina má produkovat **pomeranče** (oranžově nabarvená kolečka, průměr 6 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které je budou hodnotit.

Hlavní vahovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Pomerančů“:

Hlavní charakteristika: pracují těžce, ale s nadšením

Postavení mužů/žen: ženy jsou podřízené mužům na pracovišti

Postoj k cizincům: uctíví

Tabu: nikdy nejednej s muži z jiných kultur

Způsob pozdravu: potřesení pravou rukou

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu pomerančů a pro výměnu:

1 pravítko, 6 štětců, 2 nůžky, 6 listů bílého papíru (formát A4),

1 nádoba s vodou, 1 prázdná nádoba

Karta 2 – Borůvky, modrá barva (Modrá kultura)

Instrukce:

Vaše skupina má produkovat **borůvky** (modře nabarvená kolečka, průměr 2 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které jej budou hodnotit.

Hlavní váhovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Borůvek“:

Hlavní charakteristika: zaměření na budoucnost, liberálové

Postavení mužů/žen: ženy jsou dominantní

Postoj k cizincům: nápomocní

Tabu: nikdy nepoužívají levou ruku a levé rameno

Způsob pozdravu: při prvním kontaktu si vždy chtějí potřást pravou rukou

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu borůvek a pro výměnu:

modrá barva, 1 pravítko, 1 štětec, 1 nůžky, 1 list bílého papíru (formát A4), 1 nádoba s vodou

Karta 3 – Jablka, zelená barva (Zelená kultura)

Instrukce:

Vaše skupina má produkovat **jablka** (zeleně nabarvená kolečka, průměr 8 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které je budou hodnotit.

Hlavní váhovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Jablek“:

Hlavní charakteristika: šťastní, otevření

Postavení mužů/žen: muži jsou dominantní, ženy intrikují

Postoj k cizincům: o cizince se nezajímají

Tabu: nikdy nepoužívají pravou ruku a pravé rameno

Způsob pozdravu: poklepání na rameno

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu jablek a pro výměnu:

2 páry nůžek, 1 pravítko, 6 listů bílého papíru (formát A4),
1 nádoba s vodou, 1 prázdná nádoba

Karta 4 – Citrony, žlutá barva (Žlutá kultura)**Instrukce:**

Vaše skupina má produkovat **citrony** (žlutě obarvená kolečka,
průměr 4 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které je budou hodnotit.

Hlavní váhovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Citronů“:

Hlavní charakteristika: šťastní, pečliví

Postavení mužů/žen: rovné

Postoj k cizincům: tolerantní

Tabu: během komunikace se navzájem dotýkají

Způsob pozdravu: dotyky nosem

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu citronů a pro výměnu:

žlutá barva, 1 štětec, 1 nůžky, 1 list bílého papíru (formát A4),
1 nádoba s vodou

Karta 5 – Třešně, červená barva (Červená kultura)**Instrukce:**

Vaše skupina má produkovat **třešně** (červeně nabarvená kolečka,
průměr 4 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které je budou hodnotit.

Hlavní váhovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Třešní“:

Hlavní charakteristika: konzervativní, uzavření

Postavení mužů/žen: muži jsou dominantní

Postoj k cizincům: nepřátelští

Tabu: nikdy se cizích lidí nedotýkají

Způsob pozdravu: dotyky nosem

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu citronů a pro výměnu:

červená barva, 1 štětec, 1 nůžky, 1 list bílého papíru (formát A4),
1 nádoba s vodou

Karta 6 – Švestky, fialová barva (Fialová kultura)**Instrukce:**

Vaše skupina má produkovat **švestky** (fialově nabarvená kolečka, průměr 4 cm).

Pravidla pro hru jsou následující:

Postupně se pozdravte s každým členem své skupiny.

Vyberte někoho, kdo bude organizovat přímou práci.

Rozhodněte, kdo bude obchodovat s vaším zbožím na trhu.

Začněte s „pěstováním“ ovoce, dávejte pozor, aby mělo správnou velikost a bylo kvalitní.

Před vlastním obchodem je nutné představit své ovoce ostatním kulturám, které je budou hodnotit.

Hlavní váhovou jednotkou je 1 kg, pokud se vám podaří vyprodukovat ovoce dobré kvality, obchodník vám zašle peníze na účet.

Typické chování „Švestek“:

Hlavní charakteristika: zdrženliví, uctiví

Postavení mužů/žen: ženy jsou podřízené v oblasti inteligence (rozhodování)

Postoj k cizincům: nedůvěřiví

Tabu: vždy nesouhlasí se ženou

Způsob pozdravu: potřesení levou rukou

Skupinová pravidla:

Je nutné, abyste zdravili cizince podle své tradice.

Je nezbytné zachovávat své zvyky a způsoby chování.

Používejte barvu své skupiny pouze během práce.

Krást je zakázáno.

Uchovejte si čisté ruce během celé hry.

Nástroje pro výrobu švestek a pro výměnu:

1 pravítko, 6 štětců, 2 nůžky, 6 listů bílého papíru (formát A4),

1 nádoba s vodou, 1 prázdná nádoba

5.9 Příloha 4 ke kapitole 5 – Interkulturní vztah**HRA ROEFA ROEFA (ke kapitole 5.2.4)****1. DERDIANÉ**

Delegace z UNESCO navštíví obyvatele oblasti Derdia, jejichž kultura je zcela odlišná od západní kultury

Instrukce pro Derdiany:

Jste obyvatelé země třetího světa, která se jmenuje Derdia. Žijete ve vesnici Hiro ležící podél divoké řeky Hatweeo. Pozvali jste delegaci UNESCO, protože potřebujete peníze a návod na stavbu mostu přes řeku. Tento most vám umožní přímý přístup do sousední vesnice Daro. Již po staletí jste ve válce se svými sousedy a tento most vám umožní dobytí jejich vesnice. Doufáte, že budete moci využít jejich zemi, která je mnohem úrodnější než vaše. To bude řešení pro váš pravidelný nedostatek jídla.

Pravidla:

Derdiané hovoří česky. Když mίjjejí jeden druhého, případně spolu hovoří, dotýkají se navzájem. Tradiční způsob pozdravu je polibek na pravé rameno (je možné se na ramena políbit navzájem). Znají západní způsob „potřesení rukou“, má pro ně však negativní konotaci, neboť stále připomíná dobu kolonialismu, který odmítají. Když se Derianům někdo líbí (obvykle to dají najevo velmi rychle), poplácají jej po hlavě.

Derdiané nenávidí odmítání, proto pokaždě říkají „ano“, i když myslí „ne“. Sami vědí přesně, kdy ano znamená ne! Mezi muži a ženami je práce rozdělena poměrně rovnoměrně, pravidla dělby jsou však založena na mnohých tabu. Pokud chtějí hovořit s delegací UNESCO, potřebují tužku a pero, kterých se však může dotýkat pouze žena (žena tedy sedí vedle muže a zapisuje). Je velmi důležité vědět, že muži-Derdiané nemohou hovořit s cizí ženou, pokud jim tuto ženu nepředstavila žena-Derdianka. Ženy z oblasti Derdia mohou kontaktovat cizího muže jen tehdy, pokud jim byl představen cizí ženou.

Derdiané jsou vřelí, velmi pohostinní lidé, kteří však dodržují přísná pravidla v chování. O těchto pravidlech s cizinci nediskutují.

Pro přípravu příjezdu delegace UNESCO je možné změnit třídu na vesnici.

Až budete připraveni, dva lidé z delegace UNESCO vás navštíví (víte, že ještě nepřijedou projednat výstavbu mostu, tento postup respektujete).

Zatím neproběhly žádné diskuse o výstavbě mostu.

Pověřte někoho, aby se s delegací UNESCO setkal.

2. DELEGACE UNESCO

Instrukce pro delegaci UNESCO

Obyvatelé země třetího světa nazývané Derdia vás pozvali, protože potřebují peníze a návod, jak postavit most přes řeku Hatweeo. Tito lidé žijí ve vesnici Hiro právě podél divoké řeky Hatweeo. Již po staletí jsou ve válce se svými sousedy a tento most jim umožní dobytí jejich vesnice. Doufají, že budou využívat jejich půdu, která je mnohem úrodnější než jejich vlastní. Toto může být řešením pro jejich pravidelné strádání z důvodu nedostatku potravy.

Obyvatelé vesnice Hiro umějí česky.

Vy představujete delegaci z UNESCO, která financuje rozvojové projekty. Obyvatelé vesnice Hiro vás oslovili a předložili výše popsanou žádost. Je tedy na vás, abyste Derdiany navštívili a odpověděli na jejich výzvu. Z důvodu zajištění dobré budoucí návštěvy, jste poslali dva vědce, aby jako první poznali vesnici Hiro. Vědci samotní nebudou hovořit o výše zmíněné žádosti, jejich úkolem je získat co nejvíce informací o lidech, jejich zvycích a místu, kde žijí. Poté, co se vyslaní vědci vrátí, podají zprávu zbytku delegace UNESCO a následně tato delegace navštíví vesnici Hiro. Hlavní cílem je domluvit se s Derdiany na jejich žádosti postavit most přes řeku (případně domluvit termín výstavby).

KAPITOLA 6

Přijímací rozhovor (intake)

Autorky: Gryt Pebesma a Charlotte Wekker

Spoluautorky: Cootje Logger a Jacquelin Rothfus

Úvod

Přijímací rozhovor je součástí prvního kontaktu sociálního pracovníka s klientem. Má vysokou výpovědní hodnotu, co se týče hlavních bodů klientova života, dovedností, schopností, způsobu uvažování. Informace z přijímacího rozhovoru jsou důležité pro vytvoření hlavní linie integračního procesu klienta. *Intake* současně slouží jako nástroj pro vytvoření kvalitního profesionálního vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem, popř. dobrovolníkem.

Cíle metody *intake* (přijímacího rozhovoru):

- Získat informace o klientovi, které jsou nezbytné k průběhu procesu jeho integrace.
- Informovat klienta o možnostech pomoci sociálního pracovníka.
- Založit takový pracovní vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem, který jim oběma pomůže začít dobře spolupracovat.

Účelem přijímacího rozhovoru je získat široký záběr informací o problémech a přáních osoby žádající o pomoc. Zaprvé musí sociální pracovník posoudit, zda klient hledá pomoc na správném místě (u správného odborníka). Zadruhé sociální pracovník potřebuje získat vhled do klientových problémů a přání a zjistit, jak může být klientovi nápomocen. Za tímto účelem už bylo vytvořeno mnoho dotazníků a písemných podkladů. Sociální pracovník musí také ukázat, že jeho přístup ke klientovi je zdvořilý a otevřený. Mnoho imigrantů vyjadřuje názor na přijímací rozhovor

slovy: „Nemáme rádi dotazníkové vyslýchání. Prosím, pojďme si normálně povídat, tak se budeme cítit více sobě rovni.“ Studenti by si měli být vědomi právě takovýchto asociací, které může přijímací rozhovor či různé typy „výslechů“ imigračních úřadů vyvolávat. Studenti by se měli naučit rozumět a poznat témata rozhovoru, na která může být imigrant zvýšeně citlivý. Např. většina z nás považuje otázku, jaké je národnosti za zcela neutrální. Jak však poznamenal jeden imigrant, který tento text oponoval, taková otázka může u imigranta vyvolat i pocit útoku vůči vlastní osobě.

Nina Rybakova, které emigrovala z Ruska do Holandska, píše ve svém textu *Social assistance to immigrants in Groningen* (Rybakova, 2005), že mnoho imigrantů se nikdy nesetkalo ze sociální pomoci ve svých zemích původu. Imigranti často nevědí, co mohou od sociálních pracovníků čekat, a jejich představy o moci, vlivu a možnostem sociálních pracovníků tak mohou být přehnané. V takových případech se právě přijímací rozhovor stává důležitou příležitostí, jak klienty informovat o integračních programech, o principech pomoci jednotlivých organizací i o jiných zdrojích pomoci. Poskytnuté informace mohou být nápomocné i pro imigranty, kteří žijí ve své nové zemi již delší čas. Je rovněž nezbytné informovat klienty, kdo jste, jaká je vaše pozice v organizaci a jakým způsobem pomůžete klientovi hledat východiska z jeho problémů.

Sociální pracovník musí přesvědčit klienta o tom, že všechny informace, které mu klient poskytne, budou považovány za důvěrné. Sociální pracovník by měl klienta informovat o tom, že chápe, jaké to je žádat či přijímat pomoc. Jeho postoj ke klientovi by měl být empatický. Pokud je klient doprovázen tlumočnickem, mělo by být zřejmé, že i tlumočnick musí být osobou nezávislou a diskretní.

Tato kapitola navazuje na kapitolu 7 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

6.1 Výukové cíle

- Studenti umějí vytvořit pozitivní atmosféru a jsou schopni vystavět vztah na vzájemné důvěře. Studenti umějí vytvořit oboustranný fungující osobní vztah s klientem.

- Studenti mají pozitivní přístup vůči imigrantům pocházejícím z jiného kulturního prostředí a kulturní rozdíly umějí zužitkovat v práci s klientem. Pozitivní přístup stojí na respektu a vstřícnosti.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.
- Studenti stavějí svůj přístup k práci s imigranty na demokratických hodnotách.
- Studenti jsou schopni diskutovat o etických problémech vztahu mezi imigrantem a sociálním pracovníkem.

6.2 Výukové metody: „Role-play“ cvičení

Téma: Přijímací rozhovor

Velikost skupiny: 12 studentů

Trvání: 90 minut (včetně času na přípravu)

Studenti by si měli přečíst kapitolu číslo 7 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

Příprava pro „role-play“ cvičení 1

Každý se účastní cvičení. Studenti si připraví dvě role:

- Roli sociálního pracovníka: Studenti si přečtou výše zmiňovanou kapitolu 7 a získané informace použijí k vytvoření role.
- Role imigranta: Studenti si připraví odpovědi na následující otázky: Z jaké kultury pocházíte? Které normy, hodnoty a zvyky máte? Jak dlouho už žijete v nové zemi? S kým bydlíte? Jaká je vaše rodinná situace? Co považujete za důležité, když k vám přijde návštěvník (profesionál)? Co bylo vaší profesí v zemi původu a které jiné aktivity jste provozovali? Co plánujete dělat v nové zemi?

V průběhu cvičení studenti často zjistí, že mnohem obtížnější je hrát roli imigranta. Proto je lepší dát studentům nejprve jako úkol udělat rozhovor se skutečným imigrantem a získané informace použít pro předlohu role fiktivního imigranta. Výhodou takového úkolu je, že se studenti musejí dostat do reálného kontaktu s imigrantem. Tento způsob považují imigranti, kteří tuto výukovou aktivitu komentovali, za hodnotný způsob, jak podpořit lepší porozumění. Studenti by se neměli zapomenout zeptat imigranta

na všechny výše zmíněné otázky a zároveň na jeho očekávání vůči sociálnímu pracovníku. Setkat se s imigrantem však bývá pro studenty obtížné, protože imigrantů není mnoho. V tomto případě je možno pozvat imigranta přímo na univerzitu a nechat je hovořit o svých zkušenostech.

Příprava pro „role-play“ cvičení 2

Studenti si připraví dvě role: sociálního pracovníka a pana Aliho.

- Sociální pracovník: Setkáš se s imigrantem, panem Alim z Iráku. Je mu 48 let. Vidiš se s ním poprvé a máš za úkol shromáždit co možná nejvíce informací o něm. Nezapomeň, že konverzace by měla být plynulá. Prostuduj si Příjímácí rozhovor v kapitole 7 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

Zaměř se na klíčová slova a snaž si je zapamatovat. To ti pomůže udržet si kontakt s klientem v průběhu tohoto cvičení.

- Klient: Pan Ali, 48 let, z Iráku. Opustil jsi svou zemi před šesti měsíci, abys mohl ochránit svou rodinu. Rozhodnutí opustit zemi jsi udělal ve chvíli, kdy byli skupinou rebelů zavražděni tví dva bratři i otec. Zabalil sis pouze několik nezbytných věcí a s manželkou a dvěma dětmi (12 a 14 let) jsi emigroval do Evropy. Vše se však v novém bydlišti komplikuje. Musíš vyplňovat množství papírů a odpovídat na spousty otázek. Domluvil sis schůzku s organizací sociální práce. Doufáš, že ti lidé z organizace pomohou najít ubytování pro rodinu a práci pro tebe. Jsi zrovna na této schůzce a čekáš. Sociální pracovník právě vchází do dveří. Přemýšlej o odpovědích, které poskytneš sociálnímu pracovníku v průběhu přehrávání role tohoto imigranta.

Motivace k „role – play“ cvičením

Pedagog může říct studentům následující:

Během této aktivity se naučíte, jak komunikovat s lidmi z jiné kultury, a to na profesionální úrovni. Jak mohou profesionálové prokázat zdvořilost a vstřícnost vůči klientům? Jak si mohou profesionálním způsobem vyměňovat informace? Toto cvičení je spjata s tématem interkulturní komunikace.

Cvičení z kapitoly o interkulturní komunikaci mohou být zařazeny i k tomuto tématu.

Pedagog může studentům poskytnout i následující informace:

Jazyková bariéra

Možná, že v budoucnosti při práci s klientem narazíš na problém, který způsobí jazyková bariéra. Mnoho imigrantů, se kterými se setkáš, se nebude umět dobře domluvit tvým jazykem. A ani ty, bohužel, nedokážeš hovořit mateřským jazykem imigranta. Pro zjednodušení komunikace můžeš použít některý z následujících tipů:

1. Mluv pomalu a co nejvíce eliminuj rušivé zvukové pozadí.
2. Vyvaruj se dlouhých a složitých souvětí, jako jsou například „bud/ a nebo“ otázky a otázky v negativním tvaru.
3. Stejnou informaci několikrát opakuj. Parafrázuj ji různými způsoby za použití rozdílných slov. Pravidelně shrnuj, co bylo řečeno a prodiskutováno, a často kontroluj, že ti klient rozuměl.
4. Vyvaruj se idiomatických rčení, přísloví a výrazů, které poukazují na specifické kulturní odlišnosti tvé mateřštiny.
5. Nezapomeň, že se klient upřímně snaží mluvit tvým jazykem.
6. Použij vizualizaci.
7. Dávej si pozor na slova, která mají v jiném kulturním prostředí či v tvém vlastním jazyce několik rozdílných významů.

Diskuse

Diskutuj nad přečteným materiálem. Jak vypadá dobrý profesionální interkulturní vztah?

„Role-play“ cvičení 1:

První setkání sociálního pracovníka a klienta

Cílem tohoto cvičení je vytvořit kvalitní vztah. Nezapomeň, jak složité pro imigranta je být „pod palbou“ otázek, kterým občas vůbec nerozumí či se mu zdají být nevhodné. Není důležité položit hned při prvním setkání všechny otázky. Důležité je navázat dobrý vztah s klientem a vytvořit příjemnou atmosféru pro další spolupráci. Je důležité, aby si student uvědomil, že se pro klienta stává reprezentantem své kultury, protože je často prvním člověkem, s kterým se imigrant v nové zemi setká.

Student hraje roli imigranta, kterého si sám vymyslel. Sociální pracovník se s imigrantem setkává poprvé a o imigrantovi nic neví. Během prvního setkání musí získat informace pomocí metody přijímácího rozhovoru.

„Role-play“ cvičení 2:

První setkání sociálního pracovníka a klienta

Sociální pracovník se setkává s panem Alim. Pokud toto cvičení navazuje přímo na předchozí cvičení, je vhodné, aby si studenti vyměnili role. Role si mohou vyměňovat i v průběhu cvičení. Ten, kdo byl sociální pracovníkem, stává se imigrantem a naopak. Do obou cvičení lze samozřejmě zahrnout i pozorovatele. V takovém případě by si měli i oni vyměnit role se sociálními pracovníky a imigranty. Někdy se studenti vžijí do svých fiktivních rolí natolik, že mají problémy je opustit a přeorientovat se na role jiné. V takovém případě můžeme použít např. židli, které označíme názvy rolí. Studenti se při výměně rolí současně i přeseďají a tento způsob jim může pomoci lépe opustit roli původní a vžít se do role nové.

- Začni konverzaci nějakým milým pozdravem: „Dobré ráno, pane Ali. Jak se máte? Našel jste nás jednoduše? Četl jsem ve svých poznámkách, že jste z Iráku...“
- Při výměně rolí v průběhu cvičení, pokračujte v rozhovoru tam, kde bylo skončeno. Nezačínejte od začátku!

Diskuse o „role-play“ cvičení (shodné pro obě cvičení)

- Mluvte o tipech pro vhodnou komunikaci.
- Z jakého kulturního prostředí imigrant pochází a jak bylo pro sociálního pracovníka složité se s tím „vypořádat“?
- Jak se imigrant pokoušel vyjádřit, že vítá pomoc od sociálního pracovníka?
- Co sociální pracovník udělal pro to, aby vytvořil dobrý profesionální vztah? Byla tato snaha úspěšná?
- Vyskytly se nějaké rozdíly v hodnotovém žebříčku klienta a sociálního pracovníka? Pokud ano, jak na to sociální pracovník reagoval?

6.3 Literatura

Rybakova, N. *Social assistance to immigrants in Groningen*. Groningen: Hanzehogeschool, 2005.

KAPITOLA 7

Základní informace a kontaktní informační centrum

Autorka: Ingelise Bech Hansen

Spoluautorky: Anes Rustempašić, Helena Mourečková

Úvod

Pro každého imigranta je nezbytné, aby si osvojil množství znalostí o byrokratickém systému, právech, povinnostech a kultuře své nové země. Imigrant musí získat informace o tom, jak fungují některé státní systémy, hlavně pak sociální, zdravotnický a školský systém. V takových případech a zvláště, pokud využívá krátkodobou formu nějaké institucionalizované pomoci, se může obrátit na kontaktní informační centra. Pokud imigrant navštěvuje dlouhodobou formu sociální pomoci, měly by mu být potřebné informace sdělovány cestou individuálních rozhovorů či individuálního vedení dobrovolníkem nebo sociálním pracovníkem. Často jsou základní informace a poradenství poskytovány již v rámci metody Přijímací rozhovor. Cílem podávání informací a poskytování poradenství je, aby se imigranti naučili, jak se stát soběstačnými.

Tato kapitola navazuje na kapitolu 8 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

7.1 Výukové cíle

- Studenti umějí vést imigranty a uprchlíky směrem k aktivní účasti na životě společnosti, a to v závislosti na jejich kompetencích.

- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma.
- Studenti si osvojí znalosti a porozumějí právu země, které se týká integrace.
- Studenti získají základní znalosti o mezinárodním právu a úmluvách.
- Studenti umějí vytvořit pozitivní atmosféru a jsou schopni vystavět vztah na vzájemné důvěře. Studenti umějí vytvořit oboustranný fungující osobní vztah s klientem.
- Studenti umějí používat základní metody sociální práce vztahující se k imigrantům, např. holistický přístup, vytváření sítí, základní poradenství a komunikace.
- Studenti umějí spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.
- Studenti mají nezaujatý přístup vůči práci s imigranty.
- Studenti jsou schopni rozpoznat a reflektovat své vlastní kulturní postoje a jejich důsledky pro práci s klientem.

7.2 Výukové metody

7.2.1 Přednášky

Téma: Politické systémy a zákony, „sociální mapa“ (sociální služby a instituce)

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 30–60 minut

Přednášky jsou užitečnou formou pro předávání znalostí, pokud studenti potřebují informace, aby se mohli stát kompetentními k jejich poskytování. Možnými tématy takových přednášek jsou národní integrační politika a zákony, mezinárodní práva a úmluvy, „sociální mapa“ (sít sociálních služeb a institucí), využití tlumočnicků v sociální práci.

K tomu se vyjádřila Anes Rustempasic (pozn. překladatele – narodila se v Bosně a Hercegovině, nyní žije v Holandsku, pracuje v organizaci

pomáhající imigrantům), která v holandském Groningenu vedla přednášky o metodě Základní informace v průběhu projektu Leonardo, jehož jedním z výstupů je i tato publikace:

„Použij tolik příkladů o tom, jak věci v tvé kultuře fungují, když začínáš pracovat s imigranty, kolik je možno. Nemluv zdlouhavě, ale uváděj krátké ilustrace (veselé a smutné historky). Ptej se studentů na jejich názory (přinut je cítit, přemýšlet). Použij zprávy ze současného dění k vytvoření pojítka mezi přednáškami a každodenním životem. Dělal jsem to tak v Hanzehogeschool Groningen při práci se skupinou studentů a bavilo mě to stejně jako mé studenty.“

7.2.2 Případová studie

Téma: Politické systémy a zákony, „sociální mapa“ (sociální služby a instituce)

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 60 minut

Pedagog by měl studentům poskytnout konkrétní případovou studii imigranta, na které by mohli použít metodu Základní informace. V dodatku k tomuto manuálu naleznete případovou studii *Søholmene*, kterou k tomuto účelu lze též použít. Můžete se v ní zaměřit např. na imigrantskou rodinu „Al-Lahbi“. Stejně tak můžete použít případové studie z kapitoly 5 uvedené v této příručce.

7.2.3 „Role-play“ cvičení

Téma: Politické systémy a zákony, „sociální mapa“ (sociální služby a instituce), interkulturní komunikace

Velikost skupiny: 12 studentů

Trvání: 60 minut

Studenti se pro účely tohoto cvičení rozdělí do tří skupin. Půjde o setkání sociálního pracovníka s imigrantem. Sociální pracovník by měl poskytnout klientovi základní informace a poradenství. Jeden student hraje sociálního pracovníka, druhý imigranta a třetí je v roli pozorovatele. V kapitole 5 v *Příručce pro pedagogy* naleznete různé návrhy

a případové studie, které můžete použít. Můžete také třeba kombinovat výukové metody z kapitoly Přijímací rozhovor s interkulturní komunikací. V takovém případě mají studenti za úkol sledovat jak kvalitu komunikace, tak i správnost podávaných informací.

7.2.4 Projekt „Cizinci jsou našimi sousedy“

Projekt „Cizinci jako sousedé“ z kapitoly 3 této publikace, je zčásti zaměřen též na výuku v metodě poskytování základních informací.

KAPITOLA 8

Využití regionálních zdrojů v integračním procesu

Autorka: Jitka Dvořáková

Úvod

Využití regionálních zdrojů v integračním procesu představuje metodu, která posiluje vztahy v komunitě (tedy v soužití majority a imigrantů). Motivuje uprchlíky, imigranty a jejich děti ke kvalitní participaci na životě společnosti jejich nové země. Tato metoda je uskutečnitelná prostřednictvím vzájemné spolupráce „trvale usídlených“ (tedy uprchlíků, imigrantů a jejich dětí), zástupců místních samospráv, státních i nestátních organizací, dobrovolnických center a dalších (prakticky všech zúčastněných stran).

Více informací o této metodě získáte v kapitole 14 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

8.1 Cíle výuky

- Studenti umějí vést uprchlíky/imigranty směrem k aktivní účasti na životě společnosti, a to v závislosti na jejich kompetencích.
- Studenti mohou ovlivňovat život společnosti tak, že budou zkvalitňovat příležitosti imigrantů a uprchlíků směrem k jejich aktivnímu členství ve společnosti.
- Studenti získají znalosti a zároveň porozumí pojmům integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma

- Studenti získají znalosti o základních demokratických hodnotách.
- Studenti se dozvědí o oficiálních politických záměrech a projektech v oblasti integrace, budou obeznámeni s aktuálními politickými diskusemi a jejich argumentací.
- Studenti umějí používat základní metody sociální práce vztahující se k imigrantům, např. holistický přístup, vytváření sítí, základní poradenství a komunikace.
- Studenti umějí spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.
- Studenti umějí aplikovat adekvátní a vhodné strategie řešení problémů vycházejících z diskriminace a rasismu.

8.2 Výukové metody

8.2.1 Sociální observace v místě praxe sociálního pracovníka (studenta) ve vztahu k uprchlíkům, imigrantům a jejich dětem

Téma: Integrace v sousedství/regionu

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 1–2 týdny

Cíle

- Studenti se naučí hledat důležité informace ve vztahu k možnostem ubytování, zaměstnání, vzdělání a rekvalifikace pro uprchlíky, imigranty a jejich děti.
- Studenti jsou schopni při zastupování imigrantů, uprchlíků a jejich dětí spolupracovat s různými lokálními, státními a nestátními organizacemi.
- Studenti se naučí tvořit plán pro zlepšení integrace uprchlíků a imigrantů (tzn. konkrétní návrh na to, co má být změněno v integraci uprchlíků, imigrantů tak, aby byly tyto skupiny zapojeny do lokálních komunit).

Postup aktivity

Každý student navštíví regionální státní instituci (např. úřad práce), případně nestátní organizaci (např. poradnu pro uprchlíky), kde jsou shromažďována data o uprchlících a imigrantech. Studenti mají za úkol získat materiály (informace) o možnostech práce, bydlení či vzdělání, které by mohly být užitečné pro uprchlíky a imigranty, případně které by jim pomohly stanovit, co vše je nezbytné zlepšit v místním rozvoji (např. zajištění kvalifikovaných zahraničních pracovníků na různých pozicích). Studenti, na základě vlastních znalostí a předchozích zkoumání, identifikují problematické oblasti integrace v daném regionu a naučí se jasně formulovat problémy v integraci.

Studenti zjistí, co je nutné pro vypořádání se s potížemi, s nimiž se imigranti a uprchlíci potýkají. Posbírají informace a zjistí, koho (případně jaké instituce) je nutné zapojit do řešení problémů v integraci. Tento postup (a všechny získané informace, návrhy) zpracují např. v rámci zápočtové práce, která se může stát součástí zkoušky. Pedagog může rozhodovat o rozsahu této písemné práce, zároveň může studentům pomoci tím, že jim doporučí zdroje, případně organizace, na které by se mohli obrátit.

Tato „observační analýza“ umožňuje rozvoj dostupných zdrojů (nejen pro uprchlíky a imigranty, ale pro všechny typy klientů). Studenti mohou jako zadání práce dostat pracovní list č. 1.

Pracovní list 1 – Sociodemografická observace

Zadání úkolu: Sociodemografická observace v místě profesního působení sociálního pracovníka (či v místě bydliště studenta) ve vztahu k uprchlíkům, imigrantům a jejich dětem.

A: Studenti zjistí:

1. Statistické (tzv. tvrdé) údaje o populaci cizinců (imigrantů, uprchlíků a jejich dětí), demografické údaje o majoritní populaci regionu (kraje, obce). Tyto údaje mohou být vzájemně porovnány. Dále se podívají na statistické prognózy statistického úřadu ve vztahu k vývoji populace v ČR.

2. Zdroje regionu, které by se daly lépe využít pro zlepšení situace v zaměstnání, v dalším vzdělávání, v rekvalifikaci u uprchlíků a imigrantů (zmínit rozdíl velkoměsta, maloměsta, vesnice) či v rámci bydlení.

B: Způsob zpracování observační analýzy

1. Vypracovat observační analýzu vašeho místa bydliště, se zaměřením na okolí, které dobře znáte.
2. U jednotlivých okruhů (zaměstnání, vzdělávání, rekvalifikace, ubytování apod.) navrhnout řešení, která by pomohla integraci cizinců ve vašem regionu. (Co by se mohlo zlepšit, změnit.)
3. Jakým způsobem byste ovlivňovali vznik harmonické interkulturní společnosti (snižování xenofobie, diskriminace, rasismu)?

Okruhy otázek, nad nimiž je vhodné se zamyslet v rámci práce na „observační analýze“ (otázky k diskusi)

1. Které možnosti integrace uprchlíků a imigrantů v oblasti zaměstnání, ubytování, vzdělání, rekvalifikace existují ve vašem regionu?
2. Jaká je ve vašem regionu situace v oblasti bydlení, zaměstnání, rekvalifikace a vzdělávání?
3. Jaká je dostupnost sociálních a zdravotních služeb pro uprchlíky, imigranty a jejich děti?
4. Jaké jsi našel/a slabé a silné stránky regionu ve vztahu k integraci uprchlíků a imigrantů?
5. Je možné ve vašem regionu nalézt nějaké možnosti pro zlepšení integrace uprchlíků, imigrantů a jejich dětí? (Možné další zdroje...)
6. Je možné cíl, který jsi stanovil/a v rámci zlepšení integrace nějakým způsobem měřit (tzn. hodnotit, zda dochází ke zlepšení, zhoršení, stagnaci)?
7. Vytvořil/a jsi si jasnou strategii pro dosažení tohoto cíle? Co vše je nutné udělat pro dosažení cíle?
8. Které partnery – např. ze státní správy a samosprávy, neziskových organizací, dobrovolnických center, apod. – je nutné oslovit, aby

bylo dosaženo zlepšení integrace imigrantů, uprchlíků? Koho je nutné kontaktovat a požádat o spolupráci?

Hodnocení studentů

- Studenti prezentují svou práci ve skupině.
- Práce musí být založena na aktivním vyhledávání informací a komunikaci s lidmi, kteří integraci mohou ovlivnit (tzn. od studenta/ky se požaduje aktivní návštěva nějaké organizace a rozhovor s pracovníkem/ky).
- Diskuse by měla sloužit k porovnání osobních návrhů řešení s pohledy ostatních studentů a pedagoga.

8.2.2 Vytvoření ideálního integračního modelu

Téma: Vytvoření ideálního integračního modelu

Velikost skupiny: 3–5 studentů

Trvání: 1–2 týdny

Příprava: Přednáška pro studenty o jednotlivých modelech integrace

Cíle

- Studenti se seznámí s možnostmi integrace v různých zemích (znalost mezinárodní situace ve vztahu k integraci).
- Studenti si vytvoří vlastní integrační model založený na získaných informacích a opatřeních vztahujících se k integraci v jejich zemi.
- Studenti vytvoří vizi „ideálního“ modelu integrace.

Instrukce

Pedagog představí několik modelů integrace, které se používají v různých zemích. Studenti mají za úkol ve skupinách porovnat představené modely a vytvořit vlastní návrh, který by byl nejvhodnější pro jejich zemi.

V Příloze 1 až 3 za touto kapitolou naleznete popis tří systémů integrace (holandského, českého a dánského). Pedagog však musí mít na mysli, že se tyto modely mění v závislosti na změnách legislativy a sociálního systému. Proto je vhodné si pro aktualizaci vyhledat nové infor-

mace tak, aby studenti byli seznámeni s verzí, která je platná právě v čase tohoto cvičení.

Po této aktivitě mohou studenti diskutovat o existujících bariérách v integraci, které se vyskytují v jejich zemi a o možnostech sociálních pracovníků v ovlivňování státních a nestátních organizací v rámci integrace imigrantů.

Příloha 4 obsahuje zkrácený příklad ideálního integračního modelu, který vytvořili studenti ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (ZSF JU v ČB) na podzim roku 2004.

Otázky k diskusi

1. Jak je možné vysvětlit pojem *integrace*?
2. Jak byste vysvětlili další možnosti soužití majority a jejich menšin – jako je marginalizace, asimilace, segregace? Jaké jsou výhody a nevýhody těchto druhů adaptace?
3. Představte si, že jste uprchlíkem/imigrantem v jiné zemi. Co bude pro vaši integraci nejdůležitější? Co budete potřebovat k tomu, abyste cítil/a, že jste součástí společnosti?
4. S kterými problémy se imigranti, uprchlíci a jejich děti potýkají na začátku integračního procesu? Co je nejdůležitější v této fázi?
5. Jak vypadá integrace z pohledu člena majority?
6. Jakým způsobem může společnost těžit z přílivu uprchlíků, imigrantů a jejich dětí?

8.3 Citační zdroje

1. Convention and Protocol relating to the Status of Refugees. UNHCR, 1996. Available from: <http://www.unhcr.ch/> [ref. 2004-3-10]
2. DANIEL, M., et al. *The 1998 Danish Integration Policy: A Suspension of Refugees' Human Rights?* Report. 12 p. [ref. 2005-04-20] Available from: <http://www.humanityinaction.org/publications/1999/12.html>
3. Danish Integration – 3 Steps (State–County–Municipality). Etnisk konsulent-tjeneste. [ref. 2005-04-20]. Available from: <http://www.etnisk-konulenttjeneste.dk/Danish%20Integration.pdf>
4. DOOBAY, Ch., JORGENSEN, M. *Pushing the Limits of Acculturation: An Examina-*

- tion of the Danish Policy on Integration*. 2002. 9 p. [ref.2005-04-20] Available from: <http://members.freespeech.org/humanityinaction/2000/2.htm>
5. *Linkage Act; aliens and monitoring their residence rights to services*. The Ministry of Justice, 2004. [ref. 2005-04-26] Available from: <http://www.justitie.nl/english/Images/linkageact-tcm23-57564.pdf>
  6. Ministerstvo vnitra. *Azyl a migrace. Integrace azylantů a přesídlenců*. Ministerstvo vnitra ČR: 2007. [ref. 2007-07-30] Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace.html#sjp>
  7. NICOLASS, H., SPRANGERS, A. *Migration motives of non-Dutch Immigrants in the Netherlands*. Research report. Voorburg: Statistics Netherlands, 2005. 22 p. [ref. 2005-04-20] Available from: <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/maatschappij/bevolking/papers/migrationmotives.pdf>
  8. NOVÁK, P., STÁRKOVÁ, L., HÁJÍČKOVÁ, A. *Vývoj v azylové oblasti v roce 2003 („Development in the Asylum Area in 2003“)*. In: *Sborník k semináři „Azylové řízení v České republice“* (Seminar „Asylum procedure in the Czech Republic“). Praha: UNHCR, 2004. 75 s.
  9. ROZUMEK, M. *Úvod do ochrany uprchlíků v mezinárodním právu („Introduction to protection of refugees in the international law“)*. In: *Sociální práce s uprchlíky*. Sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi. Zlín: Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), 2003. 80 s.
  10. *Správa uprchlických zařízení (SUZ). Azylová zařízení*. Ministerstvo vnitra ČR: 2007. [ref. 2007-07-30] Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/ministerstvo/suz/zarizeni.html#charakter>
  11. *The Aliens Act 2000*. The Ministry of Justice, 2004. [ref. 2005-04-23] Available from: <http://www.justitie.nl/english/Images/aliensact-tcm23-49707.pdf>
  12. UHEREK, Z. *Integration of Recognized Refugees*. Praha: UNHCR, 2002. 37 s. [ref. 2005-04-23]. Available from: http://www.unhcr.cz/dokumenty/study_integration.doc
  13. Zákon o azylu č. 325/1999 Sb. Portál veřejné správy ČR. [ref. 2007-07-30] Dostupné na: <http://portal.gov.cz/wps/portal/>
  14. Zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. Portál veřejné správy ČR. [ref. 2007-07-30] Dostupné na: <http://portal.gov.cz/wps/portal/>

8.4 Přílohy

Příloha 1 – Systém integrace v Holandsku

Příloha 2 – Systém integrace v Dánsku

Příloha 3 – Systém integrace v České republice

Příloha 4 – Příklad ideálního integračního modelu vytvořeného studenty ZSF JU v ČB

8.5 Příloha 1 ke kapitole 8

1. Systém integrace v Holandsku

1.1 Legislativa v Holandsku

Nejdůležitějším dokumentem v této oblasti je **integrační zákon** pro nově příchozí (Newcomers Integration Act; WIN, *Wet Inburgering Nieuwkomers*). Základní myšlenkou tohoto zákona je podpora nezávislosti nově příchozích prostřednictvím integrace a zajištění budování jejich nového života natolik efektivně, jak je to jen možné. Při naplňování tohoto cíle mezi sebou spolupracují jednotlivá ministerstva – např. ministerstvo vzdělání, kultury a vědy, ministerstvo vnitra a vztahů království, ministerstvo zdraví, blaha a sportů a také Sdružení holandských městských úřadů. Tabulka 1 ukazuje počet imigrantů, kteří získali povolení k pobytu, tabulka 2 přináší prognózu vývoje tohoto počtu do roku 2020.

Dalším důležitým legislativním dokumentem je **cizinecký zákon 2000** (Aliens Act 2000), který přešel v platnost 1. dubna 2001. Tento zákon reguluje proceduru týkající se podávání povolení k pobytu, postup schvalování těchto žádostí a případnou deportaci žadatelů při odepření povolení. Jasnější pravidla a kratší proceduru pro povolení k pobytu lze očekávat u těch, kteří splní vysoké standardy (The Aliens Act 2000, 2004, p. 3). Všichni žadatelé mají právo být vyslyšeni (každý musí dostat šanci sdělit svůj příběh). Ti, kterým byla žádost zamítnuta, musejí vědět, že byla pečlivě uvážena.

Tzv. **Linkage Act** byl vytvořen pro monitorování vztahů mezi právem cizince na pobyt a službami poskytovanými vládou. Vláda zajišťuje různé služby – např. dávky sociálního zabezpečení, rodinné přídatky, podporu bydlení, které jsou kolektivně známy jako občanské služby (Linkage Act, 2004).

Nejčastějším důvodem pro imigraci do Holandska je žádost o azyl, získání práce, sloučení rodiny, případně uzavření sňatku (Nicolas, Sprangers, 2005, s. 12, viz tab. 3).

Tabulka 1 Počet imigrantů, kteří získali povolení k pobytu*

Období	Tradiční imigranti	Žadatelé o azyl	Celkově
2003 (první polovina)	13 223	4 832	18 055
2002	26 658	4 800	31 458
2001	23 193	8 240	31 433
2000	20 412	9 730	30 142

Zdroj: Immigration and Naturalisation Department (IND) a Central Bureau for Statistics (CBS)

Tabulka 2 Imigranti od 1. ledna 2003, prognóza do roku 2020

Období	Nepřichází ze západu	Západní	Celkem
2003 (první polovina)	1 622 716	1 418 694	3 041 419
2005	1 7 32 428	1 433 754	3 166 198
2010	1 974 268	1 502 021	3 476 294
2020	2 425 016	1 727 399	4 152 406

Zdroj: Centrální statistický úřad (Central Bureau for Statistics, CBS)

Tabulka 3 Migrační motivy imigrantů v roce 1998

Země narození	Celkem	Sloučení rodiny	Doprov. členové rodiny	Sňatek	Azyl	Práce	Studium	Jiné
			x 1,000					
1. EU celkem:	18,0	1,9	2,0	1,3	0,0	9,7	2,1	2,2
1.1 Belgie	1,8	0,2	0,1	0,1	0,0	0,8	0,1	0,4
1.2 Německo	4,7	0,2	0,1	0,1	0,0	0,8	0,1	0,4
1.3 Velká Británie	4,1	0,5	0,6	0,2	0,0	2,5	0,1	0,2
1.4 Jiné státy EU	7,5	0,7	0,7	0,5	0,0	3,9	1,2	0,4
2. Turecko	5,1	1,6	0,1	2,7	0,3	0,3	0,1	0,1
3. Maroko	5,3	1,6	0,0	2,8	0,3	0,2	0,3	0,1
4. Surinam	3,2	0,7	0,2	1,8	0,1	0,1	0,1	0,1
5. Afghánistán	3,9	0,6	0,0	0,0	3,3	0,0	0,0	0,0
6. Irák	7,4	1,6	0,0	0,0	5,7	0,0	0,0	0,0
7. Spojené státy	3,1	0,5	0,6	0,4	0,0	1,1	0,2	0,3
8. Býv. Sovět. svaz	2,6	0,4	0,2	0,6	0,7	0,3	0,3	0,1
9. Jiné země	32,8	5,1	2,1	8,4	6,8	4,6	3,3	2,5
Celkem (v tisících)	81,6	14,0	5,2	18,0	17,3	15,3	6,4	5,4

Zdroj: Nicolass, H., Sprangers, A. Migration motives of non-Dutch Immigrants in the Netherlands. Research report. Voorburg: Statistics Netherlands, 2005. Dostupné z: <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/maatschappij/bevolking/papers/migrationmotives.pdf>

* Získání povolení k pobytu může mít vztah k předchozímu roku.

1.2 Integrace v Holandsku

Integrační program se skládá z lekcí holandštiny, sociální orientace a orientace týkající se zaměstnání. Vše je spojeno se sociálním poradenstvím a základním programem koučování.

Integrační systém je následující: městský úřad (vychází z integračního zákona pro nově příchozí – Newcomers Integration Act) přijímá nově příchozího a přebírá prvotní zodpovědnost za implementaci oficiálních postupů integrace. Nově příchozí musí podat žádost o začlenění do integračního programu (smluvní dojednání mezi nově příchozím a městským úřadem). Integrační proces má následující cíle:

- nově příchozí se efektivně účastní aktivit ve společnosti,
- nově příchozí se aktivně účastní integračního programu, který je mu ušit na míru (tailor-made integration program),
- úkolem městského úřadu je zajistit imigrantovi vytvoření takového vhodného integračního programu (s provázaností na přípravu vstupu na trh práce).

Když nově příchozí získá azyl, začíná městský úřad s šetřením ohledně integrace. Cílem tohoto šetření je:

1. posouzení žádosti,
2. vedení počátečního rozhovoru,
3. testování znalostí a dovedností nově příchozího (včetně holandského jazyka a základních hodnot společnosti),
4. vedení konečného rozhovoru, v rámci něhož se individuálně pro každého nově příchozího stanoví jeho práva a povinnosti a cíle integračního programu.

Na tuto vstupní proceduru (viz tabulka 4) navazuje procvičování dovedností nezbytných pro vstup na pracovní trh. Základní program koučování je určen pro dosažení cílů, které si nově příchozí stanovil. Obvyklá časová dotace pro integrační program je jeden rok a končí testem znalostí holandského jazyka (zkr. NT2) a společnosti (zkr. MO). Smyslem testu je měření úrovně znalostí – nejde tedy o to test složit či nikoli.

Integrační aktivity městských úřadů jsou financovány státem. Ten se stará o to, aby systém přerozdělování financí dostatečně pokryl všechny složky integračního programu.

Tabulka 4 Integrační procedura, shrnutí

Integrační procedura, shrnutí

1. Registrace osobních záznamů (GBA) nebo materiálů nutných k vyřízení povolení k pobytu v městské databázi:
↓
2. Podání žádosti ⇒ Zproštění (dočasné nebo trvalé)
↓
3. Integrační šetření ⇒ Vzdání se žádosti
↓
4. Integrační program
↓
5. Ukončení certifikátem

1.3 Speciální metody zaměřené na integraci v Holandsku

V Holandsku existuje řada rozmanitých metod zaměřených na integraci uprchlíků a imigrantů. V následující části textu je výčet metod, které používají neziskové organizace: Model stromu (The Tree Model, *Het boommodel*), Celistvé sousedství (The Entire Neighbourhood, *Heel de wijk*), Tento kraj je všech (The District Belongs to Everyone, *De wijk is van ons allemaal*), Přemýšlení o Holandsku (Thinking of Holland, *Denkend aan Holland*), Mimoškolní učení (Out-of-school Learning, *Buitenschools leren*), Kurz povědomí (Awareness course.nl, *Bewuste koers.nl*), Program na obnovu sociální nezávislosti uprchlíků (Restoring Program to Restore the Social Independence of Refugees, *Herstelprogramma maatschappelijke zelfredzaamheid van vluchtelingen*), Vytváření sociálních sítí pro integraci uprchlíků (Networking for the Integration of Refugees, *Netwerken voor integratie van vluchtelingen*). Popis některých těchto metod naleznete v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

8.6 Příloha 2 ke kapitole 8

1. Systém integrace v Dánsku

1.2 Legislativa v Dánsku

V Dánsku existuje **ministerstvo pro uprchlictví, imigrační a integrační záležitosti** (Ministry for Refugees, Immigration and Integration Affairs), které je přímo určené pro otázky integrace imigrantů. Dánští politici vytvořili v roce 1998 zákony týkající se integrace se snahou zajistit, aby každý cizinec byl schopen participovat na politickém, ekonomickém, pracovním, sociálním, náboženském a kulturním životě společnosti ve smyslu rovnosti s ostatními občany. Dalším cílem dánské integrační legislativy je zajistit, aby se každý cizinec stal co nejdříve soběstačným a porozuměl základním hodnotám a normám dánské společnosti (Daniel a další, 1999, s. 1). Jedním ze zákonů, který se snaží naplnit tyto cíle je **integrační zákon**, přijatý v platnost v roce 1999 (Act on Integration of Aliens in Denmark). Zákon se zaměřuje na legálně usazené cizince („alien“ je právní výraz společně pro uprchlíka a imigranta). Zákon zahrnuje dva velmi kontroverzní podněty: zaprvé omezení, kterým se stanovuje, že uprchlík si nemůže svobodně vybrat, kde bude v Dánsku žít; a za druhé, že nezaměstnaní uprchlíci a imigranti obdrží nižší sociální dávky než nezaměstnaní Dánové (Doobay, Jorgensen, 2000, s. 2). Výše zmíněná omezení ukazují odvrácenou stranu jinak velmi pozitivního úsilí integrovat uprchlíky a imigranty v Dánsku.

1.3 Systém integrace v Dánsku

Cílem vlády je, aby všichni cizinci žijící v Dánsku byli integrováni. Vláda věří, že nejlepší možnou cestou integrace je práce (Danish Integration – 3 steps, 2005). To znamená, že všichni dánští občané (včetně uprchlíků a imigrantů) mají rovné podmínky v přístupu ke všem státním zdrojům (bydlení apod.).

1.3.1 Období získávání mezinárodní ochrany

Hlavním cílem této fáze je žadatele o mezinárodní ochranu připravit na pracovní trh a vzdělávací systém. Všichni žadatelé musejí participovat

na výuce a aktivačním programu, který je vytvořen a poté hodnocen úřadem pro cizinecké záležitosti (Office for Alien Affairs).

Hlavním cílem této snahy je:

- vybudovat základ pro úspěšnou integraci pro ty, kterým bude přiznán azyl,
- zajistit snadnější návrat do země původu pro žadatele, jimž je žádost zamítnuta,
- vytvořit aktivní a smysluplný každodenní program pro všechny žadatele o mezinárodní ochranu,
- rozšířit profesionální kompetence žadatelů o mezinárodní ochranu,
- podporovat smysl žadatele pro zodpovědnost za jejich vlastní život a za život v komunitě (v místě jejich bydliště).

Žadatelé o mezinárodní ochranu (dospělí a děti) jsou povinni participovat na volnočasových aktivitách, sociálních a kulturních činnostech, sportech, projektech a kurzech. Zároveň mohou participovat na humanitární práci či v rámci jiných dobrovolnických činností. Výuka a aktivační schéma jsou zakotvena ve smlouvě mezi vedoucím azylového střediska a žadatelem o mezinárodní ochranu (dohoda musí být podepsána). V rámci sestavení dohody se samozřejmě přihlíží k dovednostem a kompetencím každého žadatele, k jeho osobní situaci (včetně zdraví). Kontrakt obsahuje:

- popis oblastí, v níž bude žadatel o mezinárodní ochranu participovat,
- úvodní kurz, který je každý žadatel povinen navštěvovat,
- výuku, na níž bude participovat,
- aktivační program (schéma).

Smlouva se sepisuje na jasně vymezené časové období, které nesmí být delší než šest měsíců. Mezi organizace, jež jsou odpovědné za uskutečnění této fáze, patří: Dánský imigrační servis (Danish Immigration Service), který pokrývá výdaje cizince, dánský Červený kříž (Danish Red Cross) a Dánská agentura krizového managementu (the Danish Emergency Management Agency), která je zodpovědná za provozování ubytování pro žadatele o mezinárodní ochranu.

1.3.2 Integrovaná období

Poté, co žadatel o mezinárodní ochranu získá azyl, je zapojen do tzv. úvodního programu a stěhuje se do příslušného města. Městský úřad tohoto města přebírá odpovědnost za vytvoření individuální smlouvy a výplatu dávek vyplývajících z účasti na integračním programu. Sociální pracovník, jako ústřední osoba procesu integrace, zajišťuje zprostředkování důležitých kontaktů a provádí s cizincem úvodní pohovor. Je to právě sociální pracovník, který stanoví rozsah a obsah úvodního programu. Cíle integrace jsou součástí smlouvy, kterou sociální pracovník s imigrantem sepisuje. Sociální pracovník dále informuje klienta o jeho právech a povinnostech, zároveň nabízí individuální pomoc a psychologické poradenství.

Úvodní program je založen nejen na přáních azylanta/imigranta, ale i na jeho kvalifikaci a požadavcích pracovního trhu. Při jeho sestavení se vychází z:

- možností vzdělávání v Dánsku,
- poradenství a možností získávání další kvalifikace,
- umístění imigranta ve firmách či jiných komerčních organizacích,
- zaměstnání s finanční podporou.

Individuální dohoda, jako nástroj pro dosažení cílů každého imigranta a azylanta, musí obsahovat:

- cíle každého imigranta a azylanta, které se vztahují k jeho zaměstnání a dalšímu vzdělávání,
- výčet aktivit sloužících k dosažení stanovených cílů,
- definici rozsahu a úrovně dánskému vzdělání.

Každé tři měsíce provádí sociální pracovník evaluaci dosahování stanovených cílů. Smyslem vytvoření individuální dohody je příprava azylanta/imigranta na pracovní trh. Cizinec může obdržet finanční podporu pro trénování profesních, jazykových a sociálních dovedností.

Cizinec participuje na úvodním programu po dobu prvních tří let od přiznání mezinárodní ochrany, pokud by se nestal samostatným dříve. Po třech letech může získat sociální podporu v rámci zákona sociální politiky, a i když bude dále čerpat nízké sociální dávky, bude zavázán k nástupu do práce.

1.4 Speciální metodika pro integraci v Dánsku

1.4.1 Metoda zaměřená na pracovní uschopňování (Working Capacity Method)

Tato metoda, která byla představena v roce 2003, se zaměřuje na ty cizince, kteří nemohou v Dánsku najít práci a cítí se vyloučení z pracovního trhu. Jejím cílem je pomoci klientovi stát se samostatným – jde o znovu zapojení lidí s psychickými, fyzickými a sociálními omezeními, které ovlivňují pracovní schopnost.

Sociální pracovník v rámci této metody vytváří profil imigrantových možností složený z následujících dvanácti prvků: vzdělání, zkušenost v zaměstnání, zájmy, sociální kompetence (zahrnující dovednost řešit sociální konflikty), flexibilitu, schopnost se učit (zahrnuje inteligenci), požadavky důležité pro pracovní zařazení, očekávání způsobů vykonávání práce, pracovní identitu, klientovy požadavky na ubytování a mzdu, sociální síť, zdraví. Na základě tohoto hodnocení stanovuje sociální pracovník priority, které se vztahují k reálné nabídce trhu práce.

1.4.2 Jihofunenský integrační model (The South Funen Integration Model)

V rámci dosažení cíle „integrace imigrantů a uprchlíků“ byla uzavřena úzká spolupráce mezi několika dánskými samosprávnými oblastmi (konkrétně se jednalo o města Broby, Ryslinge, Ringe a Faaborg). Cílem této spolupráce bylo sjednotit různé postupy při práci s imigranty a uprchlíky při plnění následujících úkolů:

- zajištění pružnosti integrace v pracovním procesu,
- snaha o rychlá a konstruktivní řešení,
- stanovování dlouhodobých vizí a cílů,
- výměna znalostí a zkušeností.

Uprchlíci/imigranti musejí v rámci tohoto modelu participovat na jazykovém vzdělání, které je kombinováno s přípravou na pracovní trh. Časový rozsah těchto aktivit je 37 hodin za týden (viz tab. 1). Integrace probíhá ve čtyřech obdobích (fázích), které mohou trvat až několik let.

Tabulka 1 Dánský integrační model (Danish Integration Model, South Funen)

Období 1	Období 2	Období 3	Období 4
1–2 měsíce	2 měsíce 37 hodin týdně	6 měsíců (průměr) 37 hodin týdně	1–2 roky 37 hodin týdně
Příjem	Příprava na práci	Pracovní plán	Práce
<ul style="list-style-type: none"> • Příjem, určení místa bydliště, případná změna bydliště • Individuální dohoda • Úvod do jazykového vzdělávání 	<ul style="list-style-type: none"> • Jazykové vzdělávání • Studium kultury, zvyklostí a hodnot nové společnosti • Příprava pro naplňování individuálního pracovního umístění 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaměstnání v místních firmách v rámci speciálních zakázek či práce kombinovaná s jazykovým vzděláním 	<ul style="list-style-type: none"> • Běžné zaměstnání v místní firmě v kombinaci s individuálně organizovanými jazykovými kurzy v závislosti na dohodě mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem

Pozn. Vytvořeno v roce 1999 a dále rozvinuto Anette Jensen, Svend Skipper, Merete Clausen a jejich kolegy.

8.7 Příloha 3 ke kapitole 8

1. Systém integrace v České republice

1.1 Legislativa v České republice

Ústava České republiky (dále zkr. ČR) garantuje základní lidská práva a svobody v duchu demokratických hodnot. Znamená to, že každý člověk má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; etnické a národnostní menšiny mají právo na vzdělání ve vlastním jazyce, právo užívat svůj jazyk v úředních kontaktech, právo participovat na rozhodování, které se vztahuje k jejich menšině. Mezi další základní práva patří např. právo na právní ochranu; dále práva ekonomická, sociální, kulturní a politická.

Hlavní mezinárodní legislativou, která upravuje tuto oblast je Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (tzv. Ženevská deklarace) a Protokol o právním postavení uprchlíků z roku 1967 (tzv. Newyorský protokol).

Právní postavení uprchlíků je zakotveno v zákoně o azylu číslo 325/1999Sb. (Rozumek, 2003, s. 7). Tento zákon nahradil zákon č. 498/1990 Sb., a doplnil azylovou proceduru (práva a povinnosti žadatelů o azyl, problematiku azylových zařízení).

Zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. upravuje v návaznosti na přímo použitelný právní předpis Evropských společenství podmínky vstupu cizince na území České republiky (dále jen „území“) a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, ministerstva vnitra a ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy (zákon o pobytu cizinců, 2007, s. 1).

Mezi další dokumenty, které regulují problematiku uprchlictví a migrace patří: **zákon o nabytí a pozbytí českého občanství** č. 40/1993 Sb., **zákon č. 71/1967 Sb. o správním řízení určený pro zajištění pravidel azylové procedury** (podání žaloby, kasační stížnosti), dále pokyn č. 21 836/2000-11 MŠMT ČR ke vzdělávání cizinců v základních školách, středních školách a vyšších odborných školách, vč. speciálních škol v ČR (vydáno 24. 7. 2000, účinnost od 1. 9. 2000, uveřejněno v č. 9/2000 Věstníku MŠMT ČR), pokyn č. 21 153/2000-35 ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty a další.

1.2 Systém integrace v České republice

1.2.1 Období získávání mezinárodní ochrany

Již od příchodu žadatele o mezinárodní ochranu (dříve žadatele o azyl) je nutné zaměřit svou pozornost k zajištění jeho/jejích základních potřeb. Tyto potřeby po dobu trvání azylové procedury zajišťuje Správa uprchlických zařízení (ubytování, stravu, kapesné), která provozuje přijímací, pobytová a integrační azylová střediska.

Podle zákona o azylu č. 325/1999 Sb. (a jeho novely č. 350/2005 Sb.) rozumíme pod pojmem žadatel o mezinárodní ochranu cizince, který projevil úmysl požádat o azyl písemnou či jinou formou a z této formy je zřejmé, že hledá v ČR ochranu před pronásledováním.

1.2.2 Integrovaná fáze

Správa uprchlických zařízení (dále zkr. SUZ) spravuje tři typy azylových zařízení: přijímací střediska, pobytová střediska a integrační azylová střediska.

Přijímací střediska

V přijímacích střediscích je zajištěno ubytování a základní životní potřeby pro nové žadatele o mezinárodní ochranu. Každý žadatel musí projít přijímací procedurou, která obsahuje identifikační úkony vedené Cizineckou policií ČR, zahájení azylové procedury správním orgánem a lékařskou prohlídkou. Po určité době (přibližně jeden měsíc) se žadatel přesouvá do pobytového střediska.

V České republice existují dvě přijímací střediska: Vyšní Lhoty a letiště Praha-Ruzyně.

Pobytová střediska

V pobytových střediscích jsou žadatelům o azyl poskytovány ubytovací, zdravotnické, sociální a další služby. Jejich poskytování je režimově uspořádáno podle zón, v nichž jsou klienti ubytováni (SUZ, 2007). V pobytovém středisku je nepřetržitě zajištěna vnější i vnitřní ostraha objektu. Úkolem ostrahy je chránit bezpečí žadatelů o azyl, jejich majetek a vybavení střediska (SUZ, 2007).

Mezi pobytová střediska patří Kostelec nad Orlicí, Havířov, Stráž pod Ralskem, Zbýšov a Zastávka u Brna.

Integrační azylová střediska

Integrační azylová střediska slouží pro dočasné ubytování osob, kterým byl přiznán azyl (SUZ, 2007). Azylovci mají na trhu práce a v sociální i zdravotní oblasti stejná práva a povinnosti jako čeští občané (SUZ, 2007). V integračním azylovém středisku bydlí na základě smlouvy

o ubytování a toto ubytování si hradí (SUZ, 2007). Smlouva je ukončena v okamžiku, kdy azylovci získá v rámci státního integračního programu nebo individuálně trvalé bydlení (SUZ, 2007). Správa uprchlických zařízení v současnosti provozuje tři integrační azylová střediska, a to Předlice (Ústecký kraj), Jaroměř (Královéhradecký kraj) a Zastávka u Brna (Jihomoravský kraj) (SUZ, 2007). Od října 2005 realizuje Správa uprchlických zařízení projekt „Integrace 2005“, jehož cílem je motivovat azylovci žijící v integračních azylových střediscích k větší aktivitě v oblasti hledání bydlení a zaměstnání (SUZ, 2007). V rámci projektu jsou jim nabízeny integrační kurzy a poskytována potřebná asistence při jednání na úradech a s potenciálními majiteli bytů a zaměstnavateli (SUZ, 2007).

Státní integrační program (hlavní priority integrace)

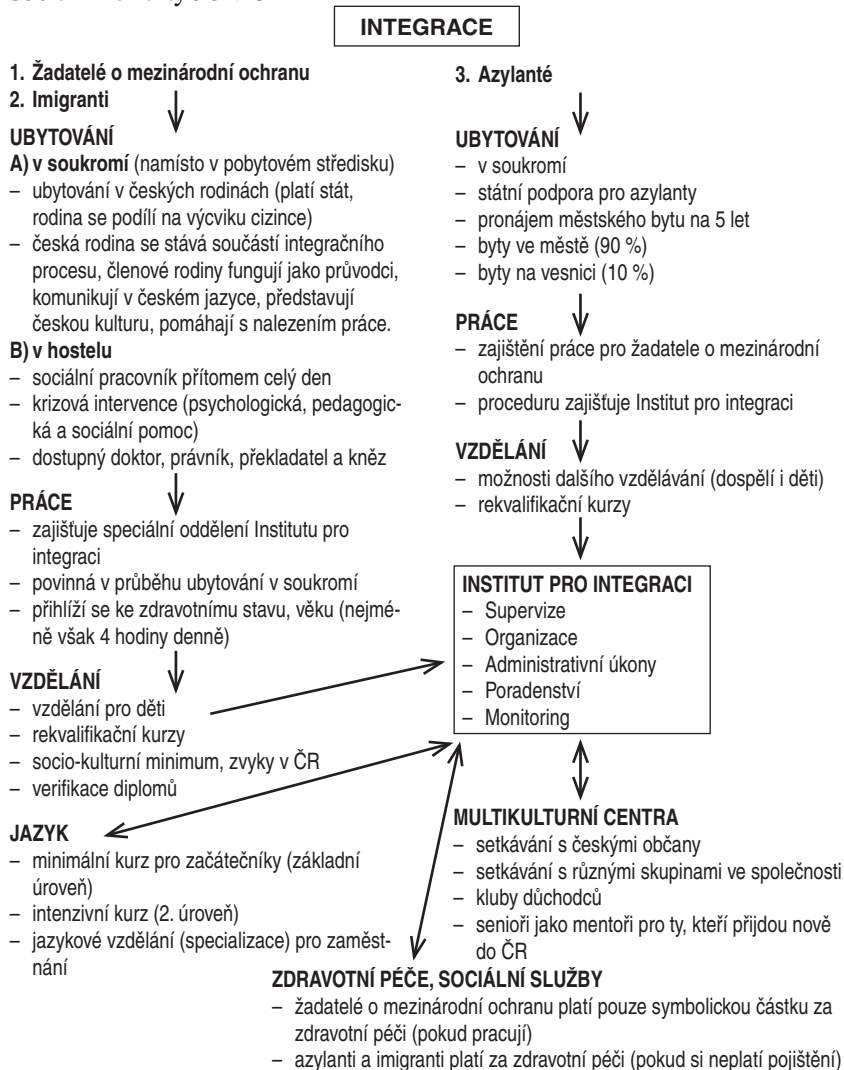
Státní integrační program (Hlava IX., §§ 68–70 zákona č. 325/1999 Sb.) je zaměřen na pomoc azylovci při zajištění jejich začlenění do společnosti (MV, 2007). Tím je kodifikována snaha státu pomoci azylovci v oblasti zajištění trvalého bydlení a výuky českého jazyka (MV, 2007).

Státní integrační program (dále zkr. SIP) je v oblasti získání znalosti českého jazyka bezplatný a nabídka kurzu musí být azylovci účinně ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nejpozději do třiceti dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu (MV, 2007).

Státní integrační program v oblasti bydlení je realizován na základě usnesení vlády přijatého vždy na konkrétní rok (MV, 2007). Za dobu existence SIP doznala právě tato část největších změn (MV, 2007). Z původní jediné varianty, v jejímž rámci mají azylovci možnost získat s přispěním státu nájemní byt formou nájmu bytu v majetku obce (v dřívějších letech i v majetku fyzické osoby), se program rozšířil na celkem tři varianty v jejichž rámci je možno získat integrační byt nejen výše uvedeným způsobem (varianta č. 1), ale i formou státního příspěvku na úhradu čistého nájemného nebo jeho poměrné části (varianta č. 2) (MV, 2007). Od roku 2005 se do praxe zavádí třetí možnost (varianta č. 3), kterou je získání nájemního bytu v rámci nabídky nájemních bytů pro azylovci podle programu „Podpora výstavby nájemních bytů pro rok 2005“ ministerstva pro místní rozvoj v každém roce jeho vyhlášení (MV, 2007).

8.8 Příloha 4 ke kapitole 8

Příklad ideálního integračního modelu vytvořeného studenty Zdravotně sociální fakulty JU v ČB

Aktivní vyhledávání klientů a multikulturní centra

Autorky: Jana Horská a Jitka Dvořáková
Spoluautorka: Courtney Schusheim

Úvod

Multikulturní centra pomáhají imigrantům s integrací do společnosti. Jsou to místa, kde se mohou imigranti setkávat s lidmi stejného národnostního původu. Tato centra nabízejí různé kulturní programy. Současně mohou poskytovat poradenství a sociální asistenci. Takové aktivity jsou schopni koordinovat i samotní imigranti, kteří už jsou dobře integrováni.

Cílem metody aktivního vyhledávání klientů je poskytovat pomoc takovým skupinám lidí, kteří se nacházejí v nepříjemných situacích, při jejichž řešení neuspěli. Aktivní vyhledávání je založeno na čínorodé spolupráci s klienty přímo v jejich komunitě a je doplňkem tradičnějších nástrojů oficiálních institucí. Tento přístup usnadňuje situaci, kdy se jednotlivec rozhodne kvůli svému konkrétnímu problému vyhledat pomoc. Taková včasná intervence může zamezit vzniku větších problémů v budoucnosti.

Kapitola navazuje na kapitolu 15 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylyanty a jejich dětmi*.

9.1 Výukové cíle

- Studenti umějí spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.

- Studenti umějí pracovat s dospělými, dětmi a rodinami pocházejícími z jiného kulturního prostředí než rodiny v jejich vlastní zemi.
- Studenti mají nezaujatý přístup vůči práci s imigranty.
- Studenti stavějí svůj přístup k práci s imigranty na demokratických hodnotách.

9.2 Výukové metody

9.2.1 Diskuse

Téma: Aktivní vyhledávání klientů

Velikost skupiny: 12 studentů

Trvání: 30 minut (včetně přípravy)

Mnohem užitečnější než teoretické frontální vyučování studentů je nechat studenty nejprve diskutovat o principech a možnostech aktivního vyhledávání klientů. Studenti tak naleznou definice sami a informace si více vryjí do paměti, než kdyby se všechny informace dozvěděli během teoretické vyučovací hodiny. Pokud dáváte přednost neformálním způsobům výuky, můžete studenty požádat, aby si sami připravili diskusi vyhledáním informací uvedených např. v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

9.2.2 Praxe v organizacích: Jeden den v roli profesionála (od Courtney Schusheim)

Téma: Aktivní vyhledávání klientů

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 3 dny

V případě, že spolupracujete s organizacemi, které se zabývají integrací imigrantů, můžete je požádat o pomoc při praktické výuce v rámci témat této kapitoly. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích spolupracuje s několika takovými organizacemi. S jednou z nich uskutečňuje projekt, který lze nazvat „Jeden den v roli profesionála“. Studenti dojíždějí do této organizace a s jejími sociálními pracovníky tráví jeden či dva

dny přímo v terénu. První den pracují v kanceláři organizace a druhý den stráví v terénu se sociálním pracovníkem organizace. Je dobré, pokud se jeden sociální pracovník může věnovat jen jednomu studentu. Posléze studenti vyplní závěrečnou zprávu o jejich aktivitách a o tom, co se v organizaci naučili.

9.2.3 Projekt: Uspořádání kulturního večera pro uprchlíky, imigranty a zvláště pro jejich děti

Téma: Interkulturní aktivity

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: několik týdnů

Cíle

- Studenti budou zahrnuti do procesu boje proti diskriminaci.
- Studenti umějí kooperovat s institucemi a neziskovými organizacemi.
- Studenti umějí spolupracovat s uprchlíky, imigranty a jejich dětmi (praktické zkušenosti).
- Studenti si procvičí své organizační schopnosti a kreativitu.

Pokyny

Studenti kontaktují organizaci, která pracuje s uprchlíky či imigranty (např. multikulturální centra, Poradna pro uprchlíky, Organizace pro pomoc uprchlíkům). Studenti si zjistí, zda by mohli v těchto organizacích pořádat multikulturální aktivity. Může to být multikulturální večer či aktivity pro děti imigrantů. Program uspořádají ve spolupráci s organizací. Posléze ho zhodnotí.

Otázky do diskuse

1. Jaké překážky musely být překonány?
2. Co bylo nejtěžším bodem organizace této aktivity?
3. Co bylo nejpozitivnější a nejvíce negativní stránkou přípravy aktivity?

4. Jaké kontakty jste si vytvořili?
5. Přispěla tato aktivita k omezení xenofobie a zvláště pak diskriminace (z tvé strany, ze strany majority...)?
6. Myslíte si, že jsou takové aktivity důležité?
7. Jakých pozitivních výsledků jste dosáhli (pro sebe, pro imigranty a uprchlíky)?

KAPITOLA 10

Boj s diskriminací

Autorky: Jana Horská a Jitka Dvořáková

Úvod

Diskriminace je definována jako rozlišování, popírání a omezování práv určité kategorie obyvatelstva z důvodu příslušnosti k sociální třídě, sociálnímu statutu, národnosti, rase, náboženství, pohlaví či z důvodů zastávání politického názory atd. (Klimeš, 1995, s. 855). Sociální pracovníci mohou hrát významnou roli v úsilí o potírání diskriminace. Mohou ovlivňovat majoritní obyvatelstvo (včetně jejich oficiálních představitelů) a mohou zároveň napomáhat minoritním skupinám aktivně se podílet na životě společnosti.

Více informací naleznete v kapitole 16 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

10.1 Výukové cíle

- Studenti umějí ovlivňovat život společnosti tak, že budou zkvalitňovat příležitosti imigrantů a uprchlíků směrem k jejich aktivnímu členství ve společnosti.
- Studenti získají znalosti a zároveň porozumějí pojmům *integrace, kultura, jazyková bariéra, identita, diskriminace, sociální ztráta a trauma*.
- Studenti umějí používat základní metody sociální práce vztahující se k imigrantům, např. holistický přístup, vytváření sítí, základní poradenství a komunikace.

- Studenti umějí aplikovat adekvátní a vhodné strategie řešení problémů vycházejících z diskriminace a rasismu.

10.2 Výukové metody

Otestuj si svou úroveň xenofobie a rasismu: Máš sklon ke xenofobii, či dokonce k rasismu?

Téma: Povědomí o xenofobii

Velikost skupiny: jakákoli

Trvání: 40 minut

Cíle

- Studenti se pokusí objevit své vlastní předsudky a stereotypy myšlení ve vztahu k cizincům.
- Studenti se pokusí objevit zafixované vědomosti, které často nemají rozumové opodstatnění.

Pokyny

Každý student obdrží dotazník (viz příloha za touto kapitolou), který vyplní sám. Pedagog může studenty rozdělit do několika skupin (např. po třech studentech), ve kterých budou diskutovat o problémech souvisejících s rasismem a xenofobií. Následně každá skupina prezentuje závěry diskuse ostatním účastníkům. O závěrech pak mohou diskutovat všichni studenti dohromady.

Otázky pro následnou diskusi

1. Co je to diskriminace?
2. Které formy diskriminace znáš?
3. Které skupiny lidí jsou různými formami diskriminace nejohroženější?
4. Vnímáš nějaký rozdíl mezi slovem „rasový“ a „rasistický“?
5. Rozlišuje rasismus rozdíly mezi lidmi? Kdy můžeme hovořit o rasismu?

6. Znáš nějaké mechanismy, kterými lze lidem pomoci dovolat se jejich práva nebyt diskriminován?
7. Myslíš si, že jsou lidé obeznámeni s významem pojmů *rasismus* a *diskriminace*?
8. Jak se můžeš bránit proti diskriminaci?
9. Máš nějaké nápady, jak snížit míru diskriminace ve své zemi?

10.3 Vyprávění příběhu: Antonio a Ali*

Téma: Stereotypy našeho myšlení a jednání

Velikost skupiny: 8–10 studentů (pozn.: Větší skupiny mohou být rozděleny.)

Trvání: 30 minut

Říká se, že pokud chce člověk pracovat kreativně, musí na to být sám. Už jste někdy zkoušeli vytvořit v desetičlenné skupině jeden příběh? Právě máte příležitost si to vyzkoušet.

Cíle aktivity

- Zjistit, jaké máme představy o lidech z rozdílných kulturních prostředí, sociálních skupin atd.
- Uvědomit si, jak tyto představy ovlivňují naše očekávání vůči lidem, kteří jsou odlišní.

Pomůcky

- Míč
- Papír a psací potřeby pro pozorovatele
- Flipchartová tabule a fixy

Návod

1. Požádej účastníky, aby si sedli do kruhu.
2. Vyber pozorovatele, který bude sedět mimo kruh a celý příběh zapisovat.

* dostupné z internetové stránky <http://eycb.coe.int/edupack/24.html>

3. Vysvětlí, co se bude dít. Celá skupina (mimo pozorovatele) bude společně vymýšlet příběh. Slovo si budou předávat pomocí míče, který budou posílat po kruhu.
4. Vezmi si míč a účastníkům sděl: „Toto je příběh o Antoniovovi, mladém muži z Madridu.“ To je první věta příběhu. Pak předej míč někomu účastníkovi v kruhu, který přidá jednu či dvě věty k příběhu. Pak pošle míč svému sousedovi a ten vymyslí další větu či dvě. Takto se postupuje dokola.
5. Tímto způsobem vzniká celý příběh v kooperaci všech účastníků v kruhu.
6. Po 10 či 12 kolech si míč opět vezmi a do příběhu přidej následující větu: „Antonio se zná s Alim. Ali je mladý Maročan a tady je jeho příběh.“
7. Po dalších 10 či 15 minutách příběh ukončete.

Zpětná vazba a vyhodnocení hry

Pozorovatel nejprve přečte celý příběh. Pak následuje diskuse o odlišnostech příběhů Antonia a Aliho. Následně by měla diskuse přejít na téma, jak naše stereotypy o mladých Madridanech a Maročanech příběh ovlivnily. Nejdůležitější poznámky a momenty запиšte na flipchartovou tabuli.

Účastníci mohou také diskutovat o tom, odkud jejich představy pramení. Shodují se jejich představy s jinými účastníky. Proč ano? Proč ne?

Tipy pro vedoucí hry/facilitátory

Nejllepší je, pokud je příběh vymýšlen spontánně a bez dlouhého rozmyšlení. V takovém případě je pro pozorovatele těžší stihnout příběh zapisovat. Je možné přidat ještě jednoho pozorovatele nebo příběh nahrávat na magnetofon apod.

Je důležité, aby aktivita byla účastníkům představena jako vytvoření společného příběhu.

Jména a národnost osob, o kterých účastníci budou příběh vymýšlet, lze samozřejmě pozměnit a použít podle tématu výuky. Volte taková jména, která tradičně souvisejí s majoritní společností a imigranty. Můžete samozřejmě vybrat i jména ženská.

Aktivitu můžete pozměnit na jakoukoli jinou situaci diskriminace. Záleží, na tom, jakou úvodní větu použijete. Např. „Toto je příběh Francka, mladého homosexuála...“ či „Toto je příběh Marie, která je zdravotně postižená...“ Vyberte k nim protějšky z majoritní společnosti.

Variace aktivity

1. Rozdělte skupinu na dvě menší a nechejte každou skupinu pracovat jen na jednom příběhu. Pak oba příběhy porovnejte. Tato varianta může mít další modifikaci a to, že skupinám nejprve neřeknete, že budou oba příběhy následně srovnávány. Je důležité, aby byli účastníci do dvou skupin vybráni náhodně.
2. Vytvořte dvě podskupiny a nechejte každou skupinu vylíčit či popsat životopis jen jedné z postav. Mohou také podrobněji popsat nějaký stejný moment života postavy, který z příběhu vyplynul. Posléze životopisy či popis určitého životního období srovnajte.

Návrhy pro pokračování v tématu

Jestliže by Ali žil v zemi Antonia, jak by se cítil jako člen minoritní skupiny? A jak by se v tom případě cítil Antonio jako člen majority?

10.3.1 Silová hra Dostaň se do kruhu*

Téma: Vztahy mezi majoritní společností a minoritními skupinami

Velikost skupiny: 6 až 8 studentů v každém kroužku

Trvání: 40 minut

Chceš vědět, co znamená být členem majority či minority?

Toto je hra, při které využiješ svou fyzickou sílu.

Cíle hry

- Zažít, co znamená být členem většiny či menšiny.
- Analyzovat strategie, které používáme, pokud chceme, aby nás majorita přijala.
- Uvědomit si, kdy jsme raději součástí majority a kdy je pro nás lepší být stranou většiny či součástí menšiny.

* dostupné z internetové stránky <http://eycb.coe.int/edupack/34.html>

Pomůcky

- Papír a psací potřeby pro pozorovatele
- Hodinky či stopky

Návod

1. Rozděľ hráče na skupiny po 6 až 8 osobách.
2. Každá skupina si vybere jednoho pozorovatele a jednoho „outsidera“.
3. Ostatní vytvoří kruh. Vestoje se pevně rameny semknou tak, aby mezi jejich těly nezbyl žádný prostor.
4. „Outsider“ se pokusí dostat se do kruhu. Ostatní se snaží ho do kruhu nepustit.
5. Pozorovatel si všímá celé situace a dělá si poznámky o strategiích, které „outsider“ i skupina používají a současně měří čas.
6. Po dvou či třech minutách, nezávisle na tom, zda se „outsiderovi“ podaří dostat se do kruhu či ne, pedagog hru ukončí a nechá „outsidera“, aby se ke kruhu připojil. Roli „outsidera“ převezme někdo jiný a běží další kolo hry.
7. Aktivita končí, až se všichni hráči, kteří si chtějí zkusit dostat se do kruhu, vystřídají.

Tato aktivita vyžaduje použití fyzických sil. Hráči by však neměli být agresivní.

Zpětná vazba a vyhodnocení hry

Pokud hraje více skupin, na diskusi se všichni spojí do skupiny jedné.

Začněte otázkami pokládanými hráčům:

- Jak jste cítili jako součást kruhu?
- Jak jste cítili jako „outsider“?
- Cítili se ti, kterým se podařilo dostat se do kruhu, jinak než ti, kterým se to nepodařilo?

Ptejte se pozorovatelů:

- Jaké strategie „outsiderů“ používali?
- Jaké strategie používali hráči v kruhu, aby zabránili vniknutí „outsiderů“?

Ptejte se všech:

- Ve skutečném životě jste v jakých situacích raději „outsider“ či menšina a v jakých situacích oceňujete být součástí majority?
- Které skupiny jsou ve vaší společnosti (zemi) nejsilnější? Které jsou nejslabší?
- Ve skutečném životě může kruh představovat lidi s nějakými privilegii, bohatství, silou, dobrou prací či bydlením.
- Jaké strategie používají minority, aby se dostali k výše vyjmenovaným zdrojům?
- Jak si majorita chrání své pozice?

Tipy pro vedoucí hry/facilitátory

Pozorovatelům může v jejich roli pomoci, když dostanou konkrétní instrukce, čeho si mají všimnout:

- Co si říkají hráči v kruhu mezi sebou, co říkají „outsiderovi“?
- Co hráči v kruhu dělají, aby zabránili „outsiderovi“ vniknout do kruhu?
- Co „outsideri“ říkají?
- Co „outsideri“ dělají?

Předtím než začnete hodnocení a zpětnou vazbu aktivity, nechejte skupinu nejprve se jen tak vypovídat o tom, co se dělo, a pak teprve začněte se strukturovaným hodnocením.

Variace aktivity

Pokud hráči vytvoří více skupin, mohou si nejprve vymyslet nějaké jméno, které bude jejich skupinu označovat. To posílí pocit skupinové identity. „Outsideri“ mají vždy pocházet z jiné než vlastní skupiny. Na konci každého kola hry se pak „outsideri“ vrátí ke své původní skupině. Tento způsob může pocit izolovanosti „outsiderů“ ještě posílit.

10.4 Příloha ke kapitole 10

Otestuj si svou úroveň xenofobie a rasismu

Pozn.: Převzato z: NOVÁK, T. *O předsudcích* („About prejudices“).

1. vyd. Brno: Doplněk, 2002.

	Máte sklon ke xenofobii, či dokonce k rasismu? Otestujte si svou úroveň xenofobie a rasismu!	Ano	Ne
1	Vaše dospělé dítě se setká na dovolené s cizincem, kterého si pozve do svého bytu. Přivítáte to? Dokonce i když bude mít návštěva jinou barvu kůže?		
2	Souhlasili byste s tím, aby vaše dítě učil pedagog s jinou barvou kůže?		
3	Imigranti a uprchlíci přinášejí do naší společnosti mnoho pozitivních myšlenek a nápadů.		
4	Manželství s osobou z jiné rasy je stejně tak nadějně či riskantní jako manželství s osobou pocházející z jiného města.		
5	Tradiční jídla cizinců jsou také dobrá. Mám je rád.		
6	Je dobré, aby byl náš pracovní trh otevřen cizincům.		
7	Cizinci často pracují na takových pracovních pozicích, které my vykonávat nechceme. To je pro nás výhodné.		
8	Obdivujete černé atletické vítěze olympijských her?		
9	Děti rodičů jiných ras přinášejí genetický benefit do naší společnosti.		
10	Všechny rasy jsou si rovny.		
11	Rozložení intelektu je ve všech rasách velice podobné.		
12	Rozložení dobrých osobních vlastností je ve všech rasách velice podobné.		
13	Podporovat imigranty je správné.		
14	Práce s cizinci či uprchlíky je užitečná a zajímavá.		
15	V našem státě by měli být cizinci i naši občané za stejnou práci stejně placeni.		
16	Pravidla pro udělování azylu by měla prioritně stát na humanistických aspektech, ne na ekonomických.		
17	Děti z jiných ras jsou stejně tak chytré a roztomilé jako naše děti.		
18	I členové jiné rasy pro nás mohou být eroticky přitažliví.		
19	Různé rasy se mohou navzájem v mnohém inspirovat.		
20	Barva kůže není důležitá. Důležitý je charakter člověka.		
<p>Sečtěte všechny vaše negativní a pozitivní odpovědi. Hodnocení se odvíjí od počtu negativních odpovědí (bodů).</p>			

VÝSLEDKY TESTU

- Žádná negativní odpověď: Jsi velice pozitivně orientovaný/á směrem k cizincům (nejsi typickým zástupcem majority).
- 1–3 negativní odpovědi: Nejsi rasista, jsi pouze levicově orientován/a.
- 4–6 negativních odpovědí: V tvém případě jde snad více o nevědomost či špatnou zkušenost než o rasismus. Možná je to jen shoda náhod.
- 7–10 negativních odpovědí: Jsi rasista? Ne, ale některé odpovědi mají k rasismu velice blízko.
- 11–15 negativních odpovědí: Zde se nejedná o podezření z rasismu. To už rasismus je. Měl/a by sis zlepšit své znalosti a zapracovat na svých hodnotách.
- 16–20 negativních odpovědí: Nejmenuješ se náhodou Le Pen nebo Heider?

KAPITOLA 11

Práce s dobrovolníky

Autorka: Jana Horská

Úvod

Mnoho organizací spolupracuje s dobrovolníky. Dobrovolník je člověk, který necítí odpovědnost pouze sám za sebe, ale i za společnost, ve které žije. To je důvod, proč některé instituce vedou lidi k dobrovolnictví, aby ti pak pomohli jiným, kteří nejsou schopni řešit problémy sami.

Více informací naleznete v kapitole 17 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

11.1 Výukové cíle

- Studenti umějí spolupracovat s imigranty, dobrovolníky i profesionály.

11.2 Výukové metody

11.2.1 Diskuse v kruhu

Téma: Názor na dobrovolníky

Velikost skupiny: minimálně 8 studentů

Trvání: 30 minut

Studentům můžeme poskytnout teoretické informace o dobrovol-

nictví v sociální práci týkající se imigrantů. Nalezneme je v kapitole 17 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Pokud preferujete neformální metody výuky, použijte namísto teoretické přednášky diskusi v kruhu. Tuto techniku lze aplikovat i na jiná témata jednoduše změnou otázek.

Během aktivity studenti diskutují mezi sebou o teoretických problémech a tvoří si vlastní definice dobrovolnictví. Diskuse v kruhu se také vztahuje k tréninku kreativity, k vytváření vlastních názorů, k umění názory vyjádřit, diskutovat o nich a pracovat v týmu.

Cíle diskuse

- Studenti se učí reflektovat své vlastní postoje i stereotypy a vlivy, které mohou mít na dobrovolnictví.
- Studenti umějí rozpoznávat vlastní předsudky a jejich důsledky pro práci s dobrovolníky.
- Studenti se učí oceňovat rozdílnosti lidí a využívat těchto rozdílností v sociální práci.
- Studenti jsou schopni si vytvořit vlastní názor a diskutovat o něm ve skupině.
- Studenti se dozvídají o smyslu dobrovolnictví.
- Studenti sestavují vlastní definice dobrovolnictví.

Potřeby k diskusi

- Prostor pro studenty (třída, otevřený venkovní prostor), židle pro každého studenta
- Pracovní list s otázkami (viz Příloha 1 za touto kapitolou)

Příprava

- Viz postup.
- Odpovídejte na otázky (viz Příloha 1 za touto kapitolou). Můžete si vytvořit i vlastní otázky.

Postup

1. Připrav prostor pro diskusi. Každý student má svou židli.
2. Vytvoř příjemnou atmosféru (můžeš použít nějakou „ice-brea-

- ker“ aktivitu – aktivitu na „prolomení ledů“). Požádej účastníky o ticho.
3. Rozděl studenty do dvou stejných skupin. Obě skupiny postaví židle tak, aby vytvořily obraz dvou soustředných kružnic. Studenti vnitřního kruhu sedí tváří směrem z kruhu. Druhá skupina vytvoří vnější kruh. Sednou si tak, aby byli tváří ke studentům sedícím ve vnitřním kruhu. Vzniknou tak dvojice studentů sedících proti sobě. Následně polož studentům první otázku, kterou pak v páru diskutují. Po krátkém čase (přibližně 3 minuty) dej pokyn, aby si vyměnili židle. To znamená, že se studenti sedící ve vnějším kruhu posunou o jednu židli doleva. Studenti ve vnitřním kruhu přitom zůstanou na místě. Dej studentům další otázku, o které znovu ve dvojicích diskutují. Poté se vnější kruh opět posune o jednu židli. To se opakuje až do konce aktivity. Tímto způsobem bude moci každý student diskutovat s několika dalšími „spoluhráči“.
  4. Studenty seznam s instrukcemi.
  5. Přesvědč se, že všichni instrukcím porozuměli.
  6. Začni diskusi; dávej studentům otázky jednu po druhé podle instrukcí.
  7. Pokud studenti otázce neporozumějí nebo nevědí, jak o ní diskutovat, porad jim. Neovlivňuj však příliš jejich názory, nechej, aby skupina sama svým působením změnila případné chybné postoje některých studentů, a to skrze skupinovou dynamiku.

Zpětná vazba a vyhodnocení

- Začněte otázkou, co se dělo při diskusi a jak se účastníci cítili. Potom pokračujte hovorem o problematických tématech, na které studenti v diskusi narazili, a o tom, co se během této aktivity naučili.
- Zkonfrontujte jejich vytvořené definice s definicemi z odborné literatury.
- Je dobré si odborné definice předem připravit. K tomu můžete využít kapitolu 17 v publikaci *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*.

11.2.2 Vytvoř model koučování dobrovolníků

Téma: Koučování dobrovolníků

Velikost skupiny: několik skupin po pěti studentech

Trvání: 90 minut

Studenti by měli vytvořit optimální model, jak pracovat s dobrovolníky. Pedagog rozhodne, zda studenti splní pouze jednu aktivitu tohoto modelu, např. výběr nových dobrovolníků, či zda vytvoří strategii pro všech pět fází práce s dobrovolníky (výběr dobrovolníků, vedení dobrovolníků, oceňování dobrovolníků, udržení dobrovolníků při vykonávání dobrovolnické činnosti, ukončování vztahu s dobrovolníky).

Studenti jsou v roli vedoucího (kouče) dobrovolníků a z této perspektivy vytvářejí plán strategií. Potřebují vědět, jak vytvořit optimální model práce s dobrovolníky a potřebují také teoretické znalosti o dobrovolnictví. Studenti si v rámci této aktivity trénují kreativitu, vytvářejí si vlastní názory na věc, učí se diskutovat a pracovat v týmu.

Cíle

- Zvýšit povědomí o dobrovolnictví.
- Podporovat umění vcítit se do ostatních členů týmu.
- Naučit se, jak pracovat v týmu; jak být vedoucím týmu.

Studenti:

- se učí reflektovat své vlastní postoje i stereotypy a vlivy, které tyto mohou mít na dobrovolnictví;
- umí rozpoznávat vlastní předsudky a jejich důsledky pro práci s dobrovolníky;
- učí se oceňovat rozdílnosti lidí a využívat těchto rozdílností v sociální práci;
- učí se myslet kreativně a pracovat v týmu.

Potřeby k aktivitě

- Prostor pro každou skupinu – stůl, flipchartová tabule a židle tak, aby skupina nerušila ostatní.
- Psací potřeby, malé samolepicí bločky, pracovní list s instrukcemi (viz Příloha 2 za touto kapitolou) – instrukce můžeš také jen přečíst.

Postup

1. Připrav prostor pro práci v malých skupinách. Každá skupina potřebuje židle pro všechny své členy a jednu flipchartovou tabuli. Možná budou potřebovat i stůl. Připrav psací potřeby.
2. Vytvoř příjemnou atmosféru (můžeš použít nějakou hru na prolovení ledů) a požádej účastníky o ticho.
3. Rozděl studenty do skupin po pěti členech.
4. Rozdej/přečti studentům instrukce (viz Příloha 2 za touto kapitolou). Strategii studenti zapisují na flipchartovou tabuli.

Struktura a obsah studenty navržené strategie:

- Účely a cíle strategie
- Potřeby a vybavení pro strategii
- Časový plán strategie
- Návrh rozpočtu a plán, jak peníze získají.
- Jak budou strategii hodnotit, abyste zjistili, jak byla úspěšná?

Způsoby práce

- Brainstorming, diskuse
- Pedagog by se měl přesvědčit, zda studenti vědí, co je to brainstorming a že opravdu porozuměli instrukcím.
- Pedagog by měl pomoci studentům v případě, že neporozuměli instrukcím. Neměl by však ovlivňovat jejich názory. Dovolte, aby skupina sama změnila případné chybné postoje svých členů, a to prostřednictvím skupinové dynamiky.
- Poté, co skupiny vytvoří své modely, představí je ostatním skupinám. Pak následuje čas na dotazy.

Zpětná vazba a zhodnocení aktivity

Začněte s dotazy na to, co účastníci dělali a jak se cítili. Pak můžete diskutovat o problémech, které se během aktivity objevily a o tom, co se studenti naučili nového, na co přišli.

11.2.3 Spolupráce s organizacemi

Téma: Praktické vyučování ve spolupráci s dobrovolníky

Velikost skupiny studentů: jakákoli

Trvání: dvě hodiny až jeden den

Pokud mají studenti lépe pochopit, co znamená pracovat s dobrovolníky, může pedagog použít nějaké instruktážní video. Lépe je však nechat studenty přímo spolupracovat s organizacemi, které se zaměřují na integraci imigrantů. Mnoho takových organizací využívá služeb dobrovolníků. Pedagog může vzít studenty do takového zařízení na exkurzi nebo pozvat profesionály z organizací do výuky na besedu. Studenti tak mohou diskutovat o svých dotazech přímo s lidmi „z terénu“. Získají vhled do skutečné problematiky dobrovolnictví a dozvědí se o skutečných možnostech, jak řešit problémy.

11.3 Přílohy

Příloha 1 – Pracovní list s otázkami

Příloha 2 – Pracovní list s instrukcemi

11.4 Příloha 1 ke kapitole 11

Pracovní list s otázkami

1. Kdo je dobrovolník?
2. Kde všude mohou dobrovolníci pracovat?
3. Máš nějaké osobní zkušenosti s dobrovolnictvím?
4. Diskutuj o pozitivních aspektech dobrovolnictví.
5. Diskutuj o negativních aspektech dobrovolnictví.
6. Jaký je tvůj osobní postoj k dobrovolnictví?
7. Které dovednosti by měl, podle tvého názoru, dobrovolník mít?
8. Které postoje by měl, podle tvého názoru, dobrovolník zastávat?
9. Představ si, že jsi koučem dobrovolníků v organizaci, která nabízí

určité sociální služby imigrantům. Podle čeho by sis dobrovolníky vybíral/a?

10. Představ si, že jsi koučem dobrovolníků v organizaci, která nabízí určité sociální služby imigrantům. Za jak důležitý bys považoval/a počáteční trénink (zácvik či výcvik) dobrovolníků?

11. A jak bys dobrovolníky oceňoval/a?

Případně i další otázky.

11.5 Příloha 2 ke kapitole 11

Pracovní list s instrukcemi

Jeden pracovní list pro každou skupinu

Pozn.: Instrukce musejí být před distribucí studentům ještě upraveny – pedagog vybere vhodné úkoly (viz tučný text kurzivou v hranatých závorkách).

Pracovní list: Plán práce s dobrovolníky

Pokyny

- Jste fiktivní organizace, která nabízí sociální služby imigrantům. Pomáháte jim se integrovat do společnosti. Ve své organizaci máte i dobrovolníky.
- Prvně si definujte charakteristiky své fiktivní organizace (které služby nabízáte, jak dlouho existujete, kdo je vaší cílovou skupinou, jak velká organizace jste). Pak si každý člen skupiny určí, kterou roli bude plnit (sociální pracovník, dobrovolník, vedoucí organizace, kouč dobrovolníků, fundraiser či jakékoli jiné role vhodné pro vaši organizaci). Posléze se zaměřte na vytvoření strategie a plánu práce (každý člen z pohledu své fiktivní role), jak byste si vybírali dobrovolníky (jak byste je koučovali, oceňovali, udrželi u své organizace, ukončovali s nimi vztahy). **[Pedagog vybere vhodnou náplň úkolu se vzhledem na cíle vyučovací hodiny].**
- Svou strategii zapište na flipchartovou tabuli.

Struktura a obsah vámi navržené strategie

- Účely a cíle strategie
- Potřeby a vybavení pro strategii
- Časový plán strategie
- Návrh rozpočtu a plán, jak peníze získáte.
- Jak budete strategii hodnotit, abyste zjistili, jak byla úspěšná?

Způsoby práce

- Použijte brainstorming, diskusi. Přesvědčte se, že každý člen vaší skupiny souhlasí s navrhovanou strategií a aktivitami.

DODATEK, případová studie Søholmene

Vytvořeno v Odense School of Social Work, Dánsko

Søholmene je příměstská oblast největšího města Jutského poloostrova (jeden z dánských ostrovů). Bydlí v ní 15 000 lidí.

Søholmene bylo vybudováno na začátku sedmdesátých let 20. století. Je tvořeno převážně panelovými domy (šesti- až osmipatrovými).

Je zde mnoho státních bytů, které jsou pronajímány. Některé byty menších domů (dvoupatrových) jsou v osobním vlastnictví. Několik jednopodlažních terasových domů je ve vlastnictví dvou menších soukromých družstevních společností.

Zpočátku bylo Søholmene ambiciózním projektem místní samosprávy, ale bylo určeno jen pro ty, kdo byli schopni dát si stranou větší obnos peněz pro nákup vlastních domů. Výsledkem bylo množství proinvestovaných peněz z pokladny samosprávy a prázdné byty.

Samospráva se pokusila místo učinit atraktivnějším. Vybudovala zde mnoho středisek, které nabízejí denní péči, volnočasové aktivity, nákupy, kino atd.

V Søholmene žijí rozdílné skupiny obyvatel.

V družstevních bytech dvou malých soukromých družstev žijí převážně postarší dánské manželské páry a svobodní lidé. Mnoho z nich je v důchodu a v bytech žijí od doby, kdy byla družstva založena. Družstevní byty jsou velice žádané, ale vzhledem k tomu, že obě družstva existují již poměrně dlouho, mají jejich akcie velkou hodnotu – a to okolo 400 000 dánských korun za jeden byt o velikosti 100 metrů čtverečních.

Ve vyšších panelových domech žijí lidé, z nichž většina je závislá na nějaké formě státem přerozdělovaných příjmů (sociální dávky apod.). Jejich byty jsou větší a světlejší. Mají prostorné a funkčně zařízené kuchyně a koupelny. Všechny byty mají velké balkony. Balkony šestipodlažních domů byly před šesti lety zastřešeny, a tak z nich vznikly zimní zahrady.

Mnoho obyvatel Søholmene pochází z jiných zemí původu.

Velká skupina takových lidí přišla do Dánska na počátku sedmdesát-

tých let 20. stol. Bylo to v době, kdy průmyslová odvětví zvětšovala výrobu. Jedna skupina pracovních imigrantů přišla z tureckého poloostrova Malé Asie. Menší skupina dorazila ze země bývalé Jugoslávie.

Obě skupiny se rozrůstají, ale až na malé výjimky zůstávají oddělené. Turecká mládež se celé dny potlouká v blízkosti supermarketu *Fotex* v blízkém nákupním centru. Mladí Jugoslávci čas nečinně tráví okolo supermarketu *Kvickly*, který je ve větší vzdálenosti od centra. Lidé, zvláště postarší rodilí Dánové, si často stěžují na bytová družstva i místní samosprávu na špatné chování těchto mladých. Oddělení pro sociální záležitosti místní samosprávy se několikrát snažilo problémy řešit. Byl vytvořen speciální tým profesionálů, kteří chodili do míst, kde se scházely problémové skupiny mladých, a snažili se s nimi navázat kontakt. Navzdory všemu úsilí se však nikdy nepodařilo dosáhnout klidu a bezpečné atmosféry. Stížnosti zůstávají stejně časté a intenzivní jako dříve.

Skupina starých žen tureckých přistěhovalců stále ještě není schopna plynule mluvit a dobře rozumět dánštině. Chodí v klasických tureckých šatech.

Turecké rodiny hojně využívají plochy mezi panelákovými domy. V těchto prostorách často pečou maso, stolují a stýkají se s ostatními členy svého národa.

Jugoslávští imigranti pociťují jakousi nadřazenost vůči Turkům, od kterých si udržují určitý odstup. Obecně jsou Jugoslávci opravdu více vzdělaní. Jejich starší generace je schopna se dorozumět dánsky. Přežali též dánské normy a návyky, zvláště ty, které se týkají práce. Velká část mladé jugoslávské generace se vzdělává adekvátně svým dovednostem a osobním schopnostem.

Obě skupiny jsou spokojeny s velkými a prosvětlenými balkonovými byty. Separují se však i v rámci panelákových domů, v nichž existují speciálně turecká či jugoslávská schodiště, vybavení apod.

V obou imigrantských skupinách můžeme nalézt i skupiny dobře vžitých původních Dánů.

Mnoho členů mladé generace navštěvuje blízké fotbalové hřiště. Trenérem je 36letý muž, Stanko, z Bosny, který právě úspěšně absolvoval studia v oblasti vzdělávání. Je oddaný fotbalovému hřišti, na kterém trá-

ví většinu svého volného času. Je přitažlivým vzorem pro mnoho adolescentů, včetně mladých Dánů, kteří se zajímají o fotbal.

Zhruba před devíti lety, přišla do Søholmene skupina uprchlíků z válečných oblastí bývalé Jugoslávie. Zvláště jde o bosenské muslimy. Ostatní jugoslávští imigranti jsou většinou Srbové či Chorvati s různým náboženským vyznáním. Vztahy mezi těmito skupinami jsou převážně dobré. Původní Jugoslávci, pracovní imigranti, mají dobrou znalost dánského prostředí, která ulehčila integraci později přichozím skupinám jejich krajanů.

Malá nedorozumění vznikala pouze z konfliktních postojů k válce. Náboženské napětí se objevuje pouze zřídka.

V Søholmene žijí i následující rodiny:

Kemalovi

Faruk Kemal je 37letý muž, který se před 15 lety oženil s Gülen. Té je v současné době 33 let. Jejich svatba byla částečně naplánována rodiči. Oba manželé s ní souhlasili.

Faruk a Gülen mají 15letého syna Erhana, 13letého syna Ahmeda a 10letou dceru Selmu. Žijí v bytě se třemi ložnicemi.

Faruk má 3 starší a 3 mladší sourozence. V Dánsku žije odmalička. Pochází z Turecka. Jeho otec patřil ke skupině pracovních imigrantů a zbytek své rodiny přivezl do Dánska velmi brzy. Faruk byl v dětství zvyklý na přísnou disciplínu. Farukovy vztahy k jeho původní rodině jsou v současnosti poněkud napjaté. I přesto se navštěvují velice často. Bydlí blízko vedle sebe. Faruk vychovává své děti stejným způsobem, jaký zažil on sám. Občas se kvůli své autoritářské výchově dostává do konfliktu se sousedy a učiteli svých dětí.

Když Faruk dokončil školu, pomáhal svému strýci v obchodě se zeleninou. Poté, co strýček odešel do důchodu, převzal se sestřenicí obchod. Podnikání však nešlo dobře a za čas museli obchod zavřít. Od té doby má Faruk problém nalézt trvalé zaměstnání. Občas vypomáhá v restauracích či kioscích, které vlastní jeho známí. Nejvíce času však tráví sledováním televize, zvláště sportovního programu.

Gülen žije v Dánsku od začátku manželství s Farukem. Do osmnácti let žila v Turecku. Protože byla velmi bystrá, byla v Turecku přijata do vzdělávacího programu pro učitele. Pak bylo však rozhodnuto, že se vdá za Faruka. Souhlasila s rodiči, že manželství je důležitější než studia, a stále pořád měla ještě možnost stát se učitelkou, až se přestěhuje do Dánska. Bohužel se tomu tak nestalo. Když děti povyrostly, přišel Faruk o zaměstnání a Gülen, aby přispěla do domácího rozpočtu, začala pracovat jako uklízečka.

Po několika letech však začala Gülen trpět bolestmi zad a páneve. Prošla mnoha lékařskými vyšetřeními a dozvěděla se, že jedinou možností je denně užívat léky proti bolesti. Gülen nebyla schopna plnit své pracovní povinnosti. Před půl rokem byla kvůli velkému množství zameškaných dnů vyhozena z práce. A nyní je na nemocenském příspěvku. Začala se izolovat od světa a už se ani tolik nestará o školní povinnosti dětí jako dříve. V posledních několika letech se více oddala náboženství. Také velmi dbá, aby si zahalovala hlavu, a čte korán.

Faruk a Gülen nemají příliš přátel.

Selma je chytrá, ale velice zdrženlivá dívka. Ve škole je úspěšná. Má mnoho přátel jak mezi tureckými, tak i dánskými spolužáky a tráví s nimi velkou část volného času. V rodinách svých přátel je velice pěkně přijímána, zvláště díky tomu, že je milá a chová se dobře. Kvůli šátku, kterým si zahaluje hlavu, ji nikdo neprovokuje. Učitelé jsou spokojeni s její školní prací. Jeden z dánských pedagogů si však všiml, že si Selma často stěžuje na bolesti břicha a hlavy.

Erhan je energický a umí si vydobýt skoro vše, co chce. Ve škole je členem chlapecké party, která se během přestávek chová velmi dominantně. Ve škole si vede docela obstojně, ale v hodinách dánštiny má problémy. Nejradši má tělesnou výchovu, obzvláště fotbal a házenou. Už pět let hraje v místním fotbalovém klubu. Erhan, stejně jako jeho otec, nesmýšlí o Dánech příliš vysoko.

Ahmed je konstitučně velice slabý a je často nemocný. Jeho temperament mu zabraňuje v interakci s ostatními dětmi. Lehce ho rozzlobí i to, co ostatní považují za maličkost. Ve školce byl nechvalně známý pro své výbušné záchvaty vzteku a prudká vzplanutí agrese vůči ostatním dětem. Doma nemá Ahmed dostatek odvahy odporovat otci a bratrovi, ve škole

však projevuje velmi málo respektu k učitelům. Z domácích úkolů si hlavu neláme a bývá často za školou. Ahmed velice obdivuje jiného tureckého chlapce. Je jím Yldiz, člen gangu Desert Scorpions.

Hemonsovi

Hemonsovi uprchli z Bosny kvůli občanské válce a do Dánska přišli v roce 1996. Jejich dům v Sarajevu nebyl naštěstí nikdy přímo zasažen, přesto všichni členové rodiny mají osobní zkušenosti s následky války. S sebou do Dánska si vzali své finanční úspory, rodinné fotky, rodné listy a diplomy.

Hemonsovi si vybrali Dánsko, protože Miljenko, otec rodiny, si byl dobře vědom, že uprchlíci jsou naspodu společnosti. Dánsko znali jako tolerantní stát, ve kterém dobře funguje systém sociálního zabezpečení. Předpokládali, že i když budou na okraji společnosti, jejich život by nemusel být složitý.

Hemonsovi dorazili do Dánska v dobré duševní kondici. Byli připraveni, že se začnou učit dánštiny hned, jak to půjde, a že vezmou i níže placenou práci. Byli optimističtí v otázkách svých zdrojů a možností.

Strávili dva roky v uprchlickém centru a v prosinci 1998 získali povolení k trvalému pobytu.

Období čekání na povolení k pobytu bylo zátěžové, ale vše skončilo a Hemonsovi si přáli na tyto problémy rychle zapomenout.

Miljenko, kterému je 46 let, se naučil dánštiny velice rychle a je v současné době v programu podporovaného zaměstnávání jako konstruktér ve firmě NCC. Výuka dánštiny pro něj přesto byla obtížná, a když se dozvěděl, že mu nebude uznán jeho inženýrský stupeň vzdělání v elektronice, byl zdrcen. Proto se přihlásil do programu podporovaného zaměstnávání ještě jednou a nyní pracuje o úroveň níže, než byl zvyklý. V Bosně pracoval jako vedoucí inženýr v jedné velké firmě. Byl tam vděčný zvláště za pozici osobního manažera, které dosáhl.

Miljenkova žena Aila, které je 45 let, pracovala jako učitelka u malých dětí.

Hemonsovi byli zvyklí na dobrou ekonomickou úroveň i životní podmínky. Často chodili do divadla a prázdniny trávili v zahraničí.

Dcera Izeta je hudebně velice nadaná. Je jí 21 let. V Bosně navštěvovala školu pro talentované děti a rodiče snili o její budoucí kariéře v sólové hře na klavír.

Izeta si ve škole vede dobře a navštěvuje předměty pro nadané žáky. Má dánské přátele a zároveň i přátele pocházející z podobného kulturního prostředí jako ona.

Hemonsovi nebyli schopni zajistit Izetě pokračující hudební výuku, ani ve formě návštěv místní hudební školy či soukromých hodin. Zatím nenašli tak dobrou školu, jakou Izeta navštěvovala v Sarajevu.

Synovi Edmirovi se nevede příliš dobře. Je mu 19 let. V Sarajevu byl svědkem několika násilných činů. Jeden takový se stal, když se procházel se svými přáteli. Viděl, jak byl jeden z nich zabit.

Ve škole má Edmir mnoho problémů, ačkoli je chytrý. Jeho dánština není na takové úrovni jako dánština vrstevníků pocházejících ze stejného prostředí jako on. Často bývá ve škole nervózní a nesoustředěný. Mívá konflikty se spolužáky. Špatně navazuje přátelství a skutečného přítele nemá. Krátkou dobu pravidelně docházel na fotbalové hřiště ke trenérovi Stankovi, který byl jeho vzorem. Stanko však už nemá tolik času na fotbal. Oženil se a jeho manželka otěhotněla. Edmir se na něj zlobí a přestal se s ním stýkat.

Edmir dostával sociální dávky a byl poslán do několika aktivizačních programů, které nebyl schopen dokončit. Nyní začal navštěvovat program pro automechaniky. Cítí se v něm mnohem lépe než v ostatních programech, a to ze dvou důvodů. Nalezl v něm dva přátele, kteří ho mají rádi, jsou také imigranti a žijí v Søholmene. A navíc zjistil, že práce automechanika je zajímavá. Bohužel se dostal i ke drogám a zvykl si kouřit hašiš. Společně se svými přáteli, Turkem Yldizem a Palestincem Habibem, se připojil ke gangu zvanému Desert Scorpions. Skupina vyznává etnorock a mnoho z nich je dobře známo policii i soudům.

Protože Edmir potřeboval více peněz, stal se v Søholmene drogovým dealerem.

Edmirovy konflikty s otcem se vyostřily a otec ho považuje za ubohéhoho příživníka. Matka a dcera ho však dosud podporují. Edmir ještě nenašel odvahu jim říci o svých vyvedených přátelích.

Posléze byl Edmir vyloučen z kurzu pro automechaniky. Měl příliš

mnoho zameškaných hodin. Sociální dávky mu byly odňaty. Edmir byl předvolán k sociálnímu pracovníkovi. Edmir se s tím ještě nikomu nesvěřil. Má strach z otcova hněvu a pociťuje, že ztrácí kontrolu nad svým životem. Edmir se též obává i písemného vyjádření, které mistr kurzů pošle sociálnímu pracovníkovi. Edmir zprávu však neviděl, mistr mu pouze řekl, že v ní bude popsáno, jak si během kurzu vedl. Edmirův svět se zhroutil. Následně se ještě dozvěděl, že jeho milovaná sestra je těhotná, a aby se mohla s přítelem přestěhovat, musí se vzdát svých školních hodin pro nadané studenty.

Rodina Al-Lahbis

Omar a Rina al-Lahbis a jejich dva synové Ayad a Talib se právě přestěhovali do jednoho z bytů. Omarovi je 30, Rině je 29 let. Do Dánska přišli z Iráku před třemi a půl lety jako uprchlíci. Bydleli v azylovém centru ve Funenu do doby, než získali povolení k trvalému pobytu. Před dvěma měsíci, kdy povolení získali, byli odesláni do Søholmene, a místní samosprávou byli umístěni do jednoho z bytů.

Období, kdy čekali na trvalé povolení, pro ně bylo složité, stejně tak jako denní zprávy, které stále přinášejí informace o nepokojích v Iráku.

Omar se sešel se sociálním pracovníkem samosprávy v oddělení pro sociální záležitosti. Sociální pracovník s ním udělal interview a informoval ho o pravidlech týkajících se sociálních dávek. Omar ne zcela dobře rozuměl, o co jde, a s Rinou museli podepsat smlouvy s místní samosprávou. Interview bylo ještě ztíženo tím, že tlumočnick přišel pozdě a vypadal zmateně. Omar je velice zdatný v angličtině, ale sociální pracovník neznal anglické termíny týkající se toho, co jim vysvětloval. Omarových jazykových znalostí tedy nebylo možno využít.

Omar i Rina jsou pozváni na další interview k sociálnímu pracovníkovi za týden.

V Iráku Omar pracoval jako uvaděč v Národním iráckém muzeu v Bagdádu. Současně studoval historii umění na univerzitě. Když mu bylo 24 let, byl vyloučen z univerzity z důvodu uvěznění. Trestán byl na základě svých politických aktivit. Ve vězení strávil rok, pak byl za velký obnos peněz rodinou vykoupěn.

Rina studovala v oboru překladatelství, ve kterém také pracovala. Poté, co se před osmi lety narodil Ayad, začala pracovat pouze doma. Zjistila, že je pro ni příliš složité pracovat mimo domov, protože Omar často trpěl psychickými a fyzickými obtížemi způsobenými uvězněním. Pravidelně měl noční můry, byl prchlivý a netrpělivý k dětem a měl problémy se soustředit.

Omar cítí nejistotu vzhledem ke své profesní budoucnosti. Chtěl ve studiu ještě pokračovat, ale nemohl se smířit s myšlenkou, že by musel začít znovu od začátku. V místním muzeu se informoval na možnost pracovat jako uvaděč. Bylo mu sděleno, že žádné zaměstnance nepotřebují, ale má pocit, že ho odmítli, protože je jiného národnostního původu.

Obě děti, osmiletý Ayad a tříletý Talib, jsou šťastné, že se mohly s rodiči přestěhovat do Søholmene. Obzvláště je těší velký byt a venku hřiště. Oceňují také možnost odejít ven a hrát si, když je otec mrzut. Ayad měl zprvu problémy ve škole. Talib ve školce prospívá.

Ayada mrzí, že nedostal nové kolo. Rodina si je nemůže dovolit.

Celkově má rodina finanční problémy. Všichni čtyři by chtěli jít do zoo, ale také si to nemůžou dovolit. Musejí být velice šetrní. Kupují pouze nejlevnější potraviny a další nezbytnosti.

Rodina Mahmoudis

Ve vedlejším bytě rodiny al-Lahbis bydlí iránská rodina. Rodina získala povolení k pětiletému pobytu. Jejich 23letý syn Mohammed se před půlrokem oženil s 21letou iránskou ženou Ryannou. Ryanně však brzy nato bylo odepráno povolení k pobytu. Mladý pár je velice zamilovaný a cítí se nešťastně. Mohammed úspěšně dokončil studia a pracuje v blízké mateřské školce.

Otázky – sociální práce a zákony

Hemonsovi

1. Miljenko

Která legislativa se vztahuje k Miljenkovi?

Který druh sociální intervence je možno použít?

Které sociální dávky může dostávat?

2. Aila

Aila dostávala sociální dávky do doby, než se rodina přestěhovala do Søholmene. Zprvu si myslela, že pro získání učitelské pozice bude stačit, když se naučí dánsky. Dánština je pro ni však velice obtížná a zatím neměla úspěch ani se žádostmi o práci.

Ailin sociální pracovník je velice schopný a zařadil Ailu do programu podporovaného zaměstnávání se zaměřením na práci v mateřské školce. Aila i přesto zatím žádnou práci nenalezla.

Sociální pracovník Aile doporučil, aby vypracovala svůj profesní profil, protože věří, že tak Aila získá ve školce práci. Aila si však není jistá, co má vypracovat. Ve stejném čase musela ještě odejít do nemocnice kvůli starému zranění zad. Její potíže se zády se zhoršily právě kvůli stresu s hledáním práce.

Lékař tvrdí, že Ailiny zdravotní potíže jsou vážné a že se musí naučit s bolestmi žít. Měla by kvůli tomu cvičit a brát léky.

Která legislativa se k Aile vztahuje?

Jak bys radil/a Aile, aby využila svých práv a povinností?

Který způsob sociální intervence bys jako sociální pracovník Aile navrhl/a?

Které dávky/služby může Aila dostávat?

3. Edmir

Která legislativa se k Edmirovi vztahuje?

Proč mu byly odebrány jeho sociální dávky?

Který způsob sociální intervence bys jako sociální pracovník Edmirovi navrhl/a?

Rodina al-Lahbis

1. Trvalé povolení k pobytu

Na podkladě čeho rodina získala trvalé povolení k pobytu?

2. Omar a Rina

Která legislativa se vztahuje k Omarovi a Rině?

Jak bys radil/a Omarovi a Rině, aby využili svých práv a povinností?

Který způsob sociální intervence bys jim jako sociální pracovník navrhl/a?

Které sociální dávky/služby využívají?

Je možné nabídnout rodině nějakou další finanční pomoc?

Rodina Mahmoudis

1. Mohammed a Ryanna

Proč si myslíš, že bylo Ryanně odepřeno povolení k pobytu?

Obecné otázky

1. Které druhy sociální intervence by mohly být v *Søholmene* využity?
2. Které druhy sociální intervence by mohly být využity vzhledem ke skupinám mládeže ze v *Søholmene*?
3. Jsou v této případové studii nějaké aspekty, na které bys chtěl/a reagovat?

Otázky – sociální práce a psychologie/psychiatrie

Obecná diskuse k traumatům

1. Kde v případové studii vidíš/rozpoznáváš/nalézáš reakce, které mohou vycházet z traumatických zážitků?
2. Na základě jednoho či několika příkladů z této případové studie diskutuj, jak bys jako sociální pracovník mohl/a využít znalosti o psychických traumatech.

Dvořáková, J., Horská, J. a kol.

**Metody sociální práce
s imigranty, azylanty a jejich dětmi**

Příručka pro pedagogy

Vydalo nakladatelství Triton v Praze roku 2007

jako svou 1163 publikaci

1. vydání

Odpovědná redaktorka Petra Stejskalová

Obálka Renata Brtnická

Sazba Vladimír Vyskočil – KORŠACH

Tisk

ISBN 978-80-7387-044-7